KOPINT-TÁRKI
KONJUNKTÚRAKUTATÓ INTÉZET ZRT
WWW.KOPINT-TARKI.HU

Az Európai Unió és az Egyesült Államok közötti kereskedelmi és befektetési egyezmény komplex hatásvizsgálata a magyar gazdaságra

Készítették:

Nagy Ágnes

Palócz Éva

Tarnai Zoltán

Vakhal Péter

A munkacsoportot vezette. Palócz Éva

Budapest, 2015. június 30

Készült az **Országgyűlés Hivatala** (1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 1-3.),
Nemzeti Fenntartható Fejlődés Tanácsa megbízásából (NFFT/25-1/2015)

…….

Dr. Palócz Éva Mária

vezérigazgató

KOPINT-TÁRKI
Konjunktúrakutatási Intézet Zrt.
1112 Budapest, Budaörsi út. 45.
1518 Budapest, Pf. 71.
Telefon: 309-2695
Fax: 309-2647
E-mail: info@kopint-tarki.hu
www.kopint-tarki.hu

NFFT
Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács

Műhelytanulmányok - No.

Az Európai Unió és az Egyesült Államok közötti kereskedelmi és befektetési egyezmény komplex hatásvizsgálata a magyar gazdaságra

Készítették:

Nagy Ágnes

Palócz Éva

Tarnai Zoltán

Vakhal Péter

A munkacsoportot vezette. Palócz Éva

Budapest, 2015. június 30

Tartalom

Vezetői összefoglaló **5**

1. A tervezett TTIP általános áttekintése **11**

1.1. A megállapodás főbb célkitűzései 11

Box 1: A tárgyalások előrehaladása, fontosabb vitapontok 16

1.1.1. A hatástanulmányok összefoglaló ismertetése 18

1.2. A vámok és a nemvám-jellegű akadályok az EU-USA kereskedelemben 27

1.2.1. Vámok 27

1.2.2. Nem vámjellegű akadályok 28

2. A magyar-amerikai gazdasági kapcsolatok jelenlegi helyzete **30**

2.1. Az USA súlya a magyar külkereskedelemben, a bilaterális forgalom dinamikája 30

2.2. Magyarország az USA külkereskedelmében 33

2.3. Az USA-ba irányuló magyar export áruszerkezete 35

2.3.1. A gépek és szállítóeszközök árufőcsoportjának kivitele 36

2.3.2. Egyéb árufőcsoportok a magyar kivitelben 38

2.3.3. A magyar exportszerkezet részletesen 39

2.3. Az USA-ból származó magyar import áruszerkezete 44

2.4. Az USA szerepe a magyarországi tőkebefektetésekben 48

2.4.1. A Magyarországon működő amerikai cégek szerepe a termelésben és a foglalkoztatásban 48

2.4.2. Az amerikai működőtőke befektetések a magyar fizetési mérlegben 49

2.4.3. Az amerikai működőtőke befektetések ágazati szerkezete és jelentősége a főbb makrogazdasági indikátorokban 50

3. Effektív vámtételek az amerikai-magyar külkereskedelemben **53**

4. A TTIP várható hatása a magyar külkereskedelmi folyamatokra **57**

4.1. Alkalmazott módszertan 57

4.2. A vámok és nem vámjellegű akadályok eltörlésének hatása Magyarországra 61

4.2.1. A szabadkereskedelmi megállapodás hatása egyes termékfőcsoportokra 64

4.3 A rendelkezésre álló kapacitások azonosítása a magyar-amerikai exportszerkezetben 71

4.4. A TTIP reálgazdasági és jóléti hatása 73

Felhasznált irodalom: **74**

Vezetői összefoglaló

A Transzatlanti Kereskedelmi és Beruházási Partnerség (Transatlantic Trade and Investment Partnership, rövidítve TTIP) az Európai Unió és az Egyesült Államok között tervezett szabadkereskedelmi megállapodás, amelyről a tárgyalások jelenleg is folynak. A megállapodás deklarált célja, hogy a két gazdasági tömb között még meglévő kereskedelmi akadályok lebontásával, illetve mérséklésével szorosabbra vonja az Európai Unió és az Egyesült Államok közötti kereskedelmet és gazdasági együttműködést, ami által a korábbinál versenyképesebb gazdasági övezet jöhet létre.

Az Európai Unió és az Egyesült Államok együtt a világ GDP-jének mintegy 50%-át, a világkereskedelem áruforgalmának 30%-át és szolgáltatásforgalmának 40%-át képviseli. Az áru- és szolgáltatásforgalom értéke *napi* szinten 2,7 milliárd euró. A befektetések összértéke megközelíti a 3 billió eurót. A tárgyalások eredményeként létrejövő szerződés a világ legnagyobb bilaterális kereskedelmi egyezményét hozhatja létre.

A megállapodásról szóló tárgyalásokat kezdettől fogva óriási nemzetközi érdeklődés kísérte. Mind az európai, mind az amerikai tárgyaló delegáció a megegyezés melletti erős elkötelezettségét fejezte ki, a szakmai, társadalmi, civil közösségek és politikai szervezetek azonban megosztottak a megegyezés előnyeit és kockázatait illetően.

A témában készült tanulmányok nagy része pozitív gazdasági és társadalmi hatásokat mutatott ki a TTIP következtében a két fél közötti kereskedelem növekedésére és az EU-tagországok összesített GDP-jére és hosszú távú foglalkoztatásai hatásaira vonatkozóan. A kereskedelem élénkülése kisebb mértékben a vámok megszüntetéséből, nagyobb mértékben a nem vámjellegű akadályok csökkentéséből származik. Számításaik szerint az egyezmény kereskedelem-elterelő hatása jelentős lehet: az EU és az USA közötti forgalom számottevően nő, az EU-országok egymás közötti kereskedelme azonban csökken. Ennek következtében az egyezménynek a GDP addicionális növekedésére való hatása viszonylag szerény, de határozottan pozitív.

Ugyanakkor készült az egyezményt teljes mértékben elutasító tanulmány is, amely a tervezett megállapodásnak Európa számára káros következményeit igyekezett bemutatni. Emellett a szakszervezetek és más civil szerveződések is aggodalmuknak adtak hangot a megállapodás bizonyos pontjait illetően. Ilyen például a nem vámjellegű kereskedelmi akadályok, technikai és bürokratikus szabályok leépíthetősége, illetve harmonizálhatósága, illetve ezek esetleges negatív hatásai; alapjában véve a két fél eltérő szabályozási filozófiájának az összeegyeztethetősége. Ezek olyan szempontok, amelyekre a tárgyaló delegációknak valóban nagy súlyt kell helyezniük, és a tárgyalások lassú előrehaladása azt mutatja, hogy a felek ezt teszik. Különös tekintettel arra, hogy az egyezmény pozitív hatását nagyobb részben éppen a nem vámjellegű akadályok leépítésétől várják.

A két legnagyobb vitát kiváltó kérdés egyike, az ISDS (Investor-State Dispute Settlement) a nyilvános konzultáció eredményeként legalábbis időlegesen lekerült a napirendről. Noha ez a klauzula hagyományosan része a két- és többoldalú beruházás-védelmi egyezmények döntő többségének, az ISDS-nek a TTIP-be való beemelése erős negatív visszhangot kapott.

A másik ellentmondásos kérdés a géntechnológiailag módosított (GMO) termékek kereskedelmének liberalizálása volt. Az EU több irányelvben is kinyilvánította a tagállamok jogát a géntechnológiával módosított növényeknél termesztési moratóriumok bevezetésére. Ennek ellenére Európában még mindig vannak olyan félelmek, hogy az amerikai lobbi hatására a TTIP végül zöld utat fog adni a GMO termékek behozatalának, noha az EU ezeket a félelmeket továbbra is cáfolja.

A fentiekből is megállapítható, hogy az egyezménnyel szembeni aggodalmak jó része arra vezethető vissza, hogy viszonylag kevés az információ a tárgyalások pontjainak konkrét tartalmáról és azok előrehaladásáról, mivel a tárgyalások zárt ajtók mögött zajlanak, ami táptalajt ad téves információknak, vagy akár tévhiteknek az elterjedésére is. Pedig egy ilyen nagy volumenű változás hatásának megítélése esetén különösen fontos a kiegyensúlyozott véleményalkotás és az árnyalt megközelítés, amihez elengedhetetlen a rendelkezésre álló információk széles köre és kiegyensúlyozottsága.

Tanulmányunk **első** fejezetében röviden bemutatjuk a tervezett egyezmény legfontosabb elemeit, lényeges gazdasági vonatkozásait, amelyek a magyar-amerikai gazdasági kapcsolatokra való hatás **keret- és feltételrendszerét** ad(hat)ják.

A **második** fejezet elemzi a magyar-amerikai külkereskedelem jelenlegi helyzetét és szerkezetét. Az adatok alapján megállapítható, hogy a magyar amerikai kereskedelem nagyságrendje mind a két ország számára, *makroszinten* viszonylag csekély. 2014-ben az USA-ba irányuló export a teljes magyar kivitel 3,5, az onnan származó import a teljes magyar behozatal mindössze 1,9%-át képviselte. A magyar termékek az USA importjában 0,22%-kal részesednek, az amerikai kivitelben pedig a magyar piac súlya még alacsonyabb, 0,11%. Mindazonáltal, a két ország közötti kereskedelem magyar szempontból nem elhanyagolható. Egyrészt azoknak a szállítóknak, amelyek az amerikai piacon találnak termékeik számára exportlehetőséget, legyen az bármilyen kicsiny tétel is, fontos ez a kereskedelmi kapcsolat. Másrészt, az amerikai piac részesedése a magyar exportban az elmúlt 6 évben jelentősen emelkedett (2008-ban még csak 2,3% volt). Harmadrészt, az USA-val folytatott kereskedelem a magyar külkereskedelemi többlet nem kis részét teszi ki. 2014-ben 2 milliárd dollár többlet keletkezett ebben a relációban, ami a teljes magyar kereskedelmi szufficit több mint egynegyede.

Ugyanakkor a magyar export az USA-ba lényegében 2 árufőcsoportra koncentrálódik: 1. a *feldolgozott termékek* valamint 2. a *gépek és szállítóeszközök* képviselik a magyar export 95,3%-át, amely mellett még egy harmadik árufőcsoport, a vegyipar játszik némi szerepet,

2,8%-os részesedéssel. Az amerikai piacra irányuló magyar export legfontosabb termékcsoportjai: a közúti jármű (31%), az energiafejlesztő gépek, motorok, turbinák (22%) és az irodagép és adatfeldolgozó gépek (17%). Az előbbi kettő kivitele meredeken emelkedett, az utóbbié jelentősen csökkent az elmúlt években. De ha tovább haladunk a legnagyobb súlyt képviselő termékféleségek során, akkor is kizárólag olyan termékeket találunk, amelyeket a Magyarországon működő multinacionális vállalatok állítanak elő. Noha pontos számítás a vállalati adatvédelem miatt nem készíthető, az amerikai cégek magyarországi jelenlétének ismeretében megalapozottan feltételezhető, hogy az USA-ba menő magyar export (energiafejlesztő gépek, turbinák, irodatechnikai eszközök, számítógépek és részegységeik, elektronikai, optikai termékek, közúti jármű-alkatrész, autóvillamossági részegységek) *legalább a felét, de inkább 60%-át maguk a Magyarországon működő amerikai tulajdonú vállalatok állítják elő és exportálják az Egyesült Államokba*. Mellettük még a német tulajdonú cégek (és kisebb mértékben más multinacionális vállalatok) bírnak szereppel ezekben a termékcsoportokban az USA-ba irányuló exportban. A hazai tulajdonú vállalatok legfeljebb beszállítóként (közvetve) vehetnek részt ebben a kereskedelemben.

A magyar *élelmiszerexport* elhanyagolható értékben exportál az Egyesült Államokba, mindössze 20 millió dolláros éves kivitellel, amely alapjában véve almalé és szárított gyümölcs exportjából áll. Az élelmiszeripari szakértők szerint jelenleg nincs is esély arra, hogy a magyar termelők nagyobb mértékben jelenjenek meg az amerikai piacokon, mert ehhez nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű és minőségű áru.

A *vegyipar* helyzete és exportkilátásai valamivel jobbak, de a kivitel értéke itt is nagyon szerény, és annak nagy része is a globális nemzetközi cégek tevékenységéhez kapcsolódik.

A termékszerkezet vizsgálata alapján tehát megállapítható, hogy a magyar amerikai kereskedelemben mind a magyar export, mind az import túlnyomó része tovább-feldolgozásra kerülő, intermedier termék, amely nem érzékeny sem a vámok lebontására, sem a nem vámjellegű akadályok leépítésére. Ezek a termékek a multinacionális vállalatok által létrehozott *globális termelési lánc integráns részei*, ezért kevéssé függnek a kereskedelempolitikai intézkedésektől. *Fogyasztási* cikkek, amelyek elvileg kereslet- és/vagy ár-érzékenyek, a magyar-amerikai kereskedelemben csak elvétve fordulnak elő.

A tanulmány **harmadik** fejezetében a magyar amerikai kereskedelemben alkalmazott effektív (a forgalommal súlyozott) vámtételeket tekintjük át. 2015 májusában a magyar exportot az Egyesült Államokban átlagosan 1,54%-os effektív vám terhelte a 2014. évi forgalommal súlyozva. Az amerikai termékek magyarországi effektív vámszintje ugyan ennél valamivel magasabb, 2,64%, a különbség azonban nem tekinthető lényegesnek. A vámok nagyságrendjét jól érzékelteti, hogy a forint/dollár árfolyam, amely a kereskedelemben

elérhető árbevételt szintén meghatározza, akár egyetlen nap alatt ennél nagyobb mértékben változhat.

A **negyedik** fejezetben mutatjuk be annak a modellszámításnak az eredményét, amelyben a TTIP-nek a magyar-amerikai kereskedelmi kapcsolatokra való lehetséges *közvetlen* hatását, valamint az EU-USA külkereskedelemben várható változásoknak a magyar-EU kereskedelemre való *közvetett* hatását modelleztük. Az utóbbi arra a feltételezésre épül, hogy az EU-országok (elsősorban Németország) USA-ba irányuló exportjának élénküléséből közvetett módon a magyar beszállítók is profitálhatnak (különösen a gépjárműexport területén).

A hatásvizsgálat során egy úgynevezett strukturális modellcsaládot (VAR modellek) terveztünk, amelyhez nem szükséges más alapmodell, mivel együtthatói közvetlenül becsülhetők. A vámtételek lebontását a külkereskedelmi árindexben bekövetkezett változásként építettük be a modellbe, amely így a vámok lebontásának hatását közvetlenül képes volt megjeleníteni a külkereskedelmi forgalomban.

A magyar-amerikai forgalomban jelentős súlyt képviselő árufőcsoportokra és ezeken belül a fontosabb kétszámjegyű árucsoportokra készítettünk egy kivetítést, amely a kereskedelem legvalószínűbb folyamatát jelzi előre, a TTIP hatása nélkül (ún. baseline szcenárió). Az elkészült hatásbecslések ennek az alappályának az *elmozdulását* jelzik a növekedés, vagy a lanyhulás irányában.

Azokra a termékfőcsoportokra, amelyekben a forgalom nem éri el a teljes magyar export 1-2%-át, nem lehetett hatásbecslést készíteni, mivel a forgalom rendszertelen, volatilis, trendje pedig nem kiszámítható. A nagyon alacsony forgalom miatt már egy-egy nagyobb megrendelés is meg tudja bontani a trendet. Ezért a mezőgazdasági és élelmiszeripari, a nyersanyag és energiahordozó kivitelre (az USA-ba irányuló teljes magyar export összesen 1,9%-a) nem készítettünk sem trendszámítást, sem hatásbecslést.

Modellszámításra tehát, ceteris paribus, csak a vegyipar, a feldolgozott termékek és a gépek és szállítóeszközök árufőcsoportja alkalmas.

A TTIP keretein belül a *vámok lebontása* elsősorban a *közvetlen* magyar-amerikai kapcsolatban jelent nagyobb változást, azon belül is modellszámítások alapján a vegyipari termékek és feldolgozott termékek árucsoportokban várható 17% körüli exportnövekedés az alappályához képest. A gépek és szállítóeszközök kivitele fél százalékos bővülést érhet el, míg az egyéb feldolgozott termékek esetén a modell 6%-os exportnövekedést jelez előre. Összességében a közvetlen magyar-amerikai export *az alappályához képest 3,2%-kal növekedhet*. A modellszámítások ezzel párhuzamosan az import 0,3%-os növekedésével számolnak.

A közvetett kapcsolatokban (tehát az európai-amerikai külkereskedelmi kapcsolatok élénküléséből fakadóan) az általunk alkalmazott modell 0,5%-os export-, és 0,7%-os importbővülést jelzett előre.

A vámoknál nagyobb leépítést eredményezhet a *nem vámjellegű akadályok* csökkentése. Számításaink szerint, ha a nem vámjellegű akadályoknak csupán a negyedét sikerült leépíteni a kétoldalú kereskedelemben, akkor az a magyar-amerikai exportot 5,6%-kal, az importot 0,6%-kal emelheti. Ezen nem tarifális akadályok lebontásából is elsősorban a vegyipar profitálhat, azon belül is a gyógyszeripar.

A vámok lebontásának a közvetlen és közvetett, valamint a nem vámjellegű akadályok mérséklésének az összesített, forgalommal súlyozott hatása a magyar exportot várhatóan 0,8%-kal emeli meg az alappályához képest, míg az import addicionálisan 0,7%-kal bővülhet. Azaz a modellszámítások szerint a TTIP a nettó exportot várhatóan mindössze 0,1%-kal növeli.

Ez azt jelenti, hogy amennyiben a TTIP-ben vállalt nem vámjellegű kereskedelmi akadályok 25%-os lebontása maradéktalanul teljesül, az a jelenlegi szinthez képest a magyar GDP-t 0,16%-kal növelné.

Mind a jelenlegi bilaterális forgalom termékszerkezetének elemzéséből, mind a modellszámítás hatásvizsgálatából az tűnik ki tehát, hogy a Transzatlanti Kereskedelmi és Beruházási Partnerség egyezménynek a magyar gazdaságra becsült hatása csekély. Mint bemutattuk, a magyar amerikai kereskedelmi kapcsolatok a TTIP nélkül is jelentősen bővültek az lemúlt években. Az egyezmény hatására nem várható, hogy ennek a kapcsolatnak a nagyságrendjében és szerkezetében érzékelhető változás következzen be. Mindazonáltal, bizonyos ágazatok kedvezményezettjei lehetnek azt egyezménynek, elsősorban a vegyipari termelők, gépipari és közúti járműgyártó cégek.

Fontos kiemelni, hogy noha a magyar-amerikai és a magyar EU kereskedelem várt élénküléséből származó előnyök aszimmetrikusan oszlanak meg az iparágak között, a számítások szerint súlyosan negatív hatások egyetlen ágazatban sem várhatóak az egyezmény hatására. Az európai (elsősorban a német) közúti gépjárműgyártási ágazat számára az egyezmény egyértelmű és jelentős pozitív szaldóval bír, ami a magyarországi termelési és beszállítási lehetőségek számottevő bővülésével járhat.

1. A tervezett TTIP általános áttekintése

1.1. A megállapodás főbb célkitűzései

A Transzatlanti Kereskedelmi és Beruházási Partnerség (Transatlantic Trade and Investment Partnership, rövidítve TTIP) az Európai Unió és az Egyesült Államok között tervezett szabadkereskedelmi megállapodás, amelyről a tárgyalások jelenleg is folynak. A megállapodás deklarált célja, hogy a két gazdasági tömb között még meglévő kereskedelmi akadályok lebontásával, illetve mérséklésével szorosabbra vonja az Európai Unió és az Egyesült Államok közötti kereskedelmet és gazdasági együttműködést, ami által a korábbinál versenyképesebb gazdasági övezet jöhet létre.

Az Európai Unió és az Egyesült Államok együtt a világ GDP-jének mintegy 50%-át, a világkereskedelem áruforgalmának 30%-át és szolgáltatásforgalmának 40%-át képviseli. Az áru- és szolgáltatásforgalom értéke *napi* szinten 2,7 milliárd euró. A befektetések összértéke megközelíti a 3 billió eurót. A tárgyalások eredményeként létrejövő szerződés a világ legnagyobb szabadkereskedelmi tömbjét hozhatja létre.1

Az Egyesült Államok az Európai Unió legnagyobb exportpiaca, amely évente 264 milliárd euró értékű – az Unió teljes exportforgalmának 17%-át képviselő – uniós terméket vesz fel. A szolgáltatásokat érintő transzatlanti kereskedelem volumene évi 260 milliárd euró. Az Egyesült Államok az EU-ban háromszor annyi beruházást valósít meg, mint Ázsia egészében, az Európai Unió amerikai beruházásainak értéke pedig az Indiában és Kínában együttesen megvalósított uniós beruházások nyolcszorosa. Az eddigi megállapodások eredményeként a transzatlanti kereskedelem a két partner számára mintegy 15 millió munkahelyet teremtett.

A tervezett megállapodás 3 fő területre terjed ki:

1. **az egymás piacaira való bejutás feltételeinek megkönnyítése**

- **A vámok eltörlése**, különleges elbánásban részesítve a legérzékenyebb termékeket.

  A transzatlanti vámjellegű akadályok a korábbi megállapodásoknak és a WTO szabályozásoknak köszönhetően jelenleg is alacsonyak, az Európai Unióban átlagosan 5,2%-os, az Egyesült Államokban 3,5%-os átlagos vámtétel terheli a kölcsönös kereskedelmet. Ezen belül azonban egyes termékcsoportokat különösen magas vámtétel terhel az EU-ban az amerikai importtal szemben (részletesebben lásd később).

- **A piacra jutás feltételeinek javítása**

  A **kereskedelem** bővítése érdekében az egyezmény a származási szabályok (ROOs) uniós és egyesült államokbeli megközelítésének harmonizációjára törekszik, figyelembe véve egyúttal az országok gyártóinak érdekeit is.[2,3] A piacvédelmi érdekek erősítése

[1] http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11103-2013-DCL-1/hu/pdf
[2] http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153001.4%20RoO%20REV%20150109.pdf
[3] http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-564_hu.htm

érdekében dömpingellenes és szubvencióellenes intézkedések tekintetében az Európai Unió rendszeres párbeszédet alakít ki az Egyesült Államokkal.[4]

A **szolgáltatások** terén az egyezmény az Egyesült Államok és az Európai Unió között még meglévő akadályok lebontására és új szabályozás kialakítására törekszik a távközlés, az e-kereskedelem, a pénzügyi szolgáltatások, a postai és futárszolgáltatások, valamint a tengeri szolgáltatások területein annak érdekében, hogy az európai és az amerikai cégek egyenlő feltételekkel versenyezhessenek mindkét piacon. Az Európai Unió ezért el kívánja érni, hogy az Egyesült Államokban elismerjék az európai szakmai képesítéseket, elősegítve ezzel a munkaerő mobilitását a két ország között; valamint, hogy az uniós vállalatok és leányvállalataik az amerikai vállalatokhoz hasonló feltételek biztosítása mellett működhessenek az Egyesült Államok területén. Továbbá az EU célja, hogy a cégek és egyének gyorsabb és átláthatóbb módon juthassanak szolgáltatói engedélyhez és formális jóváhagyáshoz a bank és biztosítás, számvitel, valamint a vezetési és jogi tanácsadás területein. A szolgáltatások szabadabb áramlásának elősegítése mellett az EU védeni kívánja a film-, rádiós és televíziós szolgáltatásokat, a közegészségügy, a közoktatás, a szociális szolgáltatások és a vízellátás területeit, valamint a kulturális sokféleséget és a személyes adatok használatát.[5]

2. A **nem-vám jellegű kereskedelmi akadályok** (NTB: non-tariff barrier, illetve a szinonimaként használatos NTM: non-tariff measure) csökkentése, a kereskedelmi és egyéb szabályok összehangolása;
   - A felmérések szerint a kereskedelmi és beruházási tárgyalások legnagyobb potenciálja a **szabályozás** területében rejlik. Az Uniós elemzések szerint a TTIP-hez kötődő gazdasági előnyök közel 80 százaléka a szabályozási területtel áll összefüggésben. A jelenlegi transzatlanti kereskedelmi kapcsolatokban nem a határon fizetendő vámtarifák jelentik a legkomolyabb kereskedelmi akadályt, hanem a „határátlépést követő" akadályok, mint például a gépjárművekre vonatkozó eltérő biztonsági vagy környezetvédelmi normák és szabályok. Ez azt jelenti, hogy azon gyártóknak, akik az Atlanti-óceán mindkét partján értékesíteni kívánják termékeiket, a termékek engedélyezése érdekében gyakran kétszer kell megfelelniük az eljárásoknak és kifizetniük az illetékeket. A létrejövő kereskedelmi megállapodás elsődleges célja az, hogy csökkentse a vállalkozásoknak okozott felesleges költségeket és késedelmeket, miközben fenntartja az egészségvédelem, a biztonság, a fogyasztóvédelem és környezetvédelem magas szintjét.[6]

[4] http://www.marietjeschaake.eu/wp-content/uploads/2013/06/TTIP-mandate.pdf
[5] http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_152999.2%20Services.pdf
[6] Európai Bizottság, 2013. URL: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/february/tradoc_150519.pdf

A 2015. február 2-6. között Brüsszelben megtartott 8. tárgyalási forduló értelmében mind az Európai Unió, mind az Egyesült Államok megállapodási javaslata megegyezik abban, hogy az élelmiszer-biztonsági előírásokat nem kívánják regulázni és a szabályozási jogkörét egyik félnek sem kívánják korlátozni.[7] Ugyanakkor a tárgyaló felek egyes konkrét ágazatok, például a vegyipar, gépjárműipar, az informatikai és kommunikációs technológiai ágazat, a gyógyszeripar és más egészségügyi ágazatok (pl. gyógyászati eszközök) terén a szabályozási összeegyeztethetőség megvalósítására törekednek. A szabályozási konvergencia nem korlátozódik kizárólag az árukereskedelemre. A pénzügyi szolgáltatásokat illetően a tárgyalási irányelvek szerint mérlegelni szükséges az együttműködésre vonatkozó közös keretrendszerek kialakítását is.[8]

Az említett szabályozási korlátokat nem lehet egyszerre megszüntetni, ezért a tárgyalások során a felek egy olyan dinamikus egyezmény keretének kidolgozását irányozták elő, amely lehetővé teszi, hogy előre meghatározott célok és határidők szerint fokozatosan nagyobb szabályozási konvergenciát érhessenek el. Ezzel a megközelítéssel a meglévő akadályok megszüntetésének időrendi szabályozása mellett elősegítik az új akadályok létrejöttének megelőzését is.

- **A közbeszerzésekhez való egyenlő hozzáférés feltételeinek megteremtése egymás piacain**

A közbeszerzések az EU GDP-jének 18%-át és mintegy 31 millió munkahelyet tesznek ki.[9] Az Egyesült Államok közbeszerzési piaca az EU után a második legnagyobb, a GDP 11%-át képviseli.[10] Habár ma is jelentős számú európai vállalat vesz részt az USA-ban közbeszerzési eljárásokban, akár közvetlenül, akár leányvállalatain keresztül, a korlátozó intézkedések, mint például a Buy-American Act[11] alkalmazása kedvezőtlen helyzetbe hozza az európai vállalkozásokat az amerikai közbeszerzési piacokhoz való hozzáférésben.

[7] Európai Bizottság, 2015. URL: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/february/tradoc_153120.pdf
[8] Európai Bizottság, 2015. URL: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/february/tradoc_153175.pdf
[9] Businesseurope.eu, 2014. URL:
http://www.businesseurope.eu/content/default.asp?PageID=568&DocID=33333
[10] http://www.businesseurope.eu/Content/Default.asp?PageID=568&DocID=32446
[11] A Buy American Act 1933-ban lépett életbe, hogy elősegítse a foglalkoztatást és megvédje az amerikai ipart a külföldi versenytől. A törvény kiköti, hogy a szövetségi szervek kizárólag az Egyesült Államokban előállított, bányászott vagy gyártott termékeket vásárolhatnak. A törvény nem hatályos abban az esetben, ha a hazai termékek pozitív diszkriminációja nincs összhangban a közérdekkel, ha a termékek ára nincs összhangban a piaci árakkal, vagy ha az adott termék nem található meg a hazai piacon. Az 1979-ben életbe lépett Kereskedelmi Megállapodások Törvénye (Trade Agreements Act) szerint az USA kereskedelmi képviselőjének joga van hatályon kívül helyezni a Buy American Act rendelkezésit kereskedelmi megállapodásokban rögzített közbeszerzéseknél.
http://americastradepolicy.com/guest-blog-opening-foreign-procurement-markets-amid-domestic-preferences/#.VQnT646G83k

Az Európai Unió számára kulcsfontosságú a szükségtelen kereskedelmi szabályozási korlátok eltörlése, az európai földrajzi jelzések fokozottabb oltalma, a vámalakiságok megkönnyítése, valamint a versenyszabályok megvitatása.[12]

A megállapodás jelentős új üzleti lehetőségeket nyithat meg az európai vállalatok számára azáltal, hogy hátrányos megkülönböztetés nélkül, a kormányzás valamennyi szintjén lehetővé tenné az amerikai kormányzati közbeszerzési piacokhoz való hozzáférést. Ez azt is jelenti, hogy az EU a pályázati eljárások átláthatóságának növelésére és a helyi diszkriminatív követelmények feloldására törekszik.

- **A beruházás-védelem, ezen belül az Investor-State Dispute Settlement (ISDS) alkalmazása**

A beruházások kölcsönös védelmét az egyezmény széles körben tárgyalja és széles értelemben, a nemzetközi jogszabályok által rögzített legmagasabb szinten kezeli, beleértve a kisajátítás elleni védelmet, a szabad tőketranszfert, az igazságos és méltányos bánásmódra vonatkozó előírást, valamint egyenlő versenyfeltételek biztosítását az egymás piacain beruházó vállalatok számára.[13]

A legtöbb vitát ezen belül a befektetők és az államok közötti vitarendezési mechanizmus (ISDS: Investor-State Dispute Settlement) alkalmazása váltotta ki, amelyet a beruházás-védelmi vázlat 52. cikke tartalmaz[14]. Az ISDS biztosítja a befektetők számára a jogot, hogy külföldi kormány ellen eljárást indítsanak egy függetlenül felállított döntőbíróság előtt, amennyiben a befogadó ország megsértette a befektetőnek a nemzetközi közjog szerint a megállapodásban deklarált jogait.[15] Ehhez még hozzátartozik, hogy ugyanezen dokumentum II. fejezetének 14. cikke értelmében a megállapodás megtiltaná a résztvevő kormányoknak, hogy direkt vagy indirekt módon államosítsanak vagy kisajátítsanak potenciális befektetési lehetőségeket, kivéve, ha a kisajátítás a közjó érdekében, megkülönböztetéstől mentes alapon, megfelelő törvényes eljárás szerint és azonnali, megfelelő mértékű kártalanítás ellenében történik.[16] Az egyenlő versenyfeltételek biztosítása érdekében egyik fél sem korlátozhatja a külföldi tőke részvételének arányát vagy szabhat ki százalékos limitet a külföldi részesedés arányára a befektetésekben.[17]

3. A megállapodás tervezetének **harmadik aspektusa** a *nemzetközi kereskedelmi kihívások* megoldására, a *fenntartható fejlődésre* és a *globális lehetőségek* kiaknázására irányulnak[18]

[12] Európai Unió Tanácsa. http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11103-2013-DCL-1/hu/pdf
[13] http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153000.3%20Public%20Procurement.pdf
[14] http://www.marietjeschaake.eu/2013/11/does-pursuing-investment-protection-in-ttip-signal-more-transatlantic-mistrust/
[15] http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/october/tradoc_151791.pdf
[16] http://keionline.org/sites/default/files/eu-kommission-position-in-den.pdf
[17] Businesseurope.eu, 2013. URL: http://www.businesseurope.eu/Content/Default.asp?PageID=672
[18] Európai Bizottság, 2014. URL: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/may/tradoc_152462.pdf

A transzatlanti partnerség méretének és a globális kereskedelemre gyakorolt hatásának fényében a partner országok olyan területekkel is foglalkoznak, amelyek egyrészt túlmutatnak a kétoldalú kereskedelmen, másrészt hozzájárulnak a multilaterális kereskedelmi rendszerek megerősítéséhez.

Az Európai Unió és az Egyesült Államok a megállapodásban elkötelezte magát a szellemitulajdon-jogok magas szintű védelmének fenntartása és elősegítése mellett. A meglévő szabályozások hatékonynak bizonyulnak, éppen ezért a cél nem azok összehangolása, hanem azon számos konkrét kérdés beazonosítása, amelyek esetében az eltérésekkel foglalkozni szükséges. Az Európai Unió számára egy ilyen jellegű kérdés a földrajzi jelzések (FJ) szabályozása.[19] A megállapodás továbbá a kereskedelem és fenntartható fejlődés társadalmi és környezeti szempontjainak összehangolására vonatkozó fejezeteinek alapját a meglévő kereskedelmi megállapodások keretei szolgáltatják.

Ezen túl, a megállapodás iránymutatást tartalmaz a globális kereskedelmi és befektetési környezet fejlődéséből eredő változásokra, mint a vámügyi és kereskedelmi könnyítések rendszere, a versenypolitika és az állami tulajdonban lévő vállalatok helyzete, a nyersanyag- és energiaszektor változásai, a kis- és középvállalkozások helyzete és az átláthatóság kereskedelemmel kapcsolatos szempontjainak reform folyamatai. Az egyezmény-tervezetek értelmében ide tartozik az arra irányuló kötelezettségvállalás is, hogy a kereskedelemre és a beruházásokra hatást kifejtő intézkedések bevezetését megelőzően a tárgyalások során minden érdekelt féllel egyeztetni kell.

1.1. A tárgyalások előrehaladása és a fordulókat övező viták

Noha tanulmányunknak nem elsődleges célja a TTIP tárgyalások részletes bemutatása, az alábbiakban vázlatosan áttekintjük a főbb vitapontok tárgyalásának menetét. Baranyai et al. (2015) részletesen ismerteti a tárgyalások előrehaladását és a főbb szabályozási vitapontokat.

A formális tárgyalások 2013-ban kezdődtek meg, de az egyezmény gondolatának a csírái már a 90-es évek elején-közepén megjelentek.

2015 közepéig 9 tárgyalási fordulóra került sor (lásd Boksz 1), a tárgyalások előrehaladásának a tervezettnél lassabb üteme azonban fokozatosan csökkentette azoknak az ambiciózus terveknek az esélyét, amelyek 2015 végére irányozták elő a megállapodás tető alá hozását.

[19] Európai Bizottság, 2013. URL: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/february/tradoc_150519.pdf

Box 1: A tárgyalások előrehaladása, fontosabb vitapontok

2011 novemberében az USA-EU csúcstalálkozó résztvevői megbízták a 2007-ben felállított Transz-atlanti Gazdasági Tanácsot (TEC), hogy hozzanak létre egy magas szintű EU–USA munkacsoportot (High Level Working Group on Jobs and Growth: HWLG) azzal a szándékkal, hogy határozzanak meg iránymutatásokat és intézkedéseket az EU-USA kereskedelmi és beruházási kapcsolatainak erősítése érdekében. Kritériumként határozták meg, hogy a munkacsoport szorosan működjön együtt az állami- és a magánszektorban érdekelt csoportokkal.[20]

A magas szintű munkacsoport 2012 végi határidővel tett ajánlásokat a Transzatlanti Gazdasági Tanácsnak. A jelentésben a szakértők javaslatot tettek az együttműködés erősítésére, három fő területen. Egyrészt a piac területén, ahol a kölcsönös hozzáférés könnyítése érdekében határoztak meg irányelveket. Szabályozás kérdésében a szabályozás egységesítésére és a nem vámjellegű akadályok lebontására hívták fel a figyelmet, harmadik pontként pedig a globális kereskedelmi kihívások kezelésének és a nemzetközi kereskedelmi potenciál kiaknázása érdekében tettek javaslatokat.[21]

A végleges ajánlás alapján az Európai Unió tagállamai 2013 júniusában zöld utat adtak az Európai Bizottságnak a tárgyalások megkezdésére az Egyesült Államokkal.[22]

A tárgyalások **első** köre 2013. július 8-11 között zajlott le Washingtonban. Az egyeztetés az EU és az Egyesült Államok által közösösen, szakterület-specifikusan felállított 24 munkacsoportban zajlott. A munkacsoportok, nyílt vitákban tárgyalták meg a piacra jutás és az ipari termékek, a befektetések, közbeszerzés, határokon átnyúló szolgáltatások, textíliák, származási szabályok, az energia, a nyersanyagok és különféle jogi kérdések körét. Megvitatásra került továbbá az egészségügyi intézkedések, a beruházás-védelem, valamint az energia- és nyersanyag-kereskedelem kérdésköre is. A tárgyaló felek külön munkacsoportokban foglalkoztak a munkaügyi és környezetvédelmi kérdésekkel. A tárgyalások végeztével pedig egyeztetésre is sor került a tudományos élet, a szakszervezetek, a magánszektor és a civil szervezetek érdekeltjeivel.[23]

A **második** egyhetes fordulóra 2013. november 11-15 között került sor. A tárgyalások az első fordulón felvetődött kérdéskörök mentén folytatódtak. Fő célkitűzésként a közös nevezők feltérképezését tűzték ki annak érdekében, hogy az elkövetkezendő fordulók számára előkészítsék a szöveg-alapú tárgyalás bevezetését és túllépjenek a szóbeli elemzések szintjén.[24]

A tárgyalások **harmadik** felvonása 2013. december 16-20 között zajlott le Washingtonban.[25] A tárgyalások legfontosabb eredményének tekinthető, hogy a két oldal részletes tárgyalásokat folytatott a piaci hozzáférés elősegítéséről, különös tekintettel a vámok csökkentésére. A befektetések és szolgáltatások területén a távközlés, az elektronikus kereskedelem, a határokon átnyúló szolgáltatások és a pénzügyi szolgáltatások megvitatására került sor. A szabályozás területén a tárgyaló felek kitértek a közbeszerzés, a szellemi tulajdon, munkahelyi jogok, a környezetvédelem, a cégek közötti szabad és tisztességes verseny, a nyersanyagok és az energia, valamint a jogi és intézményi kérdések területeire, különös tekintettel a vitarendezési mechanizmusra (ISDS).[26] A harmadik fordulóban először került sor konzultációra külső érdekeltekkel, amelynek keretében 350 szakértő jelent meg a környezetvédelemi szervek, a szakszervezetek, az üzleti és a tudományos élet, fogyasztóvédelem, és más nem kormányzati szervek képviseletében.[27] A külső érdekeltek meghallgatása a tárgyalások további fordulóiban is jelen volt.

[20] Európai Bizottság, 2015. URL: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/international/cooperating-governments/usa/jobs-growth/index_en.htm
[21] Európai Bizottság, 2013. URL: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/february/tradoc_150519.pdf
[22] http://www.marietjeschaake.eu/2014/09/ttip-timeline-2/
[23] http://www.marietjeschaake.eu/2014/09/ttip-timeline-2/
[24] Európai Bizottság, 2013. URL: http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=988
[25] Office of the United States Trade Representative, 2013. URL: https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/transatlantic-trade-and-investment-partnership/readouts/round3
[26] http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1306_en.htm?locale=hu
[27] http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1004

A **negyedik**, március 10-14 között megtartott brüsszeli forduló legjelentősebb fejleménye, hogy az egyezmény-tervezetben külön fejezetet nyitottak a kis- és középvállalkozások segítése érdekében.[28] Az Unióban és az Egyesült Államokban működő cégek 99%-a kkv, ami az EU-ban 20 millió, az USA-ban pedig 28 millió céget jelent, amelyek együtt az áruexport 30%-át képviselik mindkét piacon.[29]

Ötödik alkalommal a tárgyaló felek Arlingtonban, Virginiában találkoztak 2014. május 19-23 között.[30] A két fél között nem alakult ki egyetértés arról, hogy az energia és nyersanyagok kérdéséről szükség van-e külön fejezetben foglalkozni. Az EU és az USA nem tudták összeegyeztetni a pozícióikat a pénzügyi szolgáltatások terén sem. Míg az Egyesült Államok ellenzi, hogy a TTIP szabályozási jogköre kiterjedjen a pénzügyi szolgáltatásokra is, az EU nagyon is támogatja.[31]

A tárgyalások Brüsszelben megtartott **hatodik**, júliusi felvonásának egyik központi eleme a szolgáltatások területén fellépő érdekellentétek megvitatása volt. A közbeszerzésekről továbbra sem sikerült megállapodni, mivel az Unió arra törekszik, hogy a megállapodás nagyobb hozzáférést biztosítson az EU tagállamoknak az amerikai állami szintű közbeszerzésekhez, azonban az amerikai fél egyelőre nyíltan elzárkózik a nyitástól. Másik fontos vitapontként merült fel Brüsszelben, hogy az EU az ukrajnai válság és az Oroszország elleni szankciók fényében tudatosan törekedett arra, hogy a megállapodás tartalmazzon egy átfogó, energiáról szóló fejezetet, azonban az Egyesült Államok a kezdeményezést egyelőre megvétózta, mivel az általa megkötött szabadkereskedelmi megállapodások (FTA-k) jellemzően nem tartalmaznak konkrét, az energiaszektorra vonatkozó fejezeteket. A hatodik fordulóban nem történt előrelépés a pénzügyi szolgáltatások és a vámszabályozás terültén sem.[32]

2014. július 14-én, az EU kereskedelmi képviselői megkezdték a befektető-állam közötti vitarendezési mechanizmusról (ISDS) tartott nyilvános konzultáció felülvizsgálatát, amelyben több mint 149 ezer állampolgár és érdekelt válaszát dolgozzák fel. A felek megegyeztek abban, hogy a válaszok teljes feldolgozásáig a befektetői védelemre vonatkozó részeket a szövegalapú megállapodásban nem rögzíthetik.[33]

A **hetedik** tárgyalási fordulóra Chevy Chase-ben, Marylandben került sor szeptember 29 és október 3 között. A tárgyalások fő vonalát az energiára és nyersanyagokra, a vámokra, a szellemi tulajdonjogok (IPR) védelmére, valamint a kis- és középvállalkozások jogaira vonatkozó szabályok és a nemzetközi szabványok megvitatása adta. Az előző fordulókon felmerült vitapontokra továbbra sem sikerült megoldást találni. Új vitapontként merült fel a földrajzi jelzéssel ellátott termékek (GIS) jogi helyzete. Az EU védelemben kívánja részesíteni különféle mezőgazdasági termékek földrajzi megjelöléssel ellátott márkaneveit, melyeket az amerikai álláspont szerint általános és széles körben használnak, ezért e termékek nem jogosultak a földrajzi megjelölésükből adódó védelemre.[34]

Az eddigi utolsó, 2015. február elején megtartott **nyolcadik** ülés továbbra sem eredményezett áttörést a főbb vitapontokban. A két oldal megtárgyalta a negyedik tárgyalási forduló előtt egymásnak átadott, vámmentességre irányuló javaslatait. Azonban az Európai Unió csalódottságát fejezte ki az amerikai ajánlatot illetően, ezért a megbeszélések megtorpantak és a tárgyaló felek megegyeztek egy második ajánlat elkészítésében, melynek cseréjére - konkrét határidő hiányában - várhatóan július körül kerülhet sor. Ugyancsak júliusra várható a szolgáltatásokra vonatkozó második ajánlat cseréje is. [35]

[28] http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1041
[29] http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/march/tradoc_152266.pdf
[30] https://ustr.gov/trade-agreements/free-trade-agreements/transatlantic-trade-and-investment-partnership/readouts/round5
[31] http://www.marietjeschaake.eu/2014/09/ttip-timeline-2/
[32] http://www.bfna.org/sites/default/files/publications/BBrief%20TTIP%20Summary%20Round%206-2%20%285Aug2014%29.pdf
[33] http://www.bfna.org/sites/default/files/publications/BBrief%20TTIP%20Summary%20Round%206-2%20%285Aug2014%29.pdf
[34]http://www.bfna.org/sites/default/files/publications/BBrief%20TTIP%20Summary%20Round%207%20%2828%20Oct%202014%29.pdf
[35]http://www.bfna.org/sites/default/files/publications/BBrief%20TTIP%20Summary%20Round%208%20%2811Feb15%29.pdf

Ma már lényegében biztosra vehető, hogy 2015-ben az egyezmény nem jön létre, pesszimista (vagy inkább: realista) várakozások nem is 2016-ra, hanem inkább 2017-re várják a lehetséges befejezést. A lassú haladás oka elsősorban az az óvatosság, amely mindkét tárgyalási oldalt, illetve delegációt jellemzi, ami érthető is, hiszen mindkét fél gazdasági kilátásait, gazdasági szerkezetét, az egyes ágazatok helyzetét a következő évtizedekben jelentősen befolyásoló megállapodásról van szó. Bonyolulttá teszi a tárgyalások menetét az is, hogy nem csak az Európai Unió esetében kell figyelembe venni az egyes tagállamok esetleg eltérő érdekeit, hanem az Egyesült Államokban is, ahol számos szabályozási elem szintén tagállami hatáskörben van. Lassította a tárgyalások menetét az az erős ellenvélemény, amely különböző társadalmi és politikai szervezetek részéről hangsúlyosan megjelent a TTIP egyes tervezett rendelkezésével kapcsolatban.

A megállapodásról szóló tárgyalásokat kezdettől fogva óriási nemzetközi érdeklődés kísérte. Mind az európai, mind az amerikai tárgyaló delegáció a megegyezés melletti erős elkötelezettségét fejezte ki, amelyet a TTIP kölcsönös előnyeit kimutató szakértői anyagok támasztottak alá.

1.1.1. A hatástanulmányok összefoglaló ismertetése

A Transzatlanti Kereskedelmi és Befektetési Partnerség várható hatásairól számos tanulmány készült az utóbbi években, változó következtetésekkel. Az Európai Bizottság által megbízott gazdaságkutató- és elemző cégek többségében pozitív képet vetítettek elő a készülő megállapodásról. Azonban készültek olyan hatástanulmányok is, melyek az Atlanti-óceán mindkét oldalán negatív következményekkel számolnak.

Az ECORYS (2009) tanulmánya a vám és nemvám-jellegű akadályokat mérte fel, részletesen bemutatva a két gazdaság közötti szabályozási különbségeket. A széleskörű empirikus felméréseken alapuló tanulmány modell-számításokkal számszerűsítette ezeknek az akadályoknak a hatását a két fél közötti kereskedelemre az egyes ágazatokban, és végzett hatásvizsgálatot a leépíthető (actionable) akadályok kiiktatásáról és a szabályok harmonizálásáról a bilaterális kereskedelemben és a reálgazdaságban (ágazati szintű kibocsátás).

A CEPR (2013) tanulmánya szintén modell-alapú becsléseket végzett a vámok (majdnem teljes) leépítésének és a nem vámjellegű akadályok mérséklésének az áru- és szolgáltatáskereskedelemre gyakorolt hatásairól, valamint a közbeszerzésekben való részvétel liberalizálásának a következményeiről. A CEPR tanulmány két szcenáriót, egy mérsékelt és egy ambiciózus változatot állított fel, és ezekre számította ki a lehetséges hosszú távú hatásokat az exportra, a GDP-re és az ágazati kibocsátásra, 2027-ig.

Említésre méltó még a Bartelsmann Alapítvány és a Német Gazdasági Minisztérium megrendelésére készült IFO-tanulmány[36] (2013), amely globális nemzetközi összefüggésben

[36] Ez az irodalomban gyakran ún. GED – Global Economic Dynamics – tanulmányként hivatkozott elemzés.

vizsgálta a TTIP hatását nem csak az érintett felekre, hanem a harmadik országokra is. Részletes előrejelzéseket végzett a TTIP hatásáról a jövedelmekre, és a foglalkoztatásra, az egyes EU-tagországokban.

1.1.táblázat: A TTIP hatására a GDP növekedési többlete 2027-ig

	Ecorys	**CEPR**	**CEPII**	**Bertelsmann**/IFO
EU	0,34%	0.49%	0,30%	5,3%
USA	0,13%	0,40%	0,30%	13,9%

Forrás: Ecorys (2009), CEPR (2013), CEPII (2013) és Bartelsmann/IFO 2014)

Számos egyéb tanulmány is született a témában, de lényegében ez a három elemzés[37] és hatásvizsgálat alapozza meg az EU álláspontját a TTIP-vel kapcsolatban. Mindhárom tanulmány különböző mértékű, de *pozitív* globális hatásokat mutatott ki az egyezménnyel kapcsolatban a bilaterális exportra, a kibocsátásra és a jövedelmekre.

A GDP és a jövedelmek növekedése alapjában véve 4 fő csatornán keresztül érvényesül:

- a kereskedelmi akadályok leépítése következtében a verseny nő, az üzleti költségek pedig mérséklődnek, aminek hatására az árak csökkennek;
- a versenyképes ágazatok termelése jobban növekszik, ami kedvező globális gazdasági hatással jár;
- a szabályok harmonizálása következtében nem csak az üzleti költségek csökkennek (nincs vám, kevesebb értékesítési költség), hanem a termelési költségek is, az olcsóbb termelési inputokhoz való hozzáférés, valamint a szabályok egységesítése miatt a másik piac előírásaihoz (pl. műszaki előírásokhoz) való alkalmazkodás költsége is alacsonyabb lesz;
- az egymás országaiban való beruházások nőnek, ami plusz foglalkoztatással és a komparatív előnyök jobb kihasználásával jár.

A pozitív hatás ugyanakkor nem azonos mértékben érvényesül az egyes ágazatokban. Általános vélemény szerint az egyezmény legfőbb nyertese **az európai autóipar, a vegyipar, a kozmetikai és gyógyszeripar, az élelmiszeripar és az elektronikai gépipar** lesz. Amerikai részről az elektronikai ipar, a biztosítási és pénzügyi szolgáltatások, a **vegyipar, a kozmetikai és gyógyszeripar profitálhat** az egyezményből**.**

Mindhárom tanulmány egyaránt hangsúlyozza ugyanakkor, hogy az egyezmény akkor járhat előnyökkel az EU számára, ha a vámok leépítése mellett jelentős (25-50%-os) csökkenés történik a „leépíthető" nemvám-jellegű akadályok terén[38]. A vámszintek és a nemvám-jellegű

[37] Készített egy tanulmányt a CEPII (2013) is, ez azonban nem hoz olyan új aspektust a téma tárgyalásába, amely miatt érdemes lenne külön kitérni az eredményeire

[38] Azokat a kereskedelmi akadályokat, amelyek elválaszthatatlan része az adott fél szabályozási rendszerének, nem tekintik leépíthetőnek

akadályok ugyanis asszimetrikusak az EU-ban és az USA-ban: az EU magasabb vámszinteket alkalmaz, mint az Egyesült Államok, ugyanakkor a nemvám-jellegű akadályok jóval jelentősebbek az amerikai, mint az európai piacokon. Ha tehát kizárólag a vámok csökkentésére kerülne sor, az az európai cégeket hátrányosan érintené, mivel a vám jelentős csökkenésének következtében esetlegesen előálló belföldi „kiszorítási hatást" nem ellensúlyozná kellőképpen az európai cégek könnyebb piacra-jutása az USA-ban. Az **IFO** tanulmánya azonban már a vámleépítésből is pozitív hatásokat vezet le az EU-országok többségére, figyelembe véve az amerikai részegységek és alkatrészek árának csökkenéséből fakadó versenyképességi előnyöket. Megállapítja, hogy a TTIP kereskedelem-eltérítési hatása következtében az EU-országok egymás közötti kereskedelme ugyan csökken, teljes kivitelük (a harmadik országokba irányulót is ideértve) azonban emelkedik. A munkanélküliség valamennyi országban csökken, a foglalkoztatás és a bérek pedig emelkednek a TTIP eredményeként. Magyarországon – az IFO tanulmánya szerint – a foglalkoztatás 0,6%-kal emelkedik, a munkanélküliség 0,53%-kal csökken, a reálbérek pedig 2,81%-kal nőnek. Az IFO számítása szerint a TTIP hatására Magyarországon 22.613 új munkahely jön létre[39].

1.1. Táblázat: A kétoldalú és a nettó export várható növekedése 2027-ig:

	CEPR		**CEPII**		**Ecorys**	
	Bilaterális export	Nettó növekedés	Bilaterális export	Nettó növekedés	Bilaterális export	Nettó növekedés
EU	28,0%	5,9%	48,0%	7,6%	2,1%	0,9%
USA	36,6%	8,0%	52,0%	10,1%	6,1%	2,7%

Forrás: lásd 1.1. táblázat.

A Bartelsmann/IFO tanulmánya nem közöl globális export-előrejelzést, csupán bilaterális forgalomnövekedési becsléseket a főbb országokra vonatkozóan.

Mint az 1.2. táblázat adataiból kiderül, a CEPR, és különösen a CEPII, jelentős kereskedelem-elterelési hatással számol a TTIP következtében. A CEPII például 48-52%-os növekedést jelez előre az EU-USA bilaterális forgalomban, míg ennél jóval kisebbet a teljes (nettó) exportban, ami elsősorban az EU-országok egymás közötti forgalmának a mérséklődésével magyarázható.

[39] Meg kell említeni, hogy a tanulmány 2010. évi adatokon nyugszik, amikor a magyarországi munkanélküliség még 11% felett volt. A munkanélküliség 0,53%-os csökkenésének becslése ehhez képest értelmezendő. A nagyságrendek érzékeltetésére: 2010 és 2014 között a foglalkoztatottak száma Magyarországon 319 ezer fővel emelkedett (3,78 millióról 4,1 millióra), a növekményből pedig csak 71 ezer fő volt a közfoglalkoztatott (2010-ben éves átlagban 85 ezer, 2014-ben 159 ezer fő). Ezek a számok nagyjából érzékeltetik a TTIP becsült hatásának csekély arányát egy konjunkturális fellendülés hatásával szemben.

Ugyanakkor jelentek meg határozottan kritikus vélemények is a megállapodással kapcsolatban. Születtek olyan szakértői elemzések, amelyek a megállapodás előnyeit kimutató tanulmányokkal ellentétes álláspontra jutottak.

A sokat idézett **Capaldo** (2014) tanulmány számításai szerint (amelynek módszerét kevéssé ismerjük meg) a TTIP az Európai Unió számára hátrányos. Eredményeként az EU-országok GDP-je hosszú távon csökken (néhány országban kifejezetten drasztikusan, Franciaországban például 1,9%-kal), a foglalkoztatás zsugorodik (európai szinten 583 ezer fővel) és a bérek is csökkennek (országonként eltérő mértékben évi 165-518 euróval, az utóbbi Franciaországban). A legkisebb veszteséget egyébként mind a GDP-ben, mind a foglalkoztatásban és a bérekben Dél- és Kelet-Közép-Európában tételezi fel, amely országokat együtt kezel.

Gondolatmenetének egyik központi eleme, hogy a termelési aktivitást nem a termelés hatékonysága (költsége), hanem az **aggregált kereslet** határozza meg. Eddig ez akár rendben is lehet, a költségek csökkentése azonban szerinte a priori a *bérköltségek* mérséklésével fog megvalósulni, ami viszont már téves feltételezés. A 3 tanulmány a termelők költségeinek a csökkentését a vámok és adminisztratív költségek mérséklése és nem a bérköltségek lefaragása alapján számította ki.

Capaldo tanulmányában alapjában véve téves feltételezés emellett a kereskedelmi integráció „zéró összegű játszma”-ként való kezelése. Ricardo óta tudjuk, hogy a kereskedelem nem „zero sum game”, mivel a komparatív előnyök alapján történő szakosodás mindkét félnek előnyös lehet. Az egyik fél nyeresége tehát nem jár együtt a másik fél veszteségével, még akkor sem, ha az egyik fél nyeresége nagyobb, mint a másik félé.

Capaldo emellett Európa vesztes pozícióját a TTIP-ben az alapjában véve *stagnáló európai gazdaság* a priori feltételezésével magyarázza[40], illetve azzal, hogy ebben a stagnáló európai gazdaságban a kereslet az alacsonyabb hozzáadott értékű termékek felé fog eltolódni, amelyek terén az európai termelők versenyképessége relatíve alacsonyabb. A kereslet ilyen jellegű eltolódására nincsen empirikus bizonyíték, de ha ez mégis megállapítható lenne, az akkor sem lenne a TTIP számlájára írható.

Capaldo indulatos tanulmánya mellett készült két, sokkal árnyaltabb és kiegyensúlyozottabb tanulmány is, amely a TTIP bizonyos veszélyeit sorolja fel, amelyek mindenképpen méltók a figyelemre.

Az ETUI (European Trade Union Institute) Műhelytanulmánya (ETUI, 2015), amelyet Myant-O’Brian készített, nem önálló modell-számításokon alapul, hanem az ECORYS-CEPR-Bartelsman tanulmány gyengeségeire hívja fel a figyelmet – számos pontban joggal.

[40] Capaldo (2014) 13. oldal.
Az európai gazdaságok néha stagnálnak ugyan, *általános érvényű* kijelentést tenni az európai stagnálásról azonban téves. 2014-ben az EU28 GDP-je 1,3%-kal növekedett, 2015-re 1,8% várható, 2017-re pedig 2%-os GDP-növekedést jeleznek előre a szakértők.

Részben rámutat azokra az anomáliákra, amelyek egyes tanulmányokban fellelhetők, illetve arra, hogy pl. a Bartelsmann jelentés írói más tanulmányokban más eredményeket mutatattak be. Ilyen az IFO által a TTIP hatásaként számított, valóban eltúlzottnak tekinthető GDP növekmény (13,4% az USA-ban. 9,7% az Egyesült Királyságban, és kisebb, de szintén tekintélyes növekmény a többi EU-országban).

Hasonlóan problematikus pontra mutat rá az ETUI tanulmánya, amikor a Bartelsmann/IFO elemzés azon állítását kritizálja, miszerint a TTIP hatására több mint 2 millió új munkahely(!) („2 Millionen neue Arbeitsplatze") jön létre az EU-ban és az USA-ban együttesen (1,35 millió, illetve 1,086 millió). A becslés valóban túlzó, és ellentétes egyéb tanulmányok eredményeivel, valamint az IFO korábbi megállapításaival is.

Az ÖFSE (2014) tanulmánya szintén számos pontban kritikus a TTIP-vel kapcsolatban. Az US COMTRADE adatai alapján készített számításai szerint mind a harmadik országokkal folyó, mind az EU-országok közötti kereskedelem nagyobb mértékben fog visszaesni a TTIP hatására, mint azt a többi tanulmány előre jelzi. A Bartelsmann/IFO tanulmány ugyan negatív hatásokkal számol a harmadik országokkal való kereskedelemre, a CEPR és a CEPII azonban pozitív hatásokat vár, a feltételezett spill-over hatásokat figyelembe véve. A két tanulmány ugyanis abból indul ki, hogy az EU-USA közötti adminisztratív akadályok csökkentésének egy része (feltételezésük szerint kb. 20%-a) a harmadik országokkal szemben is érvényesülni fog, az ő export-lehetőségeiket is javítja. Ezt az OFSE tanulmánya kétségbe vonja. Még pesszimistább Az OFSE az EU-országok egymás közötti kereskedelmére vonatkozóan. Kalkulációja szerint ugyanis az intra-EU kereskedelem 30%-kal(!) csökkenhet a TTIP kereskedelem-elterelő hatására, ezen belül egyes bilaterális forgalmak még drasztikusabban (Nagy-Britannia importja például Spanyolországból 45%-kal, Svédországból 46%-kal csökkenhet, miközben az USA-ból 61%-kal emelkedhet). A TTIP várható intézkedéseinek az ismeretében ezek a becslések rendkívüli mértékben túlzónak tekinthetők.

1.1.2. Aggodalmak a TTIP egyes pontjaival kapcsolatban

- *Aggodalmak a szabályok harmonizálásával és csökkentésével kapcsolatban*

Mint korábban bemutattuk, a nem-vám jellegű akadályok (NTB) leépítése a TTIP kulcskérdése. Ezzel kapcsolatban három kérdés vethető fel.

Az egyik a vámok és az NTB leépítésének asszimetriája a lépések *bonyolultságával* kapcsolatban. Míg a vámok gyakorlatilag egyetlen tollvonással megszüntethetők, addig a nemvám-jellegű akadályok csökkentése sziszifuszi, és rendkívül bonyolult lépés-sorozat. Az ECORYS (2009) tanulmány minden egyes ágazatra oldalakon keresztül sorolja azokat a konkrét technikai és adminisztratív szabályokat, amelyek eltérnek a két fél között. A tárgyalásokról eddig megjelent publikációk erre vonatkozóan igen kevés fogódzót adnak, a konkrétumok nagyon kevéssé ismertek. Az EU Bizottság ugyan rendszeresen felteszi az ágazati

koncepciókat a TTIP honlapjára, ezek azonban még mindig az általánosságok szintjén mozognak[41].

A másik a szabályozások *harmonizálhatóságának* a kérdése. Ezzel kapcsolatban mind az ETUI, mind az OFSE tanulmánya vet fel aggályokat. Az ETUI tanulmánya (2015) úgy véli, hogy a két gazdasági tömb szabályozásának eltérő filozófiája aggodalmakat vet fel, akár a szabályozás *harmonizációjáról*, akár a *megfelelőség elismeréséről* (recognition of equivalence), akár a *kölcsönös elismerésről* (mutual recognition) van szó. Kételyeit fejezi ki, hogy az EU és az USA közötti „leépíthető" nemvám-jellegű akadályoknak az ECORYS és más tanulmányok által feltételezett 50%-os csökkentése reális-e, különös tekintettel az európai és az amerikai szabályozás eltérő filozófiájára. Az utóbbi röviden abban foglalható össze, hogy míg az EU minden ágazatra vonatkozóan részletes szabályokat ír elő, amelyek a termelési folyamat egészére érvényesek, addig az USA nagyobb hangsúlyt helyez a termelő felelősségére, önkontrolljára és rendszerint a folyamat végén (a fogyasztóhoz való kerülés időpontjában ellenőriz). Viszont óriási bírsággal sújtja azt a termelőt, akiről kiderül, hogy nem az elvárható módon járt el. A két tanulmány szerint az Európai Unió termelőinek és fogyasztóinak a biztonsága csorbulna, ha az NTB ilyen mértékű leépítésére kerülne sor.

A harmadik kérdés a termelők és a munkavállalók alkalmazkodási kényszere a TTIP hatására. Valamennyi tanulmány kiemeli, hogy ágazati szinten az egyezménynek nem csak nyertesei lesznek, hanem vesztesei is. Mivel azonban a tőke és a munkaerő a hatékonyabb ágazatokba áramlik, összgazdasági szinten ez az alkalmazkodás pozitív hatásokkal jár. Az ETUI és az OFSE azonban ennek az alkalmazkodásnak az árnyoldalaira mutat rá.

Ellenvélemények az ISDS-sel kapcsolatban

A befektető és az állam közötti vitarendezéséről szóló eljárás (Investor-State Dispute Settlement – ISDS) lényege, hogy a beruházó választott-bíróság előtt kártérítési igénnyel léphet fel a fogadó állammal szemben abban az esetben, ha véleménye szerint az állam a beruházás-védelmi megállapodás rendelkezéseinek sérelmével neki kárt okozott[42]. Noha ez a klauzula hagyományosan része a két- és többoldalú beruházás-védelmi egyezmények döntő többségének, az ISDS-nek a TTIP-be való beemelése erős negatív visszhangot kapott. Szinte

[41] http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153025.pdf
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/november/tradoc_152912.pdf
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/may/tradoc_152470.pdf
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153022.pdf
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/april/tradoc_153349.4.5%20Med%20devices.pdf
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/may/tradoc_152471.pdf
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/may/tradoc_152469.pdf
http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/may/tradoc_152467.pdf

[42] Lásd erről részletesen Baranyai et. al. (2015)

minden országban felemelte a szavát valamelyik civil szervezet, felsorolva azokat az eseteket, amelyekben az államukat elmarasztalták valamelyik külföldi befektetővel szemben.[43]

Ennek hatására a Bizottság 2013. március 27 és 2014. július 13 között online konzultációt szervezett az ISDS-ről. Az Európai Unió január 13-án közzétett, az ISDS-ről tartott nyilvános konzultáció eredményét ismertető dokumentum rögzíti, hogy a 149 ezer válaszadó nagy többsége ellenzi a mechanizmus beépítését a tervezett megállapodásba. A szakszervezetek, a civil szervezetek, az állami szervezetek és a kkv-k azt az álláspontot képviselték, hogy a meglévő megállapodások keretei között fölösleges a mechanizmus bevezetése, mivel azok így is széles jogokat biztosítanak a befektetőknek mindkét oldalon. Ezzel szemben a gazdasági szervek és a nagyvállalatok többsége támogatja a befektetők védelmének beiktatását a tervezetbe, elősegítve ezzel a szabad piac erősödését és a gazdasági növekedést az óceán két oldalán. Az ellentétes nézetek miatt az EU további konzultációk keretében kívánja újratárgyalni a mechanizmus tervezetét az érdekeltekkel, az EU tagállamokkal és az Európai Parlamenttel együtt.[44]

- *Félelmek a környezetvédelmi kérdésekkel kapcsolatban*

Általánosságban elmondható, hogy a környezetvédelmi előírások az Atlanti-óceán két oldalán sok tekintetben eltérnek, fő jelentőségük a nem vámjellegű akadályok terén mutatkozik meg. Miközben az USA számos környezetvédelmi megegyezést nem írt alá (például a vegyipar környezetvédelmi szabályozásáról szóló Stockholmi Egyezményt (Stockholm Convention)), a környezetvédelmi szempontokat az EU fontos prioritásaként kezeli, környezetvédelmi előírásai gyakran messze megelőzik a többi ország szabályozását. A vegyipar tekintetében például az EU irányelvekben tiltja számos veszélyes anyag használatát (Veszélyes Anyagok Korlátozásáról (RoHS) szóló 2002/95/EC irányelv), valamint az elektronikai ipar vonatkozásában az EU szabályozza az elektronikus berendezések újrahasznosítását és visszavételi kötelezettségét (2002/96/EC, Irányelv az Elektronikus Hulladékokról és az Elektronikus Berendezésekről (WEEE)). Mivel az említett irányelvek diszkriminációmentesen alkalmazandók az európai és az amerikai cégekre, az Európába irányuló amerikai exportnak a szabályozás közvetlen többletköltséget jelent.[45]

A vegyiparban emellett nagy nehézségbe ütközik a két fél eltérő környezetvédelmi szabályrendszere: az EU-ban a REACH (**R**egistration, **E**valuation, **A**uthorisation and Restriction of **Ch**emicals) rendszer, az USA-ban a TSCA (Toxic Substances Control Act) szabályozza a vegyipar környezetvédelmi aspektusait, az utóbbi lényegesen korlátozottabb hatáskörben, mint az előbbi. S noha a TSCA rendszer az USA-ban is felülvizsgálat alatt áll, az

[43] Lengyelországban lásd pl: http://igo.org.pl/strong-concerns-about-eu-us-trade-deal-raised-in-poland/

[44] http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/january/tradoc_153044.pdf
[45] ECORYS (2009)

ETUI (2015) szerzői szkeptikusak a REACH által felállított szigorúbb követelményekhez való közeledést illetően.[46]

A légi közlekedési ágazatban az amerikai „Clean Air Act" (amely a Környezetvédelmi Ügynökség hatáskörébe helyezi a levegő minőségének javítását) lehetővé teszi, hogy egyes államok szigorúbban szabályozzák a repülőgépekre vonatkozó károsanyag-kibocsátási normákat. Az EU-USA „Nyitott Égbolt Megállapodása" már számos szabályozási eltéréssel foglalkozott a légi közlekedési ágazatban. A megállapodás jelenleg is futó második szakasza több területen is sikeresen harmonizálta a két oldal szabályozási rendszerét,[47] azonban így is jelentős eltérések maradtak, többek között a környezetvédelmi előírások tekintetében is. Az USA szabályozási rendszere továbbra is összeegyeztethetetlen az EU 3. szakaszát futó kibocsátás-kereskedelmi rendszerével (EU ETS), mely célul tűzte ki az érintett szektorok károsanyag-kibocsátásának 21%-os csökkentését 2020-ig.[48]

A TTIP-t vizsgáló hatástanulmányok változóan kezelik a környezetvédelem kérdéskörét. Az **Ecorys és a CEPR**, habár kiemelik a szabályozások eltérő jellegzetességeit, a megállapodás környezetre gyakorolt valódi hatásával nem foglalkoznak. A CEPR CO2 kibocsátással foglalkozó rövid fejezete arra a következtetésre jut, hogy a TTIP „elhanyagolható hatással lesz a CO2-kibocsátásra és a természeti erőforrások fenntartható felhasználására."[49]

Az Ecoryst és a CEPR-t is ostorozó **ÖFSE** tanulmány sem helyez nagyobb hangsúlyt a környezetvédelemre, mindössze kiemeli, hogy a nem vámjellegű akadályok lebontása többek között a környezetvédelemre irányuló tagállami politikát is veszélyezteti, éppen ezért ezen a területen is további hatáselemzések szükségesek.[50]

Az **ETUI** hatástanulmánya már részletesebben foglalkozik a témával. Szerzői kiemelik, hogy az Európai Unió az Egységes Európai Okmányban, majd a Maastrichti Szerződésben (EUSZ 191. cikk) rögzítette a „szennyező fizet elvét", amely arra ösztönzi a vállalatokat, hogy csökkentsék károsanyag-kibocsátó tevékenységeiket. Azonban a szabályozás potenciális eltávolítása a TTIP-n belül a költségeket (a szennyezés hatásának tekintetében) közvetlenül a fogyasztókra, a dolgozókra és a környezetre hárítaná.[51]

GMO: A géntechnológiával módosított szervezetek (GMO-k) körüli transzatlanti vita évek óta akadályozza a TTIP előrelépését az érintett szektorokban, mivel a GMO-k környezetbe kijuttatását, élelmiszer- és takarmány célú felhasználását az EU szigorúan szabályozza

[46] ETUI (2015) 23. oldal
[47] U.S. Department of State: *Open Skies Partnerships: Expanding the Benefits of Freer Commercial Aviation.* BUREAU OF PUBLIC AFFAIRS, 2011.03.29. (Letöltve: 2015.06.19.) URL: http://www.state.gov/r/pa/pl/159347.htm
[48] European Comission: *The EU Emissions Trading System (EU ETS)*. (Letöltve: 2015.06.19.) URL:http://ec.europa.eu/clima/policies/ets/index_en.htm
[49] CEPR (2013)
[50] ÖFSE (2014)
[51] ETUI (2015)

(1829/2003).[52] A TTIP tekintetében a tagállamokban a kezdetektől tapasztalt általános közfelháborodásra reagálva az EU többször is megerősítette, hogy nem kíván változtatni a jelenlegi állapoton, a szabályozások a kereskedelmi tárgyalásoktól teljesen elkülönülten érvényesek, ezzel gátat szabva az Európába irányuló amerikai GMO export nyomásának. Az EU elkötelezettségét jelzi, hogy a 2015 márciusában életbe lépett 2015/412 irányelv tovább bővíti a tagállamok jogát a géntechnológiával módosított növényeknél termesztési moratóriumok bevezetésében.[53] Fontos kiemelni azonban, hogy az Unió területén nem tilos GMO tartalmú termékeket termelni és forgalmazni, az Európai Élelmiszerbiztonsági Hivatal (EFSA) nyilvántartásában jelenleg 58 engedélyezett GMO található, de mindössze a MON810 jelzésű GM kukoricát termelik az Unió területén is.[54] Ennek ellenére Európában még mindig vannak olyan félelmek, hogy az amerikai lobbi hatására a TTIP végül az EFSA megkerülésével fog zöld utat adni a GM termékek behozatalának, azonban az EU ezeket a félelmeket továbbra is cáfolja.[55]

- *Kritikák a tárgyalások alacsony transzparenciája miatt*

A kétségtelenül meglévő nézetkülönbségek mellett a TTIP elfogadottságát a zárt ajtók mögötti tárgyalások, a viszonylag kevés nyilvánosságra került információ is okozza. A civil szervetek, társadalmi szervezetek és a szakszervezetek többször szóvá tették a tárgyalások alacsony transzparenciáját. Ezekre reagálva, 2014. július 29-én az Európai Ombudsman kérést nyújtott be az Európai Bizottság felé a nagyobb nyilvánosság és a közszféra bevonása érdekében. Ennek hatására az Európai Parlament és az Európai Bizottság konzultációt kezdett, amelyben felhívta a civil szervezeteket arra, hogy 2014. október 31-éig terjesszék elő konkrét javaslataikat és észrevételeiket a tárgyalások nagyobb nyilvánosságának elérése érdekében. Ugyanakkor, felhívta a figyelmet arra, hogy a javaslatok nem érinthetik a tárgyalások lényegi elemeit.[56]

A konzultációs felhívásra 315 válasz érkezett be, amelyek nagyobb része azt kifogásolta, hogy a tárgyalásokba bevont szervezetek között a nagyvállalatok túlreprezentáltak, a szak-szervezetek és a civil szervezetek részvételi lehetősége korlátozott[57]. A válaszadók azt kívánták, hogy az EU tegyen közzé minden olyan dokumentumot, amely a tárgyalások állását

[52] European Comission: *Proposal for a REGULATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL*. Brüsszel, www.europa.eu, 2015.04.22. (Letöltve: 2015.06.21.) URL: http://ec.europa.eu/food/plant/docs/plant_gmo_authorisation_proposal_regulation_en.pdf
[53] AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2015/412 IRÁNYELVE. 2015.03.11. (Letöltve: 2015.06.21.) URL: http://gmo.kormany.hu/download/d/a9/e0000/2015%20412%20EU%20ir%C3%A1nyelv-hu.pdf
[54] European Commission: *Fact Sheet: Questions and Answers on EU's policies on GMOs.* Brüsszel, www.europa.eu, 2015.04.22. (Letöltve: 2015.06.22.) URL: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4778_en.htm
[55] Laurence Peter: *TTIP talks: Food fights block EU–US trade deal*. BBC News, 2015.06.10. (Letöltve: 2015.06.22.) URL: http://www.bbc.com/news/world-europe-33055665
[56] http://www.ombudsman.europa.eu/cases/correspondence.faces/en/56100/html.bookmark
[57] http://www.ombudsman.europa.eu/cases/correspondence.faces/hu/58643/html.bookmark

és eredményét rögzíti, beleértve a szektor-specifikus kérdéseket és a horizontális szempontokat is (munkavállalói jogok, érdekegyeztetési fórumok helyzete, környezetvédelmi kérdések). A válaszok áttekintéséből az is kitűnik, hogy a TTIP-t olyan aggodalmak is övezik, amelyek, ha nem is feltétlenül alaptalanok, mindenképpen túlzóak, mivel olyan kérdéseket feszegetnek, amelyek nem is tárgyai az egyezménynek. Mindenesetre ez arra hívja fel a figyelmet, hogy nagyobb transzparenciával számos félreértésnek elejét lehetne venni.

1.2. A vámok és a nemvám-jellegű akadályok az EU-USA kereskedelemben

1.2.1. Vámok

Az EU és az USA bilaterális kereskedelmét viszonylag alacsony vámtételek jellemzik. A súlyozatlan átlag a CEPR (2013) számításai szerint az EU importjában 5,2, a súlyozott 2,8%. Ugyanez az USA EU-ból származó importjára: 3,5% (súlyozatlan), illetve 2,1% (súlyozott).

A kifejezetten alacsony átlagok mögött az egyes termékcsoportokra kivetett vámok elég széles skálája húzódik (1.1. ábra). Különösen magas átlagos vám sújtja Európában az amerikai feldolgozott élelmiszereket (14,6%) és a gépjárműveket (8%). Négyszámjegyű termékcsoportos bontásban vizsgálva, a legmagasabb vámtétel az amerikai tehergép-járműveket sújtja (22%), a lábbeliken 17%, az audiovizuális termékeken 14%, a ruhaneműkön 12%-os vám van.

1.1. ábra: Az átlagos és ágazati vámszintek az EU-USA kereskedelemében, 2007-ben[58]

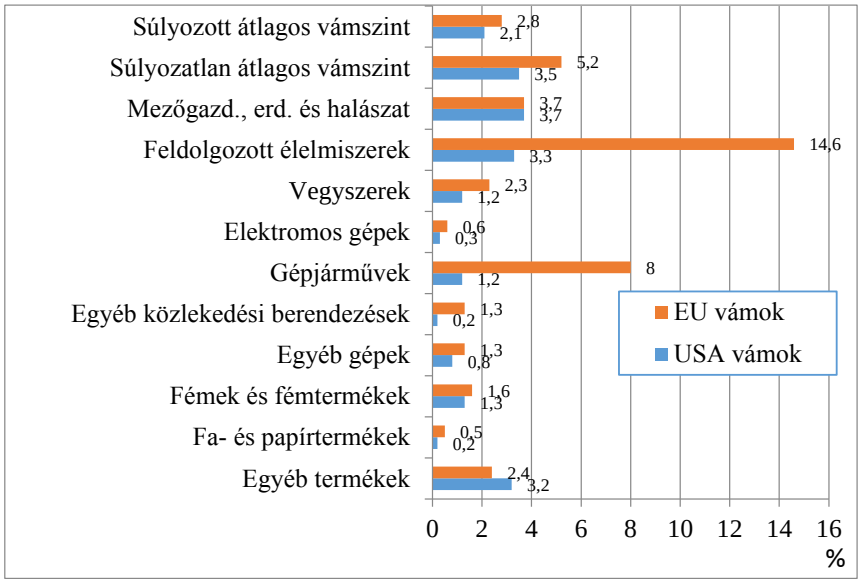

Forrás: CEPR (2013) a WTO, a CEPII, az UNCTAD adatok és a GTAP8 adatbázis alapján

Amerikai oldalon a mezőgazdasági termékek részesülnek különösen magas vámvédelemben (a dohányt pl. 350 %-os vám terheli). Az EU-val összehasonlítva, az amerikai piacot

[58] EU (2013) és WTO http://stat.wto.org/TariffProfiles/E27_e.htm; http://stat.wto.org/TariffProfiles/US_e.htm

lényegesen magasabb vámtételek jellemzik bizonyos ipari termékek esetében (textíliák 40%, ruhaneműk 32%, bőr és lábbelik 56%), mint az európait. Ezek azonban az import nagyon kicsiny részét érintik.

Tekintettel a jelenlegi tarifális szerkezetére, a TTIP keretében előirányzott vámcsökkentések várhatóan korlátozott hatással lesznek a kereskedelmi forgalomra. Sőt, a legtöbb ágazatban a vámakadályok további lebontása a jelenlegi védelmi szintben nem okozna számottevő változást. Mindazonáltal, egyes ágazatokban, mint például a feldolgozott élelmiszereknél, a mezőgazdaságban, az erdőgazdálkodás, a halászat, valamint a gépjárművek területén a hatás jelentősebb lehet. Az érintett ágazatok többségében azonban a potenciális változások elsődleges hajtóerejét a nem vámjellegű akadályok lebontása jelentené.

1.2.2. Nem vámjellegű akadályok

Az EU-USA kereskedelemben a nem vámjellegű akadályokról a legrészletesebb felmérést az ECORYS(2009) készítette. Az ECORYS tanulmány többlépcsős vizsgálatra épül, amely egyszerre használja fel a releváns szakirodalmat, üzleti felméréseket, ökonometriai elemzést (a gravitációs modellel kombinált CGE modellt), a szabályalkotókkal és vállalkozásokkal folytatott konzultációk eredményeit, illetve ágazati szakértők által használt becsléseket.

Az ECORYS felmérése alapján megállapítható, hogy az árukat érintő nem vámjellegű akadályok általában magasabbak az Atlanti-óceán mindkét oldalán, mint a szolgáltatásokat érintők, átlagosan 20% és 56% között mozognak. A legmagasabb akadályok a légi- és űripari termékeknél figyelhetők meg. Az Egyesült Államokba exportált áruk esetében a gépipari termékek is súlyos akadályokba ütköznek. Az Európai Unióba importált áruknál a vegyszerek, kozmetikumok és biotechnológiai termékek ütköznek a legsúlyosabb nem vámjellegű akadályokba, miközben az elektronikai, vas, acél és fém termékek behozatala az USA-ból viszonylag akadálymentesen történik.

Szignifikáns különbség, hogy a vámakadályokkal ellentétben a nem vámjellegű akadályok megszüntetése sokkal komplexebb, a szabályozás terén beazonosított különbségeket nem valószínű, hogy minden területen lehet kezelni. Olyannyira, hogy a nem vámjellegű akadályok lebontása akár alkotmánymódosítást, jogszabályi változtatásokat, illetve magas fokú technikai változtatásokat is igényelhet az egyes tagállamokban (2.14. táblázat).

Látható tehát, hogy a nem vámjellegű akadályok makroszintű mérésének nehézsége jelenti az egyik fő kihívást a TTIP számára a vámszabályozások területén. Az iránymutató becslésekre kidolgozandó regulációk akkor fognak valódi sikert produkálni, ha a megállapodás nem szektorszinten, hanem célzottan, akár termék specifikusan foglalkozik a nem vámjellegű akadályok felszámolásával.

1.3. táblázat: A nem vámjellegű akadályok becsült teljes kereskedelemi költsége (%)

Érintett szektor	Összes kereskedelmi akadály: Az USA exportját korlátozó Uniós akadályok	Összes kereskedelmi akadály: Az EU exportját korlátozó Amerikai akadályok
Élelmiszerek és italok	56,8	73,3
Vegyszerek	13,6	19,1
Elektromos gépek	12,8	14,7
Gépjárművek	25,5	26,8
Egyéb közlekedési berendezések	18,8	19,1
Fémek és fémtermékek	11,9	17,0
Fa- és papírtermékek	11,3	7,7
Egyéb termékek	N/A	N/A
Áruk átlaga	***21,5***	***25,4***
Légi közlekedés	2,0	2,0
Vízi közlekedés	8,0	8,0
Pénzügyi szolgáltatások	11,3	31,7
Biztosítás	10,8	19,1
Üzleti szolgáltatás és IKT	14,9	3,9
Kommunikáció	11,7	1,7
Építőipar	4,6	2,5
Személyes, kulturális és egyéb szolg.	4,4	2,5
Átlagos szolgáltatások	***8,5***	***8,9***

Forrás: ECORYS(2009)

2. A magyar-amerikai gazdasági kapcsolatok jelenlegi helyzete

A magyar külkereskedelem Európa-, azon belül is erősen EU-centrikus. 2014-ben Európa 85,6%-kal, az Európai Unió (EU28) 76,4%-kal részesedett a teljes (export+import) magyar külkereskedelmi forgalomból. 2008-ban, a válság előtti utolsó évben ugyanezek az arányszámok 85,3%, illetve 74,3% voltak (az utóbbi adat az EU27-re vonatkozik, Horvátország nélkül). Európa mellett a többi földrész súlya a forgalomban nagyon alacsony, illetve jelentéktelen: (A magyar export és import megoszlását földrészek és kiemelt országok között lásd a 2.1. melléklet 1. és 2. táblázatában.)

2.1. Az USA súlya a magyar külkereskedelemben, a bilaterális forgalom dinamikája

Magyarország és az USA közötti kereskedelem értéke 2014-ben 6,0 milliárd USD, a 217,0 milliárd USD értékű teljes magyar külkereskedelem 2,8%-a volt – ez utóbbi részarány 0,8 százalékponttal magasabb a 2008. évinél. Az USA részesedése mind a kivitelt, mind a behozatalt tekintve emelkedett 2008-hoz viszonyítva, a forgalom dinamikája azonban irányonként jelentősen különbözött.

2.1. ábra: Az összes és a magyar-USA bilaterális export és az import alakulása

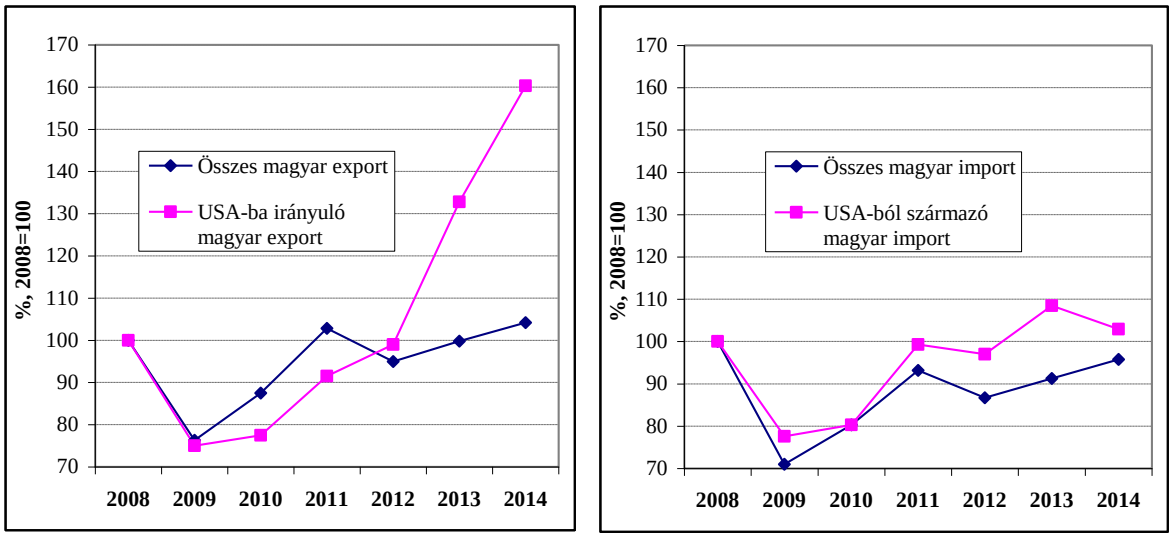

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

Az **USA-ba irányuló magyar export** 2009 után minden évben bővült, értéke azonban – miután 2009-ben 25%-kal visszaesett – csak 2013-ban haladta meg a 2008. évit. Az elmúlt két évben, 2013-ban és 2014-ben az export növekedési üteme kifejezetten meglódult, az előző évhez képest 34,2, illetve 20,7%-kal növekedett. A kivitel értéke a 2012. évi 2,5 milliárd USD-ről 2013-ban 3,3 milliárd USD-re, 2014-ben 4 milliárd USD-re emelkedett. Az átlag feletti bővülés következtében az USA-ba irányuló export részaránya a 2008-2012 közötti 2-

2,5%-ról 2013-ban 3%-ra, 2014-ben pedig 3,5%-ra nőtt. A következő táblázat a bilaterális forgalom összefoglaló adatait tartalmazza.

2. 1. táblázat: Az összes és az USA-ba irányuló magyar export alakulása 2008 és 2014 között USD-ben

Mutató megnevezése	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Összes magyar export, millió USD	108 233	82 572	94 749	111 218	102 830	108 015	112 775
Magyar export az USA-ba. millió USD	2 478	1 859	1 921	2 268	2 454	3 292	3 974
Az USA-ba irányuló export részaránya az összes magyar exportban, %	**2,3**	**2,3**	**2,0**	**2,0**	**2,4**	**3,0**	**3,5**
Összes magyar export értékének változása, 2008=100	100,0	76,3	87,5	102,8	95,0	99,8	104,2
Magyar export az USA-ba változása, 2008=100	100,0	75,0	77,5	91,5	99,0	132,8	160,3
Összes magyar export változása az előző évhez képest, %		-23,7	14,7	17,4	-7,5	5,0	4,4
Magyar export az USA-ba változása az előző évhez képest, %		-25,0	3,4	18,1	8,2	34,2	20,7

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

2.2. táblázat: A magyar export legnagyobb felvevőpiacai (TOP15)

(országok és %-os részesedésük az összes magyar exportból)

Pozíció	2010	%	2011	%	2012	%	2013	%	2014	%
1	Németország	25,1	Németország	24,8	Németország	25,0	Németország	25,8	Németország	27,4
2	Olaszország	5,5	Románia	6,1	Románia	6,0	Románia	5,7	Ausztria	5,5
3	Egyesült Királyság	5,4	Szlovákia	5,9	Szlovákia	5,9	Ausztria	5,6	Románia	5,4
4	Románia	5,4	Ausztria	5,7	Ausztria	5,7	Szlovákia	5,4	Szlovákia	4,9
5	Szlovákia	5,4	Olaszország	5,0	Olaszország	4,7	Olaszország	4,7	Olaszország	4,6
6	Franciaország	5,0	Franciaország	4,7	Franciaország	4,6	Franciaország	4,4	Franciaország	4,5
7	Ausztria	4,9	Egyesült Királyság	4,6	Egyesült Királyság	4,2	Lengyelország	3,9	Lengyelország	3,8
8	Lengyelország	3,7	Lengyelország	3,8	Csehország	3,9	Egyesült Királyság	3,9	Csehország	3,8
9	Oroszország	3,6	Csehország	3,7	Lengyelország	3,8	Csehország	3,8	Egyesült Királyság	3,6
10	Csehország	3,5	Oroszország	3,2	Oroszország	3,2	Oroszország	3,1	**USA**	**3,5**
11	Spanyolország	3,2	Spanyolország	2,6	Hollandia	2,8	**USA**	**3,0**	Hollandia	2,9
12	Hollandia	3,2	Hollandia	2,5	**USA**	**2,4**	Hollandia	2,8	Spanyolország	2,6
13	Ukrajna	2,0	**USA**	**2,0**	Spanyolország	2,3	Spanyolország	2,5	Oroszország	2,5
14	**USA**	**2,0**	Ukrajna	2,0	Ukrajna	2,2	Ukrajna	2,4	Ukrajna	2,0
15	Törökország	1,7	Arab Emírség	1,8	Kína	1,8	Kína	1,8	Kína	1,9

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

Magyarország 2014-ben több mint 200 országba szállított termékeket, a kivitel 86,7%-a azonban a 20 legnagyobb, 67%-a a 10 legnagyobb exportpiacra került. Az USA helyezése

2010-14 között évről évre 1 hellyel javult, a 2014. évi 3,5%-os export-részesedésével a magyar export felvevőpiacainak rangsorát tekintve bekerült a TOP10-be – bár csak az utolsó helyre (kiszorítva a TOP10-ből Oroszországot).

Az USA előtt a rangsorban kizárólag az EU régi és új tagállamai szerepelnek. A legfontosabb exportpiacok részesedése (2.2. táblázat) alapján úgy tűnik, az USA felfele mozgásának nincs komoly korlátja: a magyar export több mint negyedét felvevő „előzhetetlen" Németország mögött a második és a tízedik helyezett részesedésének különbsége mindössze 2 százalékpont. (A magyar export relációs szerkezetét lásd a 2.1. mellékletben.)

Az USA-ból származó **magyar import** értéke az összes importból 2008 óta – eltekintve a válság okozta erős visszaeséstől – alig változott: 2008-ban 1,96 milliárd USD értékű amerikai áru került a magyar piacra, 2014-ben 2,02 milliárd USD értékű. Tekintettel arra, hogy a magyar import még 2014-ben sem érte el a 2008. évi szintet, az USA-ból származó import részaránya a szerény növekedéssel is valamelyest emelkedett (2.3. táblázat.).

2. 3. táblázat: Az összes és az USA-ból érkező magyar import alakulása 2008 és 2014 között

Mutató megnevezése	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**
Összes magyar import, millió USD	108 820	77 273	87 434	101 375	94 308	99 307	104 274
Magyar import az USA-ból. millió USD	1 962	1 522	1 576	1 949	1 902	2 129	2 019
Az USA-ba irányuló import részaránya az összes magyar importban, %	**1,8**	**2,0**	**1,8**	**1,9**	**2,0**	**2,1**	**1,9**
Összes magyar import változása, 2008=100	100,0	71,0	80,3	93,2	86,7	91,3	95,8
Magyar import az USA-ból, változás 2008=100	100,0	77,6	80,3	99,3	97,0	108,5	102,9
Összes magyar import változása az előző évhez képest, %		-29,0	13,1	15,9	-7,0	5,3	5,0
Magyar import az USA-ból, változás az előző évhez képest, %		-22,4	3,6	23,6	-2,4	11,9	-5,2

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

A 2010 és 2014 között csekély mértékben, 1,8% és 2,1% között hullámzó részesedésével az USA a magyar piacra szállító országok rangsorában a 2010. évi 16. helyről felfele lépett: 2011-ben a 15., 2012-ben a 13. helyezett volt és a következő két évben, 2013-ban és 2014-ben is ebben a pozícióban maradt. A rangsorban az USA-nál előkelőbb helyezésű országok körébe 2014-ben 10 EU tagállam, valamint Oroszország és Kína tartozott. (Ez utóbbiak erős pozícióját a magyar importban – harmadik, illetve ötödik hely 2014-ben – elsősorban speciális termék-struktúrájuk biztosítja – Oroszország csaknem kizárólagos energia-szállító, Kína a hagyományos könnyűipari és a modern elektronikai termékekben egyaránt erős (versenyképes) pozícióban van.)

2.4. táblázat: A magyar import legfontosabb szállító országai (TOP20)

(országok és részesedésük az összes magyar importból, %)

	2010	%	2011	%	2012	%	2013	%	2014	%
1	Németország	24,0	Németország	23,9	Németország	24,6	Németország	24,9	Németország	25,1
2	Oroszország	7,8	Oroszország	8,8	Oroszország	8,8	Oroszország	8,6	Ausztria	7,2
3	Kína	7,1	Ausztria	6,6	Ausztria	7,0	Ausztria	6,7	Oroszország	7,0
4	Ausztria	6,2	Kína	6,0	Kína	5,7	Szlovákia	5,7	Szlovákia	5,4
5	Lengyelország	5,3	Szlovákia	5,4	Szlovákia	5,7	Kína	5,4	Kína	5,2
6	Hollandia	4,5	Lengyelország	4,6	Lengyelország	4,7	Lengyelország	4,8	Lengyelország	5,2
7	Olaszország	4,3	Olaszország	4,5	Olaszország	4,4	Olaszország	4,4	Franciaország	4,7
8	Szlovákia	4,1	Hollandia	4,2	Hollandia	4,0	Csehország	4,1	Csehország	4,5
9	Franciaország	3,7	Franciaország	3,6	Franciaország	3,6	Hollandia	3,9	Olaszország	4,4
10	Koreai Köztársaság	3,3	Csehország	3,4	Csehország	3,6	Franciaország	3,8	Hollandia	4,1
11	Csehország	3,2	Románia	3,2	Románia	2,8	Románia	2,8	Románia	3,2
12	Románia	2,6	Belgium	2,1	Belgium	2,1	Belgium	2,2	Belgium	2,4
13	Belgium	2,2	Koreai Köztársaság	2,1	**Egyesült Államok**	**2,0**	**Egyesült Államok**	**2,1**	**Egyesült Államok**	**1,9**
14	Japán	2,2	Egyesült Királyság	2,0	Egyesült Királyság	1,9	Egyesült Királyság	1,8	Egyesült Királyság	1,7
15	Egyesült Királyság	1,9	**Egyesült Államok**	**1,9**	Ukrajna	1,7	Ukrajna	1,7	Ukrajna	1,6
16	**Egyesült Államok**	**1,8**	Japán	1,6	Koreai Köztársaság	1,5	Spanyolország	1,3	Spanyolország	1,5

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

Az USA-val folytatott kereskedelem export- és importbeli súlya, valamint az export javára **növekvő** dinamika-különbség ismeretében nem meglepő, hogy a bilaterális forgalom az utóbbi években jelentős (és emelkedő) aktívummal zárt.

2. 5. táblázat: A magyar-USA termékforgalom egyenlege, millió USD

	2 008	2 009	2 010	2 011	2 012	2 013	2 014
Export	2 478,5	1 858,6	1 921,4	2 268,3	2 453,6	3 292,3	3 974,0
Import	1 962,2	1 521,7	1 576,1	1 948,8	1 902,4	2 129,2	2 019,3
Egyenleg	**516,3**	**336,9**	**345,2**	**319,6**	**551,2**	**1 163,2**	**1 954,7**
Egyenleg a teljes magyar aktívumból, %		6,4	4,7	3,2	6,5	13,4	23,0

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

A magyar-USA forgalom aktívuma 2011 óta növekszik erőteljesen, 2014-ben a teljes magyar termékforgalmi aktívumnak majdnem a negyedét tette ki (2.5. táblázat).

2.2. Magyarország az USA külkereskedelmében

A magyar-amerikai bilaterális kereskedelmi kapcsolatok jelentősége az USA külkereskedelmében összességében rendkívül csekély. Akár a Magyarországról érkező import súlyát, akár a Magyarországra irányuló USA export súlyát nézzük az USA importjában, illetve az USA **exportjában**, a magyar részarányok – lévén az USA a világ legnagyobb importőre és a második legnagyobb exportőre – nagyon szerények:

2.6. táblázat: Az USA Magyarországról származó importja és a Magyarországra irányuló exportja az összes importjának, illetve exportjának %-ában

Mutató megnevezése	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Az USA Magyarországról származó importja az összes importjában, %	0,15	0,14	0,13	0,13	0,14	0,16	0,22
Az USA Magyarországra irányuló exportja az összes exportjában, %	0,11	0,12	0,10	0,10	0,10	0,11	0,11

Megjegyzés: az USA által nyilvántartott, illetve nemzetközi szervezeteknek továbbított adatok az USA-magyar kereskedelemről nem egyeznek meg a Magyarország által a magyar-USA forgalomról továbbított adatokkal. Ebben többféle tényező játszik szerepet, például időbeni, számbavételi, módszertani különbségek léteznek a statisztikák összeállításában.

Forrás: International Trade Center (http://www.intracen.org/itc/market-info-tools/statistics-export-country-product/)

Az **USA importtermék-piacából** a legnagyobb részesedést Kína, valamint két szárazföldi szomszédja, Kanada és Mexikó hasítja ki. Kína vezető pozíciója gyengébb ugyan az USA piacán, mint Németországé a magyar piacon – és főképpen kevésbé hagyományos , de így is az amerikai import-termékek piacának ötödét birtokolta 2014-ben. Kanada őrzi második helyét (2014-ben 14,6%), de pozíciója gyengül, míg az „üldöző" Mexikóé erősödik (2014-ben 12,3%).

2.7. táblázat: A legfontosabb származási országok részesedése az USA összes importjából, %

	Származási ország	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
		Részesedés, %						
1	Kína	16,46	19,32	19,47	18,44	19,04	19,76	20,19
2	Kanada	15,66	14,21	14,20	14,10	14,03	14,46	14,63
3	Mexikó	10,07	11,13	11,79	11,73	12,00	12,16	12,33
	TOP3	**42,19**	**44,66**	**45,47**	**44,27**	**45,07**	**46,37**	**47,15**
4	Japán	6,62	6,14	6,28	5,85	6,44	6,11	5,71
5	Németország	4,61	4,53	4,29	4,44	4,74	5,02	5,21
	TOP5	**53,42**	**55,34**	**56,04**	**54,57**	**56,26**	**57,50**	**58,06**
	TOP10	**64,44**	**65,87**	**66,40**	**65,07**	**67,34**	**68,73**	**69,28**

Forrás: II.1. melléklet, 8. táblázat

Az USA importjában a TOP3 országok pozíciója összességében erősödött 2008-hoz képest (+5 százalékpont), 2014-ben az import csaknem fele származott tőlük. Növekedett a TOP5 és a TOP10 országok részesedése is (+4,6 százalékpont, illetve +4,8 százalékpont), azaz az amerikai import relációs szerkezete koncentráltabb lett. Ez azt is jelenti, hogy a legnagyobb szállító országok eladóival a többiek összességükben kevésbé tudják felvenni a versenyt a válság után, mint a válság előtt. *Magyarország 2014-ben a szállító országok rangsorában a*

47., míg Lengyelország 46., Csehország 53., Románia 60., Szlovákia 66. helyet foglalta el. (II. 1. Melléklet, 7. táblázat.)

A csekély magyar részesedés ellenére tehát megállapítható, hogy a magyar export súlya jelentősen meghaladja a többi közép-kelet-európai országokét: majdnem akkora, mint a háromszor nagyobb gazdasággal rendelkező Lengyelországé, és jócskán meghaladja a hazánkkal azonos méretű Csehországét.

Az USA exportjának felvevőpiacai között 2014-ben *Magyarország a 67.*, Lengyelország és Csehország ennél előbb áll a rangsorban (52. és 58.), míg Románia és Szlovákia hátrább. A legfontosabb három felvevőpiac 2014-ben az USA-exportja számára ugyanaz, mint az importja esetében volt, nevezetesen Kanada, Mexikó és Kína. Jelentős különbség azonban, hogy 2014-ben a legfontosabb felvevőpiac a szomszédos Kanada, amelyet Mexikó követ és Kína – jelentősen alacsonyabb részesedéssel – csak a harmadik helyen áll. Abban viszont nincs eltérés, hogy a válság után Mexikó és Kína pozíciója erősödött, míg Kanadáé inkább kismértékben csökkent. (2.8. táblázat.)

2.8. táblázat: A legfontosabb származási országok részesedése az USA összes importjából, %

	Származási ország	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
		Részesedés, %						
1	Kanada	20,1	19,4	19,4	19,0	18,9	19,0	19,2
2	Mexikó	11,7	12,2	12,8	13,3	14,0	14,3	14,8
3	Kína	5,5	6,6	7,2	7,0	7,2	7,7	7,6
	TOP3	**37,2**	**38,2**	**39,4**	**39,3**	**40,0**	**41,1**	**41,7**
4	Japán	5,1	4,8	4,7	4,5	4,5	4,1	4,1
5	Egyesült Királyság	4,1	4,3	3,8	3,8	3,5	3,0	3,3
	TOP5	**46,5**	**47,3**	**47,9**	**47,6**	**48,1**	**48,2**	**49,1**
	TOP10	**60,7**	**61,7**	**62,3**	**62,1**	**61,9**	**62,0**	**62,7**

Forrás: II.1. melléklet, 10. táblázat

2.3. Az USA-ba irányuló magyar export áruszerkezete

Az USA-ba irányuló magyar export értéke jelentősen növekedett az elmúlt három évben, SITC árufőcsoportos szerkezete azonban alig változott.[59] A magyar szállítások csaknem 80%-a 2008-ban és 2014-ben is a gépek és szállítóeszközök árufőcsoportba tartozó termékekből állt és a feldolgozott termékek árufőcsoport részesedése közelített a 20%-hoz. A nem az említett három árufőcsoportba (élelmiszerek, italok, dohány; nyersanyagok; energiahordozók) tartozó termékek együtt 2008-ban 4,1%-ot, 2014-ben 1,9%-ot tettek ki. (2.9. táblázat és a II.2. melléklet 1-4. táblázatai.)

[59] SITC: Standard International Trade Classification

2. 9. táblázat: Az USA-ba irányuló magyar export SITC árufőcsoportok szerint

SITC árufőcsoportok	Összes magyar export		USA-ba irányuló magyar export		Összes magyar export		USA-ba irányuló magyar export	
	2008	**2014**	**2008**	**2014**	**2 008**	**2014**	**2 008**	**2014**
	Millió USD				Megoszlás, %			
0-1 Élelmiszer, ital, dohány	7 214,7	8 608,8	19,1	21,9	6,7	7,6	0,8	0,6
2 és 4 Nyersanyagok	2 540,3	2 966,9	18,8	52,2	2,3	2,6	0,8	1,3
3 Energiahordozók	4 064,0	3 952,2	61,4	0,9	3,8	3,5	2,5	0,0
5 Vegyipari termék	9 226,2	12 457,7	107,4	112,6	8,5	11,0	4,3	2,8
6, 8, és 9 Feldolgozott termékek	19 572,2	23 224,5	313,8	662,3	18,1	20,6	12,7	16,7
7 Gépek és szállítóeszközök	65 615,6	61 564,7	1 958,0	3 124,1	60,6	54,6	79,0	78,6
Export összesen	*108 233,1*	*112 774,8*	*2 478,5*	*3 974,0*	*100,0*	*100,0*	*100,0*	*100,0*

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

Megjegyzés: A táblázat első oszlopában a megnevezés előtti számok a SITC Rev 3 nómenklatúra árufőcsoportjainak sorszámát jelzik

A 2.9 táblázat adatai két fontos üzenetet hordoznak. *Egyrészt*, hogy 2014-ben valamennyi árufőcsoportban magasabb volt az USA-ba irányuló kivitel, mint 2008-ban (kivéve az energiahordozókat, amelyek amúgy sem tipikus exporttermékek, a magyar adottságok és a két ország közötti távolság alapján. Másrészt, az USA-ba menő export szerkezete jelentősen eltér a teljes magyar export szerkezetétől. A gépek és szállítóeszközök részaránya messze meghaladja a teljes exportban betöltött részesedést, miközben minden más árufőcsoport súlya jóval alacsonyabb, mint a teljes magyar exportban.

2.3.1. A gépek és szállítóeszközök árufőcsoportjának kivitele

Az USA-ba irányuló magyar export 2 számjegyes SITC bontása szerint a kivitel mintegy négyötödét (79, illetve 78,6%-át) mind 2008-ban, mind 2014-ben a **gépek és szállítóeszközök** tették ki. Ennek az árucsoportnak a teljes exportjából az Egyesült Államok 2014-ben 5,1%-kal részesedett (2008-ban ez még csak 3% volt).

Az USA-ba irányuló export 2014-ben különösen fontos volt az **iroda- és adatfeldolgozó gépek** (amerikai részesedés az árucsoport összes exportjából 11,8%), az energiafejlesztő gépek (6,8%), valamint a közúti járművek kivitele számára (5,5%). (2.2. ábra.) Mint a 2.2. ábra és a 2.10 táblázat adataiból kiolvasható, a növekedés volumenhordozói az elmúlt 5 évben a turbina és a közúti jármű amerikai kivitele volt. A közúti járművek amerikai exportjának értéke 2008-14 között több mint ötszörösére, a turbina-export pedig több mint 10-szeresére nőtt. Az irodagép és híradástechnikai készülékek kivitelén kívül mind termékcsoport exportja növekedett az elmúlt 5 évben.

2008-ban a gépek és szállítóeszközökön belül a TOP3-ba még csak az iroda- és adatfeldolgozó gépek tartoztak (35,3%!), míg a közúti járművek és az energiafejlesztő gépek részesedése viszonylag alacsony volt (9,1%, illetve 3%). Helyettük a híradástechnikai-szórakoztató elektronikai termékek, valamint a villamos gépek, készülékek tartoztak a három legnagyobb árucsoport közé (30.3%, illetve 14%-kal). A magyar gépipari export összességében is hasonló

szerkezeti változások zajlottak az elmúlt években, a változás mértéke azonban a magyar-amerikai viszonylatban erősebb volt (2.10. táblázat).

2. 10. táblázat: Az USA-ba irányuló magyar export gépek és szállítóeszközök árucsoportjának szerkezete SITC 2 számjegyű bontás (árufejezetek) szerint

SITC 2 számjegyű árufejezet	Összes export		*Export az USA-ba*		Összes export		*Export az USA-ba*	
	2008	**2 014**	**2008**	**2 014**	**2008**	**2 014**	**2008**	**2 014**
	Millió USD				Megoszlás, %			
Energiafejlesztő gép és ber.	9 577,5	10 033,4	58,6	685,1	14,6	16,3	3,0	21,9
Speciális szakipari gép	2 092,8	1 609,5	59,4	60,6	3,2	2,6	3,0	1,9
Fémmegmunkáló gép	160,5	148,5	1,5	2,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Általános rendeltetésű ipari gép és berendezés	4 592,6	5 354,9	86,7	248,5	7,0	8,7	4,4	8,0
Irodagép és gépi adatfeldolgozó berendezés	5 375,7	4 552,1	691,2	537,7	8,2	7,4	35,3	17,2
Híradás-technikai, hangrögzítő és -lejátszó készülék	19 863,0	8 163,6	602,3	127,6	30,3	13,3	30,8	4,1
Villamos gép, készülék és műszer	11 239,9	13 368,1	274,7	476,8	17,1	21,7	14,0	15,3
Közúti jármű (beleértve a légpárnás járművet)	12 320,8	17 759,8	177,5	975,7	18,8	28,8	9,1	31,2
Egyéb szállítóeszköz	392,7	574,7	6,0	10,0	0,6	0,9	0,3	0,3
Fentiek összesen	*65 615,6*	*61 564,7*	*1 958,0*	*3 124,1*	*100,0*	*100,0*	*100,0*	*100,0*

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

2. 2. ábra: Az USA-ba irányuló export részesedése a gépek és szállítóeszközök összes magyar exportjából

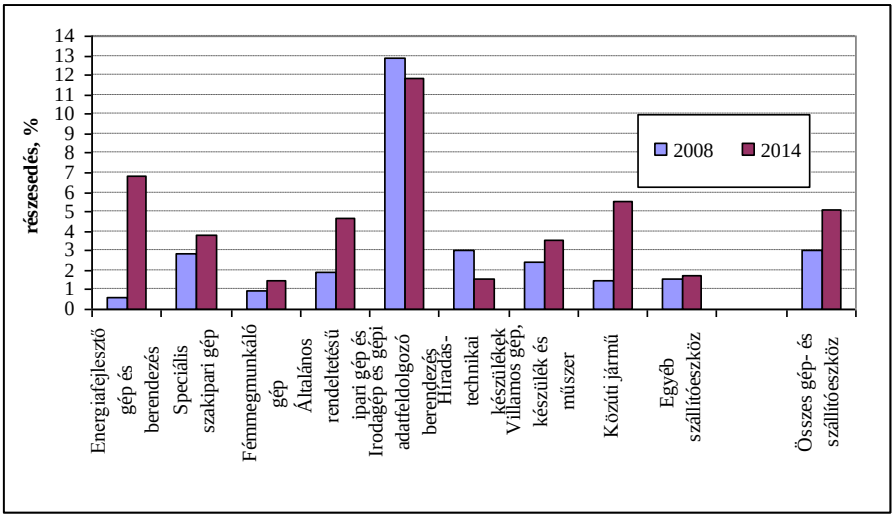

Forrás: 2.10. táblázat alapján

A gépek és szállítóeszközök árufőcsoport exportjának szerkezeti eltolódásai 2008 és 2014 között túlnyomórészt a magyarországi külföldi tulajdonú multinacionális vállalatok ebben az időszakban született, cégcsoport-szintű döntéseinek a leképeződése (Nokia bezárása, Elcoteq csődje, a GE magyarországi termelésének átstrukturálása, stb.). Az árufőcsoportba tartozó

termékek kivitelének szinte 100%-a a multinacionális vállalatok magyarországi termeléséhez kötődik, a belföldi tulajdonú cégek ehhez az exporthoz legfeljebb csak mint beszállító tudnak kapcsolódni. Ennek következtében az exportról szóló döntések is a külföldi vállalat székhelyén születnek meg, és feltételezhető, hogy ezek a cégek a TTIP következtében megváltozott kereskedelmi szabályokat minden további nélkül kezelni tudják.

Ráadásul, minden előzetes becslés ara a következtetésre jutott, hogy a TTIP legnagyobb nyertesei Európában a gépjárműgyártók lehetnek. A magyar exportszerkezet tehát azt sugallja, hogy a TTIP akár a magyarországi gyártás szempontjából is kedvező lehet.

2.3.2. Egyéb árufőcsoportok a magyar kivitelben

A második legjelentősebb árufőcsoport, a **„feldolgozott termékek**” csoportjának (SITC 6, 8 és 9) amerikai kivitele (értékben) több mint kétszeresére nőtt 2008-2014 között. Itt a fő húzóerőt a „Szakmai-, tudományos-, ellenőrző műszer és készülék” árucsoport jelentette, amelynek kivitele az elmúlt 5 évben 5-szörösére nőtt, ezen belül elsősorban az optikai műszerek, mérőműszerek és folyamatszabályozási készülékek exportja. De jelentősen emelkedett a *gumitermékek* és a „*nemfémes ásványból készült termékek*” amerikai exportja (173,6, illetve 169,4%-kal), ami szintén alapjában véve külföldi tulajdonú vállalatokhoz köthető kivitel (2.11. táblázat). Ebben a termékcsoportban, a termékszerkezet alapján becsülve, elvétve akár már meg is jelenhetnek belföldi tulajdonú cégek, de arányuk itt is rendkívül alacsonyra tehető.

2.11. A feldolgozott termékek árufőcsoportján belül a legfontosabb export-termékcsoportok a magyar exportban

Árufejezetek (SITC 2 számjegy) (m.f.n.t.= máshol fel nem tüntetett)	Részesedés az árufőcsoport összes exportjából	Az árucsoport részesedése az összes exportból	2008=100
Szakmai-, tudományos-, ellenőrző műszer és készülék, m.f.n.t.	5,7	1,9	491,0
Nemfémes ásványból készült termék, m.f.n.t.	6,8	1,7	269,4
Különféle feldolgozott termék, m.f.n.t.	3,6	3,7	110,8
Gumigyártmány, m.f.n.t.	2,8	1,0	273,6
Gyógyszer, gyógyszerészeti termék	0,8	2,0	86,2
Bútor és bútorelem; ágyfelszerelés, ágybetét, ágybetét-tartó, párna és hasonló párnázott berendezési tárgy	2,6	1,0	158,7

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

A harmadik árufőcsoport a **vegyipar**, amelynek amerikai kivitele csökkent a vizsgált időszakban, miközben az ágazat teljes exportja a vizsgált időszakban évről-évre jelentősen nőtt. Az amerikai pozícióvesztés elsősorban a vegyiparba sorolt „Gyógyszerek és gyógyászati termékek” körében következett be, ennek az árucsoportnak az amerikai exportja 2014-ben 14%-kal alacsonyabb volt, mint 2008-ban. Hozzá kell tenni, hogy a 2012. évi mélypont után az elmúlt 2 évben a magyar gyógyszerkivitel az USA-ba ismét növekedésnek indult. Csökkent a szerves vegyi termékek kivitele is. Jelentősen nőtt azonban a műanyag alapanyagok és a

műanyag termékek kivitele, mindkét termékcsoportban a kivitel növekedése a 2008-12 közötti erősen ingadozó teljesítmény után, 2013-14-ben következett be.

A magyar **élelmiszerek, ital** és dohány termékek kivitele az Egyesül Államokba rendkívül alacsony értékű, 2014-ben nem érte el a 22 millió dollárt (2008-ban 19 millió dollár volt). Ez az USA-ba irányuló teljes magyar kivitel mindössze 1,55%-át tette ki 2014-ben, miközben a teljes magyar kivitelben betöltött részaránya 7,6% volt. A volumenhordozó ebben az árufőcsoportban a „zöldség és gyümölcs" termékcsoport volt, 2014-ben mintegy 10 millió dolláros kivitellel (2008-2014 között mintegy hatszorosára nőtt). A „zöldség és gyümölcs" export az USA-ba gyakorlatilag két termékféleséget takar: almalét, és szárított gyümölcsöt. Almalét Magyarország régóta exportál az amerikai piacra, évenként jelentősen változó mennyiségben. 2008 óta azonban az almalé export értéke folyamatosan emelkedett, 2014-ben pedig az előző évi értéke több mint megkétszereződött. A szárított gyümölcs export több mint a háromszorosára nőtt 2008-14 között, értéke 2014-ben 3,3 millió dollár volt.

A többi élelmiszer-árucsoport exportja azonban csökkent (a méz kivitele pl. az egyharmadára), vagy stagnált (tejtermék, tojás), vagy csak nagyon csekély mértékben növekedett (hús, húskészítmény). A legnagyobb értékben exportált élelmezési termékek – vámtarifa mélységű bontásban exportjuk 1-2 millió USD közötti – 2014-ben az almalé és a szárított zöldségen kívül a zöldségvetőmag, tokaji fehérbor (pl. aszú, szamorodni), szőlőcukor és szőlőcukorszirup voltak. (A 20 millió USD értékben az USA-ba exportált nyers toll és pehely SITC osztályozás szerint az állati eredetű nyersanyagok közé tartozik.)

Az USA-ba irányuló magyar élelmiszerexport tendenciái globálisan összhangban vannak ugyan a teljes magyar kivitel alakulásával, az export szerkezetének a változása azonban nem azonos irányú. Más termékcsoport kivitele nőtt, vagy éppen csökkent az USA-ba irányuló exportban, mint a teljes kivitelben. A magyar méz teljes exportja ugyanis határozottan növekedett a vizsgált időszakban, miközben az USA-ba irányuló exportja csökkent. A tejtermék és tojás teljes exportja is emelkedett, az amerikai export stagnálása mellett. A gabonakivitel, amely a magyar export kiemelkedő terméke, az amerikai exportban – érthetően – elenyésző szerepet játszik-

Mindez az élelmiszeripari exportok esetlegességének, nagyfokú volatilitásának és alacsony exportpiaci beágyazódottságának, azaz nem stabil versenyképességének és piaci pozíciójának a jele. Ráadásul, olyan csekély exportértékről van szó (az egész ágazat amerikai kivitele nagyjából 5,5 milliárd forintot tett ki 2014-ben, hogy az – miközben az érintett termelőknek minden bizonnyal fontos bevételi forrás lehet – makrogazdasági szinten elhanyagolható.

2.3.3. A magyar exportszerkezet részletesen

Az USA-ba irányuló kivitel részletesebb bontását tekintve (4 számjegyű HS) a TOP3-ba tartozó termékféleségek az export 44%-át, a TOP5-be tartozók több mint felét teszik ki. A

TOP3-ba tartozó termékféleségek (gépkocsik, adatfeldolgozó gépek, áramfejlesztők) egyúttal az USA-ba menő export három legfontosabb SITC 2 számjegyes árucsoportjának reprezentánsai is (2.12. táblázat).

2.12. táblázat: Az USA-ba irányuló export legfontosabb termékféleségei

Termékfajták (HS4 kód és megnevezés)	2 008	2 010	2 012	2 014	Növekedés 2014/2008 2008=100%	Részesedés a termék-fajta összes magyar exportjából 2014-ben%
	Millió USD					
8703 Személygépkocsi és más gépjármű, amelyet elsősorban személyszállításra terveztek	0,1	62,8	92,0	845,9	*	7,6
8471 Automatikus adatfeldolgozó gép és részegységei; mágneses és optikai leolvasó; kódolt adatot átíró gép	623,0	531,0	590,3	489,0	78,5	16,2
8502 Elektromos áramfejlesztő egység és forgó áramátalakító	0,0	0,9	0,1	424,8	*	70,2
TOP3, millió USD	*623,1*	*594,7*	*682,4*	*1759,7*	*282,4*	
TOP3 részesedése, %	*25,1*	*31,0*	*27,8*	*44,3*		
8539 Elektromos izzólámpa és kisülési cső; ibolyántúli vagy infravörös lámpa; ívlámpa; mindezek alkatrésze	130,3	125,2	139,1	210,8	161,8	37,2
8708 Alkatrész és tartozék gépjárműhöz	133,3	72,6	117,0	120,9	90,7	2,3
TOP5, millió USD	*886,7*	*792,4*	*938,5*	*2091,4*	*235,9*	
TOP5 részesedése, %	*35,8*	*41,2*	*38,2*	*52,6*		

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

Az USA-ba irányuló export a termékfajtákat (HS4) tekintve erősen koncentrált: 2014-ben több mint 600 sora volt ugyan, de az 5 legnagyobb értékben kivitt termékfajta az összes USA-ba irányuló kivitel 52,6%-át képviselte, a TOP20-ba tartozók pedig csaknem háromnegyedét. A TOP5 termékek közül az USA-beli értékesítés különösen fontos az elektromos áramfejlesztő egységek (a kiviteléből 70,2%-os az USA részesedése), valamint az izzólámpák (37,2%) számára. A vezető termékfajták körében az értékesítés növekedésének motorjai elsősorban a közúti járművek és az elektromos áramfejlesztő voltak, míg az adatfeldolgozó gépek kivitele számottevően csökkent. A termékmélységű bontás (HS8) TOP10 terméke között is a személygépkocsi vezeti a listát és több, a járműgyártásához kapcsolódó részegység és műszer is szerepel a legfontosabb között. Mellettük, ahogyan várható, az adatfeldolgozó gépek egységei, valamint áramfejlesztő egységek is a top-listán vannak.

Mint láttuk korábban, az amerikai összes importban a magyar exporttermékek súlya csekély. 2014-ben a részarány a teljes magyar származású importra vonatkozóan 0,22% volt (2.6. és 2.13. táblázat.). Ennél az átlagos részesedésnél magasabb mutató 2014-ben a HS 2 számjegyű árucsoportok közül 16-hoz tartozott (2.13. táblázat.).

2.13. táblázat: Az USA Magyarországról származó importjának részesedése az összes USA importból 2014-ben árucsoportok szerint (HS 2 számjegy)
(Sorrend a legmagasabb részesedéstől csökkenő)

Sor-rend	HS2 kód	HS 2 számjegy, megnevezés	Import Magyarországról	USA összes importja	Részesedés USA importból
			Ezer USD		**%**
		Összes termék	*5 347 982*	*2 409 790 147*	*0,22*
1	'05	Másutt nem említett állati eredetű termékek	22 217	1 119 949	1,98
2	'69	Kerámia termékek	46 193	6 356 554	0,73
3	'68	Kőből, gipszből, cementből és hasonló anyagokból készült áruk	52 250	7 244 582	0,72
4	'87	Járművek és ezek alkatrészei, sínhez kötött járművek kivételével	1 756 086	265 435 770	0,66
5	'59	Impregnált, bevont, beborított vagy rétegelt szövetek, műszaki textiláruk	15 615	2 515 045	0,62
6	'33	Illóolajok és rezinoidok, illatszerek, szépség- és testápoló készítmények	51 220	11 549 532	0,44
7	'84	Atomreaktorok, kazánok, gépek és mechanikus berendezések, ezek alkatrészei	1 459 764	330 873 143	0,44
8	'93	Fegyver és lőszer, ezek alkatrésze és tartozéka	14 139	3 261 029	0,43
9	'86	Vasúti mozdonyok és villamos motorkocsik, jelzőberendezés	8 883	2 156 742	0,41
10	'53	Más növényi textilszál, papírfonal és papírszövet	886	233 011	0,38
11	'55	Szintetikus vagy mesterséges vágott szálak	7 243	1 973 493	0,37
12	'90	Optikai, fényképészeti, mérő-, ellenőrző-, precíziós, orvosi műszerek	272 811	76 260 692	0,36
13	'51	Gyapjú, finom és durva állati szőr, lószőrfonal és szövet	945	326 579	0,29
14	'99	Máshol nem specifikált termékek	205 614	73 027 467	0,28
15	'40	Gumi és ebből készült áruk	78 003	29 051 100	0,27
16	'85	Elektromos gépek, elektronikus eszközök és ezek alkatrészei	857 473	319 871 958	0,27

Forrás: International Trade Center (ITC)

A saját termékpiacukon az átlagosnál nagyobb részesedéssel bíró árucsoportok listájában a magyar export legfontosabb árucsoportjai (87, 84, 85) éppúgy jelen vannak, mint a jelentéktelennek tekinthetők (53, 51).

Ha az USA-ba irányuló magyar exportnak pusztán a *dinamikáját* tekintjük – függetlenül az adott termékfajta felvevőpiacának alakulásától az első 100 legnagyobb exportértékkel rendelkező termékfajta (HS 4 számjegy) közül 24 van, amely esetében az export értéke minimum 10-szeresére emelkedett 2008 és 2014 között és 10 olyan, amelynek exportértéke 2014-ben nem éri el a 2008. évinek a felét. (2.14. táblázat.)

2.14. táblázat: Az USA-ba irányuló magyar export legdinamikusabb és leginkább visszaeső termékfajtái 2008 és 2014 között HS 4 számjegyen
2008. évi export értéke = 100%

Leginkább visszaesett:	%	Legdinamikusabb volt:	%
8517 Vezetékes /vivőfrekvenciás és digitális/ távbeszélő és távíró készülék; videótelefon; mindezek alkatrésze	9,4	8703 Személygépkocsi és más gépjármű, amelyet elsősorban személyszállításra terveztek	874016,1
8529 Alkatrész rádióhullám elvén működő készülékekhez	21,5	7601 Megmunkálatlan alumínium	228979,1
2941 Antibiotikumok	23,5	3402 Szerves felületaktív anyagok (kiv. a szappant); felületaktív és mosókészítmények, tisztítószerek, szappantartalommal is	87878,4
2932 Csak oxigén-heteroatomos heterociklikus vegyületek	28,0	4002 Szintetikus gumi és faktisz, valamint ezek természetes gumival való keveréke, alapanyag formában vagy lap, lemez és szalag alakban	86175,7
8508 Porszívó, beleértve a száraz- és nedvesporszívót	28,1	6806 Salakgyapot, kőzetgyapot és hasonló ásványi gyapotféle; duzzasztott /expandált/ agyagok; keverékek és készáruk hő- és hangszigetelő, hangelnyelő ásványi anyagokból	78087,9
8523 Hang vagy más jel rögzítésére alkalmas, felvételt nem tartalmazó anyag (kiv. a film)	32,5	8407 Szikragyújtású, belsőégésű dugattyús vagy forgódugattyús motor	62949,8
2933 Csak nitrogén-heteroatomos heterociklikus vegyületek	39,0	2009 Gyümölcs- és zöldséglé, nem erjesztve, alkohol nélkül, édesítve is	40295,5
8526 Radarkészülék, rádiónavigációs segédkészülék és rádiós távirányító készülék	40,9	8424 Folyadék vagy por szórására és porlasztására, homok vagy gőz szórására szolgáló gép; töltött vagy töltetlen tűzoltó készülék tűzoltó készülék	18601,9
8418 Hűtőgép, fagyasztógép és egyéb hűtő- vagy fagyasztókészülék, elektromos vagy más működésű is; hőszivattyú	45,7	8512 Elektromos világító- és jelzőkészülék, ablaktörlő, jegesedésgátló és páramentesítő kerékpárhoz vagy gépjárműhöz; mindezek alkatrésze	11256,8
8479 Egyedi feladatokra szolgáló nem elektromos gépek és készülékek	46,6	9029 Számlálókészülék, sebesség- és fordulatszám mérő készülék, stroboszkóp; mindezek alkatrészei és tartozékai	9874,2

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

Az USA-ba irányuló magyar export árustruktúrájában is tükröződnek azok a változások, amelyek a magyar feldolgozóiparban – főképpen a közúti járműgyártás és kapcsolódó ágazatok megerősödése, valamint az irodagép- és híradástechnikai és szórakoztató elektronikai termékgyártás visszaesése következtében – a struktúra számottevő változásához vezettek.

Ezt támasztja alá az exportforgalomba kerülő termékek TEÁOR szerinti összesítése is:

2.15. táblázat: Az összes export és az USA-ba irányuló magyar export termékeinek TEÁOR'08 szerinti értéke és megoszlása

Sorrend: az USA-ba irányuló 2014. évi export értéke szerint csökkenő

Termék szerinti TEAOR'08	2008 összes	2014 összes	2008 USA-ba	2014 USA-ba	2008 összes	2014 összes	2008 USA-ba	2014 USA-ba
	Millió USD				%			
Összes export	*108 233,1*	*112 774,8*	*2 478,5*	*3 974,0*	*100,0*	*100,0*	*100,0*	*100,0*
29 Közúti jármű gyártása	20 511,4	25 978,7	183,3	1 122,3	19,0	23,0	7,4	28,2
26 Számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása	29 164,2	17 578,7	1 361,5	921,4	26,9	15,6	54,9	23,2
27 Villamos berendezés gyártása	9 669,8	11 574,5	250,8	872,1	8,9	10,3	10,1	21,9
28 Gép, gépi berendezés gyártása	8 732,7	9 647,7	200,8	427,5	8,1	8,6	8,1	10,8
23 Nemfém ásványi termék gyártása	1 645,9	1 847,0	44,3	119,8	1,5	1,6	1,8	3,0
22 Gumi-, műanyag termék gyártása	3 336,8	5 084,0	38,4	94,9	3,1	4,5	1,5	2,4
20 Vegyi anyag, termék gyártása	5 230,0	6 675,4	40,4	86,8	4,8	5,9	1,6	2,2
32 Egyéb feldolgozóipari tevékenység	806,5	1 469,1	17,0	54,0	0,7	1,3	0,7	1,4
25 Fémfeldolgozási termék gyártása	2 592,6	2 746,9	39,6	51,3	2,4	2,4	1,6	1,3
21 Gyógyszergyártás	3 420,8	5 007,8	66,5	48,6	3,2	4,4	2,7	1,2
31 Bútorgyártás	1 226,9	1 391,8	22,4	37,6	1,1	1,2	0,9	0,9
10 Élelmiszergyártás	4 578,2	6 275,1	29,1	35,5	4,2	5,6	1,2	0,9
Többi ágazatba sorolt termékek	*17 317,4*	*17 498,2*	*184,5*	*102,4*	*16,0*	*15,5*	*7,4*	*2,6*

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

Az egyes ágazatok pozíciójában az összes és az USA-ba irányuló exportot tekintve a legnagyobb súlyú ágazatok esetében (járműgyártás, elektronikai termékek gyártása, villamos berendezések gyártása) azonos irányú változások történtek, ugyanakkor a kisebb súlyú gyógyszer, bútor és élelmiszergyártásba sorolható termékek súlya az USA-ba irányuló exportban csökkent, az összes exportban viszont növekedett.

2.3. ábra: Részarányok változása 2008 és 2014 között az összes és az USA-ba irányuló exportban ágazatok szerint

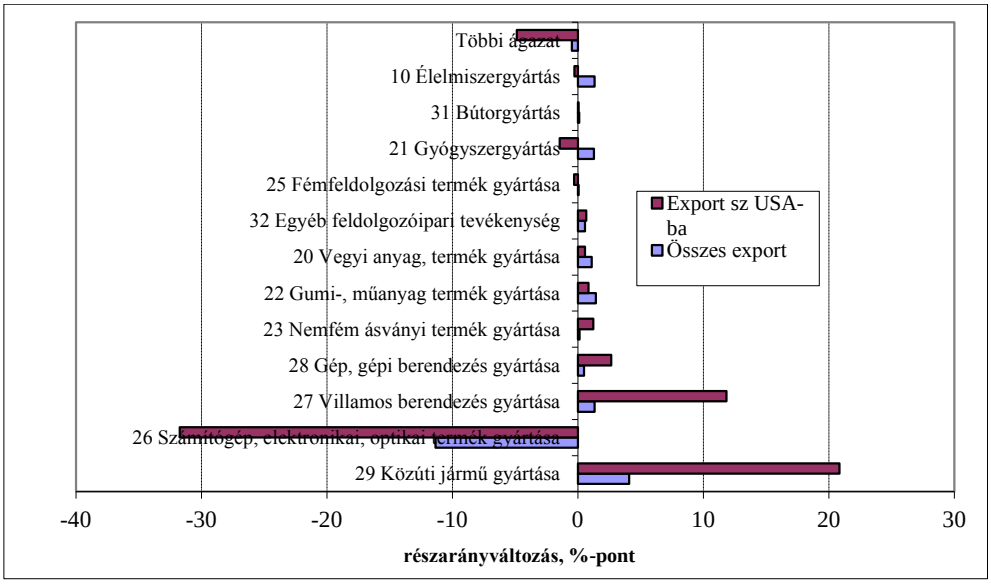

Az USA exportban legfontosabb három ágazat súlyában a változások 2008 és 2014 között óriásiak voltak: a járműgyártás részesedése az összes USA-ba irányuló exportból 20,8 %-ponttal, a villalmosgépgyártásé11,8 %-ponttal emelkedett, míg az elektronikai termékeké 31,7 %-ponttal csökkent. (2.15. táblázat, 2.3. ábra).

2.3. Az USA-ból származó magyar import áruszerkezete

Az USA-ból származó importban 2014-ben mintegy kétharmad volt a gépek és szállítóeszközök aránya és egynegyed a feldolgozott termékeké**.** 2008-hoz képest az előbbiek aránya 3,4 százalékponttal, az utóbbiaké 1 százalékponttal emelkedett (az energiahordozók rovására, amelyek részaránya 4,3%-ponttal csökkent). Az összes magyar import szerkezetéhez képest magas a gépek és szállítóeszközök részaránya (2014-ben 21,3 %-ponttal magasabb) és alacsony a feldolgozott termékeké és energiahordozóké (10,4, illetve 6,7%-ponttal alacsonyabb). (2.16. táblázat.)

2. 16. táblázat: Az USA-ból származó magyar import SITC árufőcsoportok szerint

SITC árufőcsoportok	Összes magyar import		USA-ból származó magyar import		Összes magyar import		USA-ból származó magyar import	
	2008	**2014**	**2008**	**2014**	**2 008**	**2014**	**2 008**	**2014**
	Millió USD				Megoszlás, %			
Élelmiszerek, italok, dohány	5 021,5	5 306,7	40,0	42,4	4,6	5,1	2,0	2,1
Nyersanyagok	2 102,2	2 288,6	19,3	18,9	1,9	2,2	1,0	0,9
Energiahordozók	13 916,6	12 511,6	189,0	107,7	12,8	12,0	9,6	5,3
Feldolgozott termékek	34 448,4	35 860,6	453,4	484,7	31,7	34,4	23,1	24,0
Gépek és szállítóeszközök	53 331,6	48 306,1	1 260,4	1 365,6	49,0	46,3	64,2	
Export összesen	*108 820,3*	*104 273,6*	*1 962,2*	*2 019,3*	*100,0*	*100,0*	*100,0*	*100,0*

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

Az USA-ból származó importban az árufőcsoportok közül (SITC 1 számjegy) legnagyobb súlyt, hasonlóan az exporthoz, a gépek és szállítóeszközök képviselik. (2.16. táblázat.) Az árucsoport bontása alapján kitűnik, hogy 2014-ben az importban a legnagyobb súlya – az árucsoporton belül 37% – az energiafejlesztő gépeknek és berendezéseknek volt, mögöttük az iroda- és adatfeldolgozó gépek, valamint a villamos gépek pozíciója gyakorlatilag azonos (részesedésük az árucsoportba tartozó importból 19, illetve 18%). Ugyanakkor 2008-hoz viszonyítva szembeszökő az energiafejlesztő gépek pozíciójának javulása és a villamos gépek, készülékek pozíciójának romlása.

2. 17. táblázat: Az USA-ból származó magyar import gépek és szállítóeszközök árucsoportjának szerkezete SITC 2 számjegyű bontás (árufejezetek) szerint

SITC 2 számjegyű árufejezet	Összes magyar import		*USA-ból származó import*		Összes magyar import		*USA-ból származó import*	
	2008	**2 014**	**2008**	**2 014**	**2008**	**2 014**	**2008**	**2 014**
	Millió USD				Megoszlás, %			
Energiafejlesztő gép és ber.	5876,1	5438,3	180,0	510,9	11,0	11,3	14,3	37,4
Speciális szakipari gép	2370,2	2286,5	85,4	55,2	4,4	4,7	6,8	4,0
Fémmegmunkáló gép	664,6	642,5	31,3	5,7	1,2	1,3	2,5	0,4
Általános rendeltetésű ipari gép és berendezés	5510,8	6372,3	113,6	152,3	10,3	13,2	9,0	11,1
Irodagép és gépi adatfeldolgozó berendezés	3525,5	3313,9	192,3	257,7	6,6	6,9	15,3	18,9
Híradás-technikai, hangrögzítő és -lejátszó készülék	10779,1	6824,9	188,3	69,6	20,2	14,1	14,9	5,1
Villamos gép, készülék és műszer	14946,8	12773,9	419,2	249,6	28,0	26,4	33,3	18,3
Közúti jármű (beleértve a légpárnás járművet)	9393,6	9498,6	42,5	59,9	17,6	19,7	3,4	4,4
Egyéb szállítóeszköz	265,0	1155,1	7,8	4,8	0,5	2,4	0,6	0,4
Fentiek összesen	*53 331,6*	*48 306,1*	*1 260,4*	*1 365,6*	*100,0*	*100,0*	*100,0*	*100,0*

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

Az összes magyar gép- és járműipari termékimportból az USA 2014-ben 2,8%-kal részesedett (2008-ban 2,4%-kal). Különösen nagy súlyú volt az USA-ból származó import az energiafejlesztő gépek és az iroda- és adatfeldolgozó gépek behozatalában – 2014-ben az előbbiek importjában az USA részaránya 9,4%, az utóbbiakéban 7,8% volt. (2.3. ábra.)

2. 3. ábra: Az USA-ból származó import részesedése a gépek és szállítóeszközök árucsoportnak és egyes árufejezeteinek a teljes importjából, %

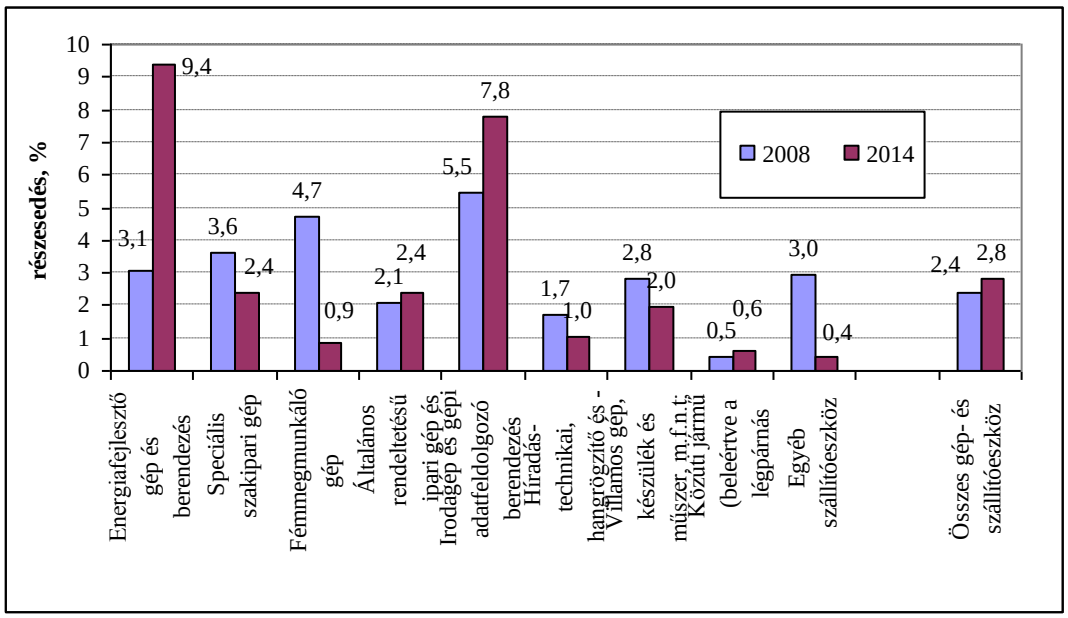

Forrás: 2.17. táblázat alapján

A termékfajtákat (HS 4 számjegy) tekintve a lehetséges 1260-ból 880 soron érkezett import az USA-ból, számos soron jelentéktelen értékben. Az import koncentráltságára jellemző, hogy a TOP5 termékfajta az import 43,5%-át, míg a top 10 az 53%-át képviselte 2014-ben.

A magyar export koncentráltsági fokával összehasonlítva, megállapítható, hogy a magyar export az USA-ba, jóval koncentráltabb a TOP5 termékfajtát tekintve (52,6%), mint a magyar import az USA-ból (43,5%).

A TOP10-be tartozó importtermék-fajták (lásd a 2.18. táblázatot) jellemzően a gép- és járműgyártás valamely területéhez kapcsolhatóak. (A 84, 85, 87-es HS árucsoportba tartoznak, de a 70-es árucsoportba tartozó tükör

is feltehetően járműtartozék.) Kakukktojás a listán a tüzelőanyag (2701-es kód). Dinamikáját tekintve a TOP10 igen vegyes: a visszaszoruló termékfajták (telefon, integrált áramkör, irodagép tartozék) és a viszonylag dinamikusak (gázturbina, járműgyártáshoz kapcsolódó termékfajták) egyaránt jelen vannak.

2.18. táblázat: A legnagyobb importértékkel rendelkező termékek (TOP10) az USA-ból származó importban

	Termékfajta (HS 4 számjegy, kód és megnevezés)	2014	
		ezer USD	2008=100%
1	8411 Sugárhajtású gázturbina, légcsavaros gázturbina és ipari gázturbina	455 818	307,8
2	8471 Automatikus adatfeldolgozó gép és részegységei; mágneses és optikai leolvasó; kódolt adatot átíró gép	196 346	172,1
3	2701 Kőszén és kőszénből előállított szilárd tüzelőanyag	106 801	56,8
4	7009 Üvegtükör, keretezve is	67 611	395,9
5	8473 Alkatrész és tartozék irodai gépekhez	52 730	71,9
6	8517 Vezetékes /vivőfrekvenciás és digitális/ távbeszélő és távíró készülék; videótelefon; mindezek alkatrésze	49 783	32,8
7	8708 Alkatrész és tartozék gépjárműhöz	48 778	158,7
8	8542 Elektronikus integrált áramkör és mikroszerkezet	42 565	24,1
9	8536 Áramkör kapcsolására és védelmére szolgáló készülékek, max. 1000 V feszültségre	30 349	129,6
10	8539 Elektromos izzólámpa és kisülési cső; ibolyántúli vagy infravörös lámpa; ívlámpa; mindezek alkatrésze	29 126	125,7

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

A TOP100-ba tartozó termékfajták 2008 és 2014 közötti növekedése alapján kiemeltük a legdinamikusabb és a leginkább visszaeső termékfajtákat. (2.18. táblázat). A lista vegyes, az azonban egyértelmű, hogy több termékfajtánál az import intenzív csökkenése az elektronikai ipar (szórakoztató elektronika, telefongyártás) pozícióvesztéséhez kapcsolódik, míg a legdinamikusabb növekedés egyrészt speciális/különleges termékek, másrészt több vegyipari-gyógyszeripari termékfajta behozatalát jellemzi.

2.19. táblázat: Az USA-ból származó magyar import 2008 és 2014 között legdinamikusabb és leginkább visszaeső termékfajtái (HS 4 számjegy)

2008. évi import értéke = 100%

* Pozíció az import értéke szerint csökkenő rangsorban (legnagyobb érték=1)

*	Leginkább visszaesett:	%	*	Legdinamikusabb volt:	%
49	8531 Elektromosan működő, akusztikus vagy vizuális jelzőberendezés; mindezek alkatrésze	15,3	61	2937 Hormonok, ezek hormonként használt származékai; hormonként használt szteroidok	34265,9
54	8541 Félvezető eszközök, fényérzékeny félvezető szerkezetek, fénykibocsátó diódák és szerelt piezoelektromos kristályok; mindezek alkatrésze	17,5	53	5906 Gumizott szövet	21069,0
8	8542 Elektronikus integrált áramkör és mikroszerkezet	24,1	52	2934 Nukleinsavak és sóik; heterociklikus vegyületek szerkezetükben tiazol, benzo-tiazol, feno-tiazin gyűrűvel; szultonok, szultámok, tiofén, furazolidon, adenozin-, piro-foszforsav-, izokinolin-vegyületek	17620,7
6	8517 Vezetékes /vivőfrekvenciás és digitális/ távbeszélő és távíró készülék; videótelefon; mindezek alkatrésze	32,8	65	8470 Számológép és számolófunkcióval rendelkező zsebméretű adatrögzítő-, előhívó- és megjelenítő gép; könyvelőgép, postai bérmentesítő gép, jegykiadó gép és hasonló számolószerkezettel; pénztárgép	10809,5
55	8431 Alkatrész emelő-, rakodó-, földmunka- és bányászati géphez	38,5	41	2921 Amin-funkciós vegyületek	1644,8
44	8701 Közúti vontató	40,2	34	7508 Készáru nikkelből (kiv. cső és a csőszerelvény)	1301,4
69	3923 Műanyag csomagoló- és záróeszközök	46,6	77	8105 Kobaltszulfid fémkeverék; kobalt és ebből készült áruk	960,5
99	8467 Motorikus kéziszerszám (kiv. elektromechanikus eszköz)	46,6	46	4821 Címke papírból vagy kartonból	764,8
27	8504 Elektromos transzformátor, statikus áramátalakító és induktor; mindezek alkatrésze	48,1	51	3921 Nem öntapadó műanyag lap, lemez, film, fólia, szalag, csík, amely porózus vagy más anyaggal kombinált	744,9
82	9030 Elektromos mennyiségek mérésére vagy ellenőrzésére szolgáló műszerek; ionizáló sugárzás mérésére vagy ellenőrzésére szolgáló műszerek; mindezek alkatrészei és tartozékai	49,5	23	3920 Nem öntapadó műanyag lap, lemez, film, fólia, szalag, csík, amely nem porózus és más anyaggal nem kombinált	695,5

Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

2.4. Az USA szerepe a magyarországi tőkebefektetésekben

Az amerikai tulajdonú vállalatok kiemelkedő szerepet játszanak a magyar gazdaságban. A KSH adatai szerint az USA a vállalatok számát tekintve a **harmadik legnagyobb külföldi befektető** Magyarországon (Németország és Ausztria után), de az árbevételt, a hozzáadott értéket és a foglalkoztatottak számát tekintve stabilan **a második** helyen áll a külföldi befektetők sorában[60]. A két adat összevetése egyúttal arra is rámutat, hogy az amerikai vállalatok átlagos nagysága Magyarországon meghaladja a külföldi befektetők átlagát. A vitathatatlanul első helyen álló Németországét nem: az egy vállalatra eső foglalkoztatottak átlagos száma valamivel magasabb a német cégeknél, mint az amerikai vállalatoknál.

2.4.1. A Magyarországon működő amerikai cégek szerepe a termelésben és a foglalkoztatásban

A vállalatok **számát** tekintve az amerikai cégek az összes külföldi tulajdonú vállalat kb. 10%-át teszi ki, arányuk enyhén csökken. Az amerikai tulajdonú vállalatok száma is visszaesett, 2012-ben a KSH adatai szerint 1750 amerikai tulajdonú cég működött Magyarországon, ami 223-mal kevesebb, mint 2008-ban. (Egyúttal 379-cel marad el a 2009. évi csúcsponthoz képest, amikor még 2.129 amerikai cégek tevékenykedett Magyarországon.)

A vállalatok számának a csökkenése azonban nem járt együtt az összesített árbevételből, és különösen nem a hozzáadott értékből való részesedés mérséklődésével. 2012-ben a külföldi tulajdonú cégek teljes árbevételének 16,2%-át termelték meg amerikai vállalatok (2008-ban 16%-át), a hozzáadott értékből pedig még magasabb, és folyamatosan növekvő arányban részesedtek: 2008-ban 20,1, 2012-ben pedig már 21,7%-kal (2.5. ábra bal oldala). Ami pedig a foglalkoztatottak számát illeti, az amerikai vállalatok az összes, külföldi tulajdonú cég által foglalkoztatott munkaerő stabilan 14%-át foglalkoztatják.

Az amerikai vállalatoknál az egy foglalkoztatottra eső hozzáadott érték jócskán meghaladja az összes külföldi befektetése átlagát: az amerikai vállalatok termelékenysége másfélszerese a külföldi vállalatok átlagának. Ez azt mutatja, hogy az amerikai vállalatok jóval termelékenyebb, magasabb hozzáadott értéket képviselő termeléseket hoztak Magyarországra, mint a külföldi befektetők átlagosan. Itt is érdemes a német befektetésekkel való összevetés, amelyben ezúttal a német cégek maradnak alul az amerikai vállalatokkal szemben. Az USA

[60] Fel kell hívni a figyelmet a külföldi befektetési statisztikáknak a származási országra vonatkozó bizonytalanságára. A statisztika ugyanis azt az országot regisztrálja származási országnak, amelyben a *közvetlenül* befektető vállalat székhelye van. Nem tudja azonban azokat az eseteket kezelni, amikor egy eredetileg harmadik országbeli (pl. amerikai) cég európai (vagy akár más országbeli) leányvállalatán keresztül alapít további leányvállalatot egy országban. A statisztikák ugyan tesznek erőfeszítéseket az eredeti tulajdonos (ultimate owner) megállapítására, ez azonban nem mindig sikeres. Pedig az amerikai cégek esetében ez nagyon is jellemző: számos amerikai vállalat európai leányvállalata fektetett be Magyarországon.
Ugyanígy, ha egy amerikai cég leányvállalata Magyarországon további vállalatot hoz létre (vagy esetleg eredeti tevékenységét, vagy annak egy részét egy újonnan alapított magyarországi vállalatba telepíti), akkor ez a vállalat már hazainak számít, mivel az alapító magyarországi rezidens.

székhelyű cégek egy foglalkoztatottra eső hozzáadott értéke 2012-ben 16,8 millió forint volt, míg a német vállalatoké „csak" 11,2 millió. 2008-ban a megfelelő értékek még 12,3, illetve 11,2 millió forint voltak, azaz, miközben a magyarországi német cégek termelékenysége gyakorlatilag stagnált, az amerikai vállalatoké mintegy egyharmadával emelkedett[61] (2.5. ábra jobb oldala).

A fajlagos hozzáadott érték növekedése részben annak a jele, hogy egyrészt a kevésbé termelékeny amerikai cégek hagyták el Magyarországot az elmúlt években (szerkezeti hatás), illetve, hogy a magyar piacon működő amerikai vállalatok folyamatos technológiai megújuláson mentek keresztül.

2.4 ábra: A legnagyobb külföldi befektetők részesedése a külföldi cégek magyarországi hozzáadott értékéből (bal ábra) **és az egy foglalkoztatottra eső éves hozzáadott érték, millió forint** (jobb ábra)

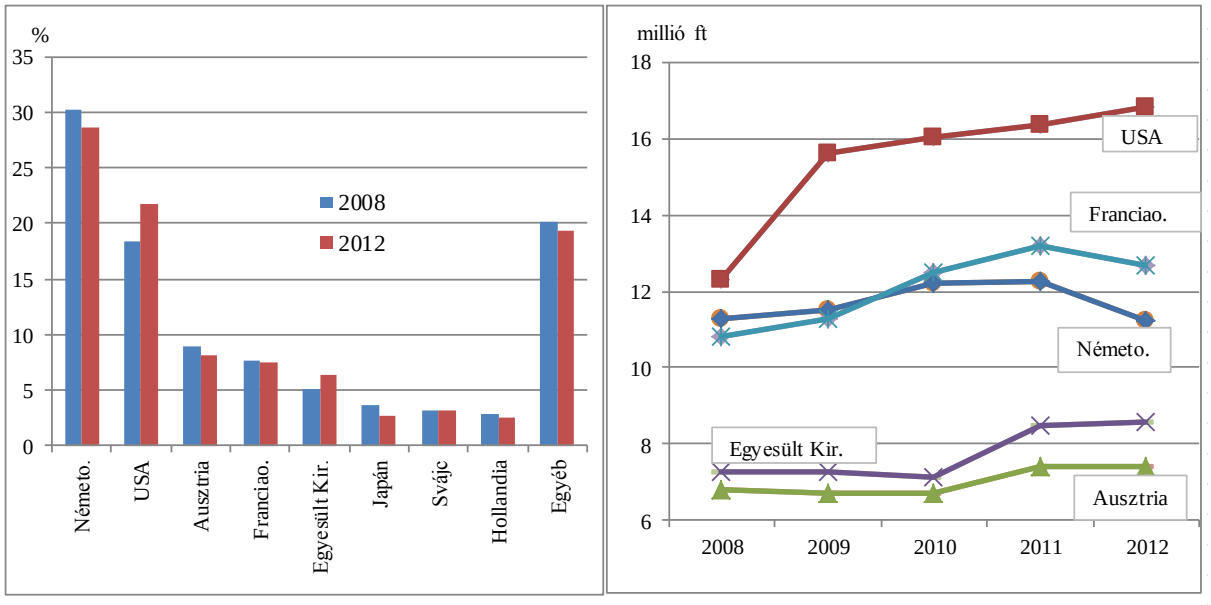

Forrás: KSH STADAT táblák 3.2.18. Az első tíz ország a külföldi leányvállalatok száma, árbevétele, hozzáadott értéke, a foglalkoztatottak száma és aránya szerint (2008–) http://www.ksh.hu/stadat_eves_3_2,

2.4.2. Az amerikai működőtőke befektetések a magyar fizetési mérlegben

A Magyar Nemzeti Bank adatai a külföldi cégek magyarországi működőtőke-befektetéseinek állományáról (stock) és éves változásáról (flow) adnak képet. Az amerikai befektetések magyarországi állománya e statisztika szerint 2007-ben érte el csúcspontját (2,8 milliárd euróval, a válság utáni években az állomány jelentősen csökkent. S noha 2012-ben és 2013-ban az állomány ismét növekedett (2013-ban már ismét megközelítette a 2 milliárd eurót),

[61] Érdemes megjegyezni, hogy ugyanakkor a hazai tulajdonú vállalatoknál az egy főre jutó hozzáadott érték 4,4 millió forint volt. Forrás: KSH Statisztikai Tükör 2015/03. 2015. március 20. A Magyarországon működő külföldi irányítású leányvállalatok, 2012. http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/kulfleany12.pdf

még mindig nem érte el a 2007. évi szintet. Összehasonlításul: a német befektetések állománya szintén csökkent kissé a válság hatására (a 2007. évi 14,8 milliárd euróról 13,7 milliárdra), 2012-13-ban azonban már jócskán meghaladta a 17 milliárd eurót. Ez azt jelzi, hogy az amerikai vállalatok érdeklődése a magyarországi működőtőke befektetések iránt jelentősen lanyhult az elmúlt 5 évben.

Az amerikai működőtőke befeketéseknek teljes Magyarországra irányuló FDI állományában betöltött részesedése tekintetében a kép kifejezetten aggasztó. 2008-13 között az a durván 2 milliárd euró, amely körül az állomány (viszonylag jelentős éves kilengésekkel) ingadozik jócskán csökkentett az amerikai befektetések állományának a súlyát Magyarországon (közel 5%-ról mintegy 3%-ra). Hosszabb távon szemlélve az amerikai működőtőke-befektetések állományának a relatív pozíció romlása folyamat még szembetűnőbb, mivel 2001-ben még majdnem 9% volt az amerikai a súlya a teljes magyar FDI-on belül. A német és a holland működőtőke-befektetések állománya 2001-13 között a duplájára, a brité majdnem a 10-szeresére nőtt. Természetesen ezekkel a növekedési adatokkal (különösen a holland befektetések több mint 8 milliárd eurót kitevő FDI állományával) szemben vethetők fel kételyek, a származási ország számbavételének módja szerint (lásd az 50 lábjegyzet módszertani megjegyzését). Bizonyos vállalatokról konkrétan tudjuk, hogy tengerentúli cég európai leányvállalatán keresztül jelenik meg a magyar befektetési piacon.

Ezt mutatják az éves tőkebeáramlást regisztráló (tranzakciós adatok is). 2008 után (érdekes módon, 2009 kivételével), az amerikai vállalatok több tőkét vontak ki az országból (szüntettek meg termelési kapacitásokat), mint amennyi friss tőkét behoztak Magyarországra.

2009-ben és 2010-ben azonban masszív tőkekivonás történt a magyar piacról: az amerikai vállalatok több tőkét vittek ki az országból, mint amekkora nyereséget termeltek meg itt. 2011-től ez a folyamat megfordulni látszik: abban az évben a megtermelt nyereségnek még csak csekély részét fektették be újra a magyar gazdaságban (26 millió euró, a 181 milliós nyereséghez képest) de 2012-13-ban már ismét 200 millió eurót meghaladó jövedelmet fektettek be újra a magyar gazdaságba. Azaz, a magyar piacon megtermelt nyereségük túlnyomó részét nem vitték ki az országból, hanem újra befektették. Ezért tudott ebben a két évben az amerikai befektetések regisztrált állománya nőni, és nem Azért mivel annyi új befektetés érkezett volna a magyar gazdaságba.

2.4.3. Az amerikai működőtőke befektetések ágazati szerkezete és jelentősége a főbb makrogazdasági indikátorokban

Az amerikai befektetések ágazati szerkezetéről Magyarországon nem áll rendelkezésre statisztikai adat, mivel 2000 óta a Központi Statisztikai Hivatal nem közöl ország- és ágazati bontású külföldi befektetési adatokat.

A US Bureau of Economic Analysis (BEA) ugyan elvileg közöl ágazati megoszlást az Egyesült Államok külföldi tőkeberuházásairól, többek között Magyarországról is. Ebben azonban a magyar soron – adatvédelmi okokból – az ágazatok jelentős részénél nincs adat (3-nál kevesebb szereplő van), ezért megbízható ágazati összetételt az amerikai vállalatok magyarországi ágazati megoszlásáról ebből sem lehet kiolvasni[62].

Egyéb információkból azonban ismeretes, hogy az amerikai befektetések a magyar gazdaság lényegében a teljes ágazati spektrumát lefedik (ezt a US BEA rendelkezésre álló adatai is alátámasztják). Az amerikai cégek jelen vannak a *szolgáltató szektor* minden alágában (pénzügyi szolgáltatások, gazdasági és jogi tanácsadó cégek, szállítmányozási vállalatok, postai szolgáltatók és kereskedelmi cégek). Emellett különösen erős az amerikai cégek jelenléte és részaránya az egyes alágak teljesítményéhez a *feldolgozó iparban*. Noha pontos számítás nem készíthető, az amerikai cégek magyarországi jelenlétének (listájának) ismeretében, valamint az USA-ba irányuló exportstatisztikák alapján megalapozottan feltételezhető, hogy az USA-ba menő magyar export főbb termékeinek, amelyeket a 2.2. pontban bemutattunk (energiafejlesztő gépek, turbinák, irodatechnikai eszközök, számítógépek és részegységeik, elektronikai, optikai termékek, közúti jármű-alkatrész, autóvillamossági részegységek) legalább a felét, de inkább 60%-át maguk az amerikai tulajdonú vállalatok állítják elő és exportálják az Egyesült Államokba. Mellettük még a német tulajdonú cégek bírnak jelentős szereppel ezekben a termékcsoportokban az USA-ba irányuló exportban.

Az amerikai vállalatok nem csak ágazati eloszlásban, hanem *területi* dimenzióban is lefedik a magyar gazdaságot. Nem csak minden régióban, hanem lényegében minden megyében jelen vannak a jelentős amerikai cégek. Egyes amerikai nagyvállalatok Magyarország 4-5 különböző megyéjében rendelkeznek telephellyel (vagy önálló vállalattal).

Ami a foglalkoztatásban betöltött részarányt illeti, az amerikai vállalatok a magyar *versenyszektorban* alkalmazott dolgozók mintegy **5%-át foglalkoztatják** (2008-ban ez az arány még csak 4,63% volt). Igaz, figyelembe veendő, hogy az amerikai munkahelyek részarányának a növekedése jórészt azzal magyarázható, hogy miközben az amerikai vállalatok stabilan kb. 90 ezer munkahelyet biztosítottak, 2008-ban a magyar gazdaságban, a versenyszférában még 1,9532 millió fő volt alkalmazva, 2012-ben pedig már csak 1,8172 millió. Azaz, az amerikai vállalatoknál foglalkoztatottak súlyának növekedése a teljes magyar versenyszektor foglalkoztatotti létszámának a zsugorodása következtében tudott emelkedni.

[62] http://bea.gov/international/di1usdbal.htm
Érdemes megjegyezni, hogy a US BEA adatai szerint a Magyarországra irányuló amerikai közvetlen befektetések állománya 2013-ban 6 milliárd dollár volt, ami több mint a duplája az MNB adatának (2 milliárd euró, azaz kb. 2,6 milliárd USD)

Mint láttuk (2.4.1. pont), az amerikai cégek a magyarországi hozzáadott érték termelésében jóval nagyobb arányban veszik ki a részüket, mint a foglalkoztatásban. A KSH GDP termelési és a külföldi befektetéseket regisztráló adatainak összevetéséből kiderül, hogy 2012-ben az amerikai cégek a magyar GDP 6,4%-át állították elő.

Érdemes még megemlíteni, hogy magyarországi rezidens vállalatok 2013-ban összesen 321 millió euró összegű közvetlen befektetéssel rendelkeznek az Egyesült Államokban, ez a teljes, külföldre irányuló magyar befektetés 1,9%-a volt abban az évben. A magyar érdekeltségek összege az USA-ban csökkenő irányzatú, mivel 2008-ban még 6% volt az amerikai befektetések súlya a teljes magyar tőkekivitelben (537 millió dollár).

3. Effektív vámtételek az amerikai-magyar külkereskedelemben

Az Európai Unió valamint az Amerikai Egyesült Államok között több ezer darab vámtétel él, amelyek már-már termékszinten védik a két régió belső piacát az importtermékektől. A vámtételek igen széles sávban mozognak; vannak vámmentes áruk (pl.: különböző fémipari termékek), de vannak olyanak, amelyeket igen magas tarifa véd (pl.: dohánytermékek, amelyekre mind az EU, mind az USA 50% fölötti vámot vet ki). Köszönhetően a GATT-WTO fordulóknak és megállapodásoknak, ma már inkább az egyszámjegyű vámok a jellemzőek az EU és az USA közötti forgalomban, ahol a vámokon kívül más kereskedelemkorlátozó intézkedés az iparcikkekre vonatkozóan nem jellemző.

Magyarország a harmadik országokkal szembeni egységes vám EU-s előírásnak megfelelően ugyanazokat a vámtételeket alkalmazza az USA-val szemben, mint az EU, és az Amerikai Egyesült Államok sem tesz különbséget a magyar és más EU-s árucikk között. Mindazonáltal a teljes vámterhelés tagállamonként eltérő, mivel az áruszerkezetek is eltérőek.

Négy számjegyű SITC kategóriák szerint 2014-ben az EU 1122, Magyarország 830 féle terméket importált az USA-ból. Az EU és az USA néhány kivételtől eltekintve a harmadik országokkal szembeni vámtételek alkalmazza egymással szemben. Habár előfordulnak kivételek, a jelenleg hatályos tarifák általában véve alacsonynak tekinthetők. Számos árucsoporttal szemben már most sem alkalmaznak vámokat, míg a legmagasabb átlagos vámtétel (44,92%) a dohányipari termékeket terheli (ezen termékcsoport behozatala az USA-ból az EU-ba egyébként marginális, a teljes forgalom 0,007%-a).

Magyarországon az átlagosan alkalmazott importvámtarifa az USA-ból származó termékekkel szemben 4,15%. A legmagasabb tétel szintén a dohányipari termékeket terheli, amely a magyar behozatal a teljes forgalom mindössze 0,17%-át teszi ki.

Hazánk a fentebb említett csoportosítás szerint 614 féle terméket exportál az USA-ba, amelyeket átlagosan 3,27%-os importvám terhel. Szintén sok esetben fordulnak elő vámmentes csoportok. A dohánytermék behozatalát az USA-ban 80%-os vámtétel terheli, ebből Magyarország 2014-ben alig 9 millió euró értékben exportált a tengerentúlra.

Amennyiben azonban a vámokat a tényleges áruforgalom szerkezete alapján súlyozva számítjuk ki, úgy az **effektív vám**[63] a teljes EU beszállításokon az USA-ba **1,69%**. a magyar exporton az USA-ban **1,54%**. Az Egyesült Államok EU-ba irányuló kivitelét **2,56%**-os effektív terheli, a Magyarországra irányulót pedig **2,64%**.

Habár igen nagynak mondható a termékcsoportonkénti szóródás a vámtételekben, a nagyobb vámok elsősorban olyan csoportokat érintenek, amelyek súlya a magyar-amerikai kereskedelemben igen alacsony. A vámterhelés lineáris, progresszív vám nem jellemző.

[63] Effektív vám: a külkereskedelmi forgalommal súlyozott vámtételek.

Az egyes árucsoporton belül (nyolc számjegy mélységben) azonban éles különbségek mutatkoznak az egyes terméktípusok között. Például az EU kétféle vámtételt szab ki a legalább 10 főt szállítani képes gépjárművekre hengerűrtartalom szerint (a 2500 cm3 alattiakra 16%, az afölöttiekre 10% a vám), de külön tételek vonatkoznak a haszongépjárművekre is, teljesítmény és hengerűrtartalom szerint. A személygépjárműveket egységesen 10%-os vámtétel terheli.

Az Egyesült Államokban is léteznek megkülönböztetések, ám az eltérő metrika miatt a határok is mások. Ugyanakkor a közúti személygépjárművek vámtétele – szemben az EU-val – igen alacsony, mindössze 2,5%-os (nincs teljesítmény vagy más ismérv szerinti differenciálás).

A vámtételeket a HS nómenklatúra szerint kategorizálják, így itt mi is ezt a besorolást használjuk. Általánosan kijelenthető, hogy az alkalmazott effektív vámok függetlenek a beszállított áruk értékétől, vagyis nem terheli nagyobb vám a kisebb (vagy nagyobb) tételben szállított termékeket. Léteznek azonban olyan csoportok, ahol nem csupán az abszolút értékű importvám, hanem az effektív vám is nagyobb, mint az átlag. Ebben a kategóriába tartoznak az élelmiszerek, illetve élelmiszer-jellegű készítmények, valamint a textiláruk, illetve egyéb ruházati cikkek (lábbelik stb.). A gép- és járműipari termékeket az átlaghoz képest jelenleg sem terheli nagy vám egyik országban sem. Megjegyezzük, hogy ugyan az amerikai személygépjárművekre az EU 10%-os vámot vet ki, ezen termékek kereskedelmének értéke nem számottevő. A következő ábrákon szereplő súlyozott vámtételek eltérnek az 1.1 ábrán bemutatottaktól. Ennek két oka van: egyrészt, a súlyok különbözőek, mert míg a CEPR(2013) 2007-es kereskedelmi forgalmi adatok alapján számolt, addig ebben a tanulmányban már a 2014-es súlyokat használtuk fel. Másrészt a következő ábrákon szereplő tételek 4 számjegyű bontás alapján készültek, ami elegendő ahhoz, hogy az eredmények különbözzenek.

3.1 ábra: Az amerikai behozatalt terhelő effektív vámok Magyarországon (%)

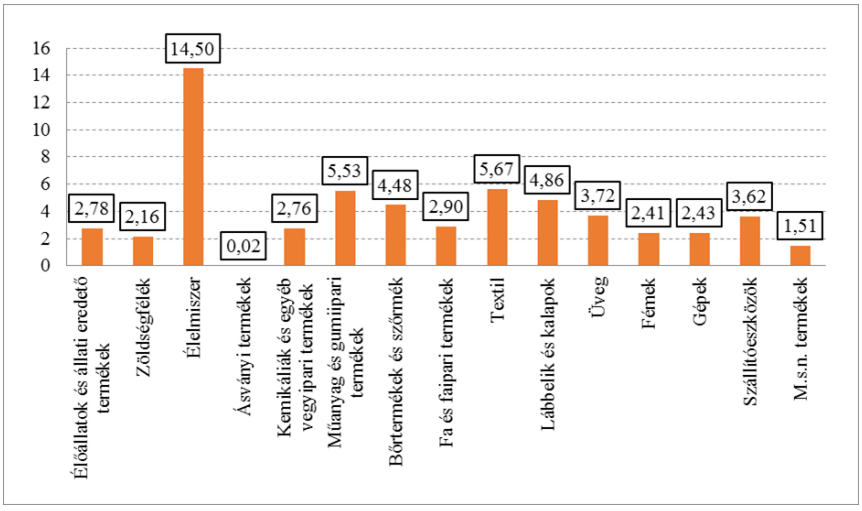

Forrás: Európai Bizottság, US International Trade Comission alapján saját számítás

3.2 ábra: Az amerikai behozatalt terhelő effektív vámok az Európai Unióban (%)

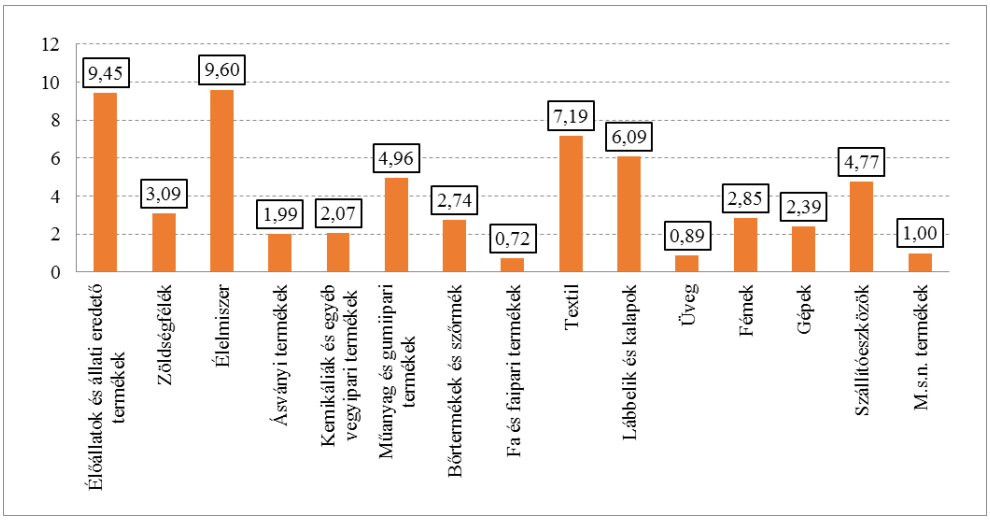

Forrás: Európai Bizottság, US International Trade Comission alapján saját számítás

3.3 ábra: A magyar kivitelt terhelő effektív vámok az Amerikai Egyesült Államokban (%)

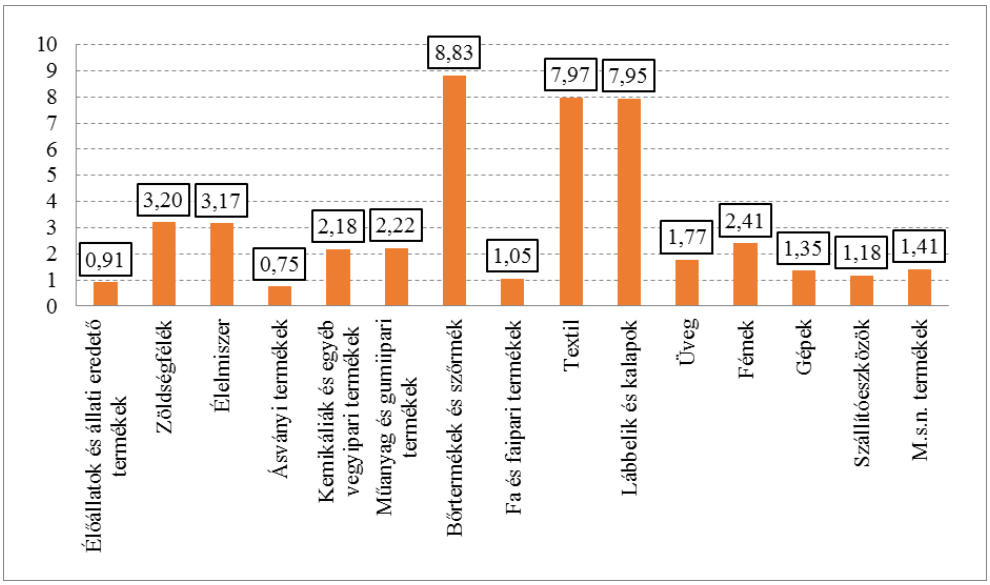

Forrás: Európai Bizottság, US International Trade Comission alapján saját számítás

3.4 ábra: Az EU kivitelét terhelő effektív vámok az Amerikai Egyesült Államokban (%)

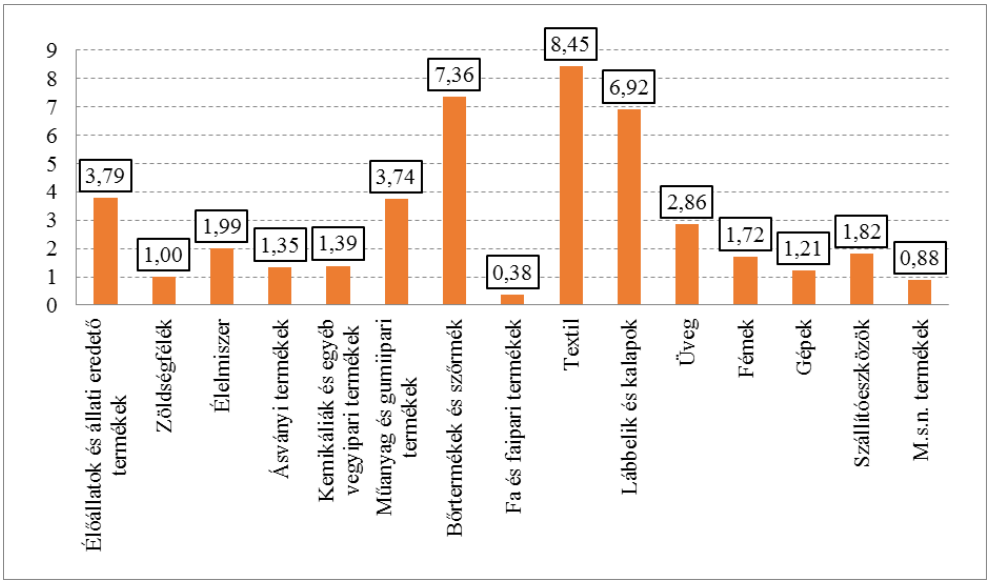

Forrás: Európai Bizottság, US International Trade Comission alapján saját számítás

A szabadkereskedelmi megállapodás esetén a leépített vámok bevételétől elesik a költségvetés mindkét oldalon. A 2014. évi forgalommal számolva és az aktuális vámtételeket alkalmazva az Európai Unió és az Amerikai Egyesült Államok is megközelítőleg 5 milliárd eurónyi bevételtől esik el, amiből az importforgalom alapján Magyarországra nagyságrendileg kevesebb, mintegy 35 millió euró jutna. A magyar bevételkiesés azonban pontosan nem becsülhető, mert a vámokat nem a rendeltetési tagállam szerint kell megfizetni, hanem abban az országban, ahol az áru az Unió területére érkezik. Ez jelentősen leszűkíti a kört, a kizárólag légi úton történő kereskedelemre, amelynek nagysága elenyésző lehet a teljes forgalomhoz képest.

4. A TTIP várható hatása a magyar külkereskedelmi folyamatokra

Ebben a fejezetben először röviden áttekintjük a témában eddig készült kvantitatív kutatások alkalmazott módszertanait, majd összefoglaljuk az általunk alkalmazott VAR modellek felépítését. A hatásvizsgálat eredményeit termékcsoportonként közöljük, majd az aggregált kereskedelemre és a reálgazdaságra gyakorolt becsült hatással zárjuk a fejezetet.

Az elemzés alapján kijelenthetjük, hogy a TTIP bevezetésének rövid és hosszú távú hatása csekély mértékű. Léteznek azonban olyan kis súlyú termékcsoportok, amelyekben a vám és nem vámjellegű akadályok komoly hátrányt okoztak a külkereskedőknek mind az USA-ban, mind az EU-ban és Magyarországon. Ilyen például az italok vagy a vegyipari termékek csoportja, ahol jelentős változásokat okozhat elsősorban nem is a vám, hanem a nem vámjellegű akadályok lebontása.

4.1. Alkalmazott módszertan

A Transzatlanti Kereskedelmi és Beruházási Partnerség eddig elkészült kvantitatív jellegű hatástanulmányainak szinte mindegyike valamilyen általános egyensúlyi modellen alapult. Ezek olyan kiterjedt, a gazdaság minden szereplőjére vonatkozó (háztartások, vállalatok, állam, jegybank, külföld) modellek, amelyek hosszú távú közgazdasági, gazdaságpolitikai összefüggésekre épülnek. Előrejelzéseik horizontja általában 4-5 év, vagy annál is hosszabb, ezért kevésbé rugalmas modellekről van szó, amelyek nem veszik figyelembe (nem tudják figyelembe venni) az időközben bekövetkező, de előre nem látható változásokat (és sokkokat), úgymint az árfolyamváltozást, technológiai változást stb. Az egyensúlyi módszereknek ugyanakkor előnye, hogy képesek komplex módon, aggregáltan megjeleníteni a teljes nemzetgazdaságot, és érvényesíteni tudják a mikro megalapozású közgazdasági összefüggéseket. Segítségükkel modellezhetőek a tervezett gazdaságpolitikai változások és szimulálhatóak egyes ad hoc sokkok hatásai.

Hátrányuk ugyanakkor, hogy az egyensúlyi modellek a legtöbbször erősen túlkondicionáltak, azaz túl sok gazdasági változót jelenítenek meg, ami bonyolult, nehezen kezelhető sztochasztikus rendszert eredményez. A kalibrálási lehetőségek (mikor az elemző a modellt a tényadatokhoz illeszti) széles tárháza kínál lehetőséget az eredmények finomhangolására. Ugyanakkor a modell kimeneti értékei rendkívül érzékenyek az ilyen kalibrációkra, ezért az eredmények igen széles sávban mozoghatnak.

További gondot okozhat a modellek lezárása, azaz annak eldöntése, hogy mely változókat vesz figyelembe a rendszer, és melyeket nem. Nemzetközi egyensúlyi modellek esetén ez legtöbbször országokat, régiókat jelent, de kérdés továbbá, hogy a nem fókuszban lévő, de a modellben szereplő nemzetgazdaságokat milyen mélységig jelenítsék meg, hiszen minden

addicionális ország további modellezendő változókat jelent, ami esetlegesen ronthatja az előrejelző képességet.

A TTIP kvantitatív hatáselemzésére eddig elkészült tanulmányok egy kivétellel minden esetben számítható általános egyensúlyi modellt (computable general equlibrium model - CGE) alkalmaztak. Abban mindegyik tanulmány egyetértett, hogy nem különálló nemzet-gazdasági, hanem nemzetközi modellre van szükség. A tanulmányok közös vonása, hogy mindegyik egy intézményi alapmodellre épül (a legtöbb nemzetközi szervezet és jegybank rendelkezik önálló makrogazdasági CGE alapmodellel). A hatástanulmányok tehát már meglévő modulokat használnak fel, és kalibrálják úgy, hogy a TTIP-vel kapcsolatos elemzéseket el tudják végezni. Minden alapmodell különböző feltevésekre épül, bár felépítésük hasonló, a gazdasági szereplők interakciói azonban sokban különbözhetnek, ezt az eredmények összehasonlításánál figyelembe kell venni. A következő táblázat az elkészült tanulmányokat mutatja be módszertani szempontból:

4.1 táblázat: A TTIP kvantitatív hatásbecslésével foglalkozó tanulmányok módszertani összegzése

Szerző	Módszer	Alapmodell	Eredmény Magyarországra nézve
CEPR	Nemzetközi CGE	GTAP	Csak Kelet-Európa: -0,04% (GDP)
Európai Bizottság	Multi-regionális globális CGE	GTAP	Csak EU: + 0,1% (GDP)
Jeronim Capaldo	Nemzetközi CGE	GPM	Csak Dél- és Közép-Kelet Európa: -0,21% (GDP)
Kutasi Gábor et al.	Nemzetközi CGE	NBER	+0,2% (GDP)
GED	súrlódásos munkanélküliség modell	n/a	Foglalkoztatottság növekedés: 0,15%-0,6% között

Forrás: saját gyűjtés

Megjegyezzük, hogy a fent felsorolt tanulmányok nem tartalmaznak részletes módszertani ismertetőt, csak a TTIP-vel kapcsolatos legfontosabb összetevőket mutatják be. Az alapmodellek csak szerkezetükben publikusak (milyen modulokból épül fel, milyen interakciós függvényeket használ stb.), ugyanakkor több, az előrejelzések szempontjából kritikus pont nem ismert. Ilyenek például:

Árfolyamok. A fizetőeszközök reál alul-, vagy felülértékelődése megváltoztatja egy ország relatív ár-versenyképességét, közvetve pedig a külkereskedelmi forgalmat. Nem ismert, hogy a CGE modellek milyen hosszú távú egyensúlyi árfolyamokkal dolgoztak.

Rugalmassági együtthatók. A fogyasztási viselkedési egyenleteknél használt koefficiensek nem kerültek külön becslésre, hanem más forrásból emelték át őket a modellbe, többször úgy, hogy egy együtthatót több különböző termékre is használtak. A rugalmassági együtthatók statikusak, amelyek 5-10 előrejelzési horizonton minden bizonnyal jelentős mértékben megváltoznak.

A CGE modellekkel kapcsolatos problémák nehezen áthidalhatók, a hosszú előrejelzési periódus miatt pedig lényegében ellenőrizhetetlenek. A közgazdasági és gazdaságpolitikai összefüggések csak hosszú távon és egyensúlyi állapotban érvényesek, és bár a gazdaság mindig az egyensúly felé konvergál, rövid távon indokoltabb lehet olyan modellcsaládot választani, amely jobban illeszkedik a múltbéli adatokra.

Az ökonometriai modellek függvényforma szerint figyelembe veszik a közgazdasági összefüggéseket, ám nagyobb hangsúlyt fektetnek azokra a tényadatokra, amelyek a gazdaságot jellemezték az elmúlt időszakban. Használatuk során nem szükséges a gazdasági változók akkora halmazát felhasználni, mint a CGE modellekben, az illeszkedés már néhány komponens esetén is jó lehet. Az ökonometriai modellek hátránya ugyanakkor, hogy megbízhatóan csak rövid távú (egy, legfeljebb két év) előrejelzésre alkalmasak.

A TTIP hatásbecsléséhez az úgynevezett vektor-autoregresszív (VAR – Vector Autoregression) modellcsaládot választottuk. Ezen modellek előnye, hogy könnyen kezelhetőek, és alkalmasak különböző strukturális változások, mint például gazdaságpolitika intézkedések rövid távú hatáselemzésére.

Az általános VAR modellek arra a megfontolásra épülnek, hogy a változók múltbéli idősora és annak trendje elegendő információt hordoz a jövőbeli értékek megfelelő előrejelzéséhez. Szemben a hagyományos regressziós egyenletekkel, a VAR modellekben a változók egymást kölcsönösen (szimultán módon) határozzák meg, vagyis esetünkben a bilaterális kereskedelmet, nem csupán a korábbi áruforgalmi adatok alapján jelezzük előre, hanem az árindex valamint a kiskereskedelmi forgalom múltbéli trendjei alapján is. Tömören[64] a VAR modellek formális alakja a következő:

$$Y = BZ + U$$

ahol,
Y: Az idősorokat tartalmazó mátrix,
B: együttható mátrix,
Z: magyarázó változók mátrixa,
U: hibatogok mátrixa.

Felhasznált adatok

A modell viszonylag hosszú idősorú adatokat igényel, minél több változóval kívánunk dolgozni, annál nagyobb elemszámra van szükség. A modellezés során ezért havi szintű adatokkal dolgoztunk, ami 2002 és 2014 között 144 elemű idősort jelent, a minta teljes nagysága pedig 3 változó esetén 432 elem.

[64] A VAR módszerekről bővebben lásd *Lütkepohl*, H. [2005]. New Introduction to Multiple Time Series Analysis. Berlin: Springer.

A modellépítés során a külkereskedelmi forgalom minden vonatkozó relációját elemeztük (magyar-amerikai export-import), valamint a hatásvizsgálat elkészítésekor további változóként építettük be a modellbe a magyar és amerikai kiskereskedelmi és fogyasztói árindexeket.

Kezdetben része volt a modellnek a feldolgozóipari termelés volumenindexe is, azonban nem bizonyult a modell szignifikáns összetevőjének, sem ágazati, sem aggregált szinten. Ez részben abból fakadhat, hogy a külkereskedelem ágazatközi (például vegyipari terméket nem csak vegyipari vállalatok importálhatnak).

Nem csak a közvetlen külkereskedelmi hatásokat vizsgálatuk, hanem – külön modellben – azt is elemeztük, hogy átlagosan mekkora beszállítói lehetőséget teremt a magyar vállalatok számára a megállapodás az Európai Unión keresztül (közvetett hatás).

A folyó áras adatokat a külkereskedelmi árindexekkel defláltuk, bázisként a 2010-es évet használva.

Impulzus-reakció függvények

A hatásvizsgálatot a becsült VAR modellen keresztül végeztük, impulzus-reakció (IRF – impuse-response function) elemzés segítségével. Az IRF dinamikus rendszerek vizsgálatára szolgál, amelyben egy bemeneti érték állapotváltozásának (impulzus) a rendszer állapotára gyakorolt hatását (reakció) vizsgáljuk az idő függvényében[65]. Ezzel tulajdonképpen egy szimulációt hajtunk végre, amelyben azt vizsgáljuk, hogy miként reagál a rendszer, ha egy elemében komoly változás áll be.

Az impulzust jelen esetben az árindexekben bekövetkezett változás jelenti. A vámtételek csökkenése vagy eltörlése ugyanis elméletileg azonos hatású, mintha az exportáló alacsonyabb áron kínálná termékét, azaz ár-versenyképessége javulna az adott piacokon.

Direkt és indirekt hatások

Ahogy már korábban is utaltunk rá, két típusú hatást különböztethetünk meg. Az egyik a közvetlen amerikai-magyar külkereskedelmi kapcsolatokat jelenti (direkt hatás), míg a másik a magyar beszállítói lehetőségeket az EU-n keresztül az USA-ba. Ez utóbbiban tehát a magyar export változását vizsgáljuk meg az Európai Unióba, annak hatására, hogy az importvámok leépítése következtében javul az európai exportálók amerikai kiviteli lehetősége. Feltételezésünk szerint európai beszállítóként a magyar vállalatok közvetett (indirekt) módon nagyobb eséllyel jelenhetnének meg az amerikai piacon, mint közvetlenül.

[65] Az IRF módszerek gazdaságpolitikai hatáselemzésekre való alkalmazhatóságról lásd *Litterman*, R. [1984]: Forecasting and Policy Analysis With Bayesian Vector Autoregression Models. In: Federal Reserve Bank of Minneapolis, Quarterly Review. Vol. 8. No. 4. pp. 30-41.

4.2. A vámok és nem vámjellegű akadályok eltörlésének hatása Magyarországra

A TTIP megállapodás hatását *két vetületben* vizsgáljuk meg. Az *első*, a vámok teljes lebontásának hatása az amerikai-magyar közvetlen és közvetett kereskedelemre, a második a nem vámjellegű akadályok lebontásának hatása. A két vetület közvetlenül nem ágyazható egymásba, mivel a vámok azonnali hatást képviselnek, míg a nem vámjellegű akadályok lebontása feltehetőleg fokozatosan és késleltetve fejti ki a hatását. Ezért a hatásokat elkülönítve jelenítjük meg a kutatás során. Hosszú távon a két hatás összeadódik.

Az összesen 8 SITC termékfőcsoport mindegyikéből van Magyarországnak külkereskedelmi forgalma az USA-val. Ugyanez nem igaz minden kétszámjegyű termékcsoportra, azaz több főcsoportban vannak olyan termékcsoportok, amelyekből nincs kereskedelem a két ország között. Ilyen például az élőállat, vagy a nyersanyaghordozók. Ezen termékek jellegüknél fogva nem lehetnek részei a transzatlanti kereskedelemnek (például romlandó áruk, illetve a magas szállítási költségeket a fajlagos árban érvényesíteni nem képes termékek), következésképp nagy valószínűséggel az ilyen termékcsoportokból akkor sem lesz kereskedelem, ha minden akadály elhárul (különösen a nem tartós javak esetén).

A SITC termékcsoportok a következőképpen oszlanak meg, a magyar amerikai kereskedelemben való részvétel szerint:

4.2 táblázat: Amerikai termékek magyarországi behozatalában releváns termékcsoportok

Termékfőcsoport	Termékcsoportok, amelyekből van számottevő[66] kereskedelem	Termékcsoportok, amelyekből nincs számottevő kereskedelem
Élelmiszer	• Zöldségfélék és gyümölcsök • Kávé, tea, kakaó • Állati takarmány • Egyéb, táplálkozásra alkalmas termékek	• Élőállatok • Húsfélék • Tejtermék és tojás • Halak • Cukor és cukorkészítmények
Ital és dohány	• Italok • Dohánytermékek	-
Nyersanyagok (kivéve üzemanyag)	• Textilrost • Természetes- és műtrágya • Állati és növényi eredetű nyersanyagok	• Bőr és szőrme • Olajos magvak • Nyers gumi • Parafa és fa • Papírrost és papírhulladék • Fémes ércek
Ásványi nyersanyagok és energiahordozók	• Kőolajtermékek	• Szén, koksz és brikett • Földgáz • Elektromos áram
Állati és növényi eredetű olajok és zsírok	-	• Állati és növényi olajok, zsírok • Stabilizált növényi olajok és zsírok • Feldolgozott állati és növényi

[66] Számottevő egy termékcsoport kereskedelme, ha 2002 és 2014 között minden hónapban volt legalább 1000 euró értékű kivitel vagy behozatal. A nem rendszeres – ad hoc – kereskedelem nem modellezhető.

		olajok és zsírok
Vegyipari termékek	• Szerves vegyi termékek • Szervetlen vegyi termékek • Festő,- cserző- és színezőanyagok • Gyógyszerészeti készítmények • Illóolajok és egyéb tisztítószerek • Műanyag-alapanyagok • Feldolgozott műanyagok • Egyéb vegyi termékek	• Műtrágya (szintetikus)
Feldolgozott termékek	• gumiipari termékek • parafa és fatermékek • papírból vagy kartonból készült termékek • textilipari gyártmányok • egyéb nemfémes ásványból készült termékek • vas és acél • színesfémek • egyéb fémtermékek	• Bőr és bőripari termékek
Gépek és szállítóeszközök	• energiafejlesztő gépek • speciális szakipari gépek • fémmegmunkáló gépek • általános ipari gépek • irodagépek és adatfeldolgozók • híradástechnikai eszközök • villamos gépek • közúti járművek • egyéb szállítóeszközök	-
Egyéb feldolgozott termékek	• előre gyártott szerelvények és készülékek • bútor és bútorelemek • útifelszerelések és táskák • ruházati cikkek • lábbelik • szakmai és tudományos mérőkészülékek • fényképészeti és optikai cikkek • egyéb m.n.s. feldolgozott termékek	-

Forrás: Eurostat adatok alapján saját gyűjtés

4.3 táblázat: Magyar termékek amerikai kivitelében releváns termékek

Termékfőcsoport	**Termékcsoportok, amelyekből van számottevő kereskedelem**	**Termékcsoportok, amelyekből nincs számottevő kereskedelem**
Élelmiszer	• Zöldségfélék és gyümölcsök	• Kávé, tea, kakaó • Állati takarmány • Egyéb, táplálkozásra alkalmas termékek • Élőállatok • Húsfélék • Tejtermék és tojás

		• Halak • Cukor és cukorkészítmények
Ital és dohány	• Italok	• Dohánytermékek
Nyersanyagok (kivéve üzemanyag)	• Állati és növényi eredetű nyersanyagok	• Textilrost • Természetes- és műtrágya • Bőr és szőrme • Olajos magvak • Nyers gumi • Parafa és fa • Papírrost és papírhulladék • Fémes ércek
Ásványi nyersanyagok és energiahordozók	NINCS KERESKEDELEM	
Állati és növényi eredetű olajok és zsírok	NINCS KERESKEDELEM	
Vegyipari termékek	• Szerves vegyi termékek • Szervetlen vegyi termékek • Gyógyszerészeti készítmények • Illóolajok és egyéb tisztítószerek • Feldolgozott műanyagok • Egyéb vegyi termékek	• Festő,- cserző- és színezőanyagok • Műtrágya (szintetikus) • Műanyag-alapanyagok
Feldolgozott termékek	• gumiipari termékek • parafa és fatermékek • papírból vagy kartonból készült termékek • textilipari gyártmányok • egyéb nemfémes ásványból készült termékek • vas és acél • színesfémek • egyéb fémtermékek	• Bőr és bőripari termékek
Gépek és szállítóeszközök	• energiafejlesztő gépek • speciális szakipari gépek • fémmegmunkáló gépek • általános ipari gépek • irodagépek és adatfeldolgozók • híradástechnikai eszközök • villamos gépek • közúti járművek	• egyéb szállítóeszközök
Egyéb feldolgozott termékek	• előre gyártott szerelvények és készülékek • bútor és bútorelemek • lábbelik • szakmai és tudományos mérőkészülékek • fényképészeti és optikai cikkek • egyéb m.n.s. feldolgozott termékek	• útifelszerelések és táskák

Forrás: Eurostat adatok alapján saját gyűjtés

4.2.1. A szabadkereskedelmi megállapodás hatása egyes termékfőcsoportokra

A hatásvizsgálatokat egy alappálya kivetítésével kezdjük, amely azt mutatja be, hogy ha nem lenne megállapodás, akkor legvalószínűbben milyen átlagos trend szerint alakulna a kereskedelem. Az alappályák hossza 12 hónap, mivel a hatásvizsgálatok is ekkora távra szólnak. A szezonalitásokat az alappálya, amennyire csak lehetséges, figyelmen kívül hagyja.

A hatások minden esetben *addicionális* hozzájárulást jelentenek a trendhez. Másképpen megfogalmazva a vámok és egyéb akadályok lebontásával a trend az általunk becsült hatás mértékével változik.

A modellkészítés során több olyan akadályba ütköztünk, amely néhány kétszámjegyű csoport hatásvizsgálatát nem tette lehetővé. A becslések elkészítésének egyik közgazdasági feltétele, hogy a kereskedelem valós versenypiaci körülmények között történjen, azaz a forgalom döntő része ne egy nagyvállalathoz tartozzon. Ebben az esetben ugyanis a be- és kiszállítás volumene elsősorban vállalati stratégiai döntés, mintsem piaci alkuk eredménye. Így a termék keresleti rugalmassága (amelyet becsléssel nyerünk) nincs összefüggésben azokkal a piaci árakkal, amelyekkel a modellt feltöltöttük. A csupán egy-egy vállalat exportjára, importjára épülő kétszámjegyű termékcsoportok kereskedelme a teljes külkereskedelmi termékforgalomnak csupán néhány tized százalékát teszik ki. A forgalom legtöbbször igen volatilis, rendszertelen ciklusokat és irreguláris elemeket (kiugró értékeket, sokkokat) tartalmaz, így az idősor csak durva információveszteséggel dekomponálható. Az ilyen trendeken elvégzett hatásvizsgálat a legtöbb esetben eredménytelen volt. Ilyen árufőcsoportok: az élelmiszerek, a nyersanyagok és az energiahordozók árufőcsoportja.

Csak azokban a termékcsoportokban végeztük el a hatásvizsgálatot, ahol becsülhető az árrugalmasság, és amelynek idősora dekomponálható. Ezek a termék(fő)csoportok a következők: Vegyipar, Feldolgozott termékek, Energiafejlesztő gépek, Irodagépek és adatfeldolgozók, Villamos gépek, Közúti járművek, Egyéb feldolgozott termékek.

Vegyipari termékek

Az amerikai vegyi termékek importja Magyarországon a teljes forgalom 5,66%-át teszi ki. A kereskedelem az elmúlt néhány évben trendjében emelkedett ugyan, de a közeljövőben inkább a stagnálás lesz a jellemző. Ezzel szemben az export alappályája némi emelkedést mutat, bár a termékcsoport súlya így is csupán 3,67%.

A *közvetlen* hatásokat tekintve a modellszámítás az export további jelentős bővülését jelzi a vámtételek eltörlése után, ez akár a 20%-ot is elérheti. Elsősorban a szerves vegyi termékek kivitelének a növekedése várható, akár 50%-kal. A gyógyszerek és gyógyászati készítmények piaca rendkívül szabályozott, ezért az importkereslet kevéssé rugalmasan reagál a vámok eltörlésére.

4.4 ábra: Vegyi termékek kereskedelme Magyarország és az USA között – alappálya (millió Euró)

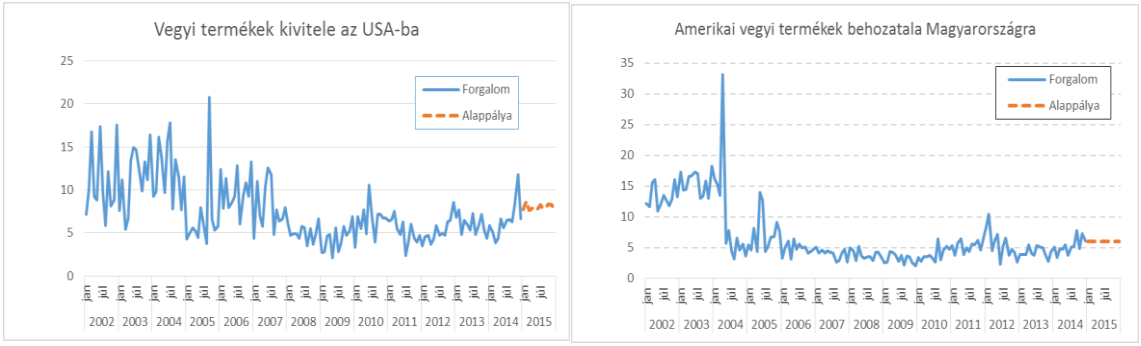

Az import a vámleépítés hatására 0,5% körüli mértékben nőhet, elsősorban az egyéb vegyi termékek (pl. növényvédő-szerek) 6% körüli bővülése következtében. Az amerikai gyógyszerek magyar importjára ugyanaz vonatkozik, mint az exportra, ezért számottevő változás nem várható a vámok eltörlésétől.

Ami a *közvetett* hatásokat illeti, elsősorban az import növekedése várható a modellszámítás szerint, 0,2%-os mértékben, míg a közvetett export várhatóan nem növekszik.

Ebben a termékcsoportban különösen fontos lehet a *nem vámjellegű* akadályok lebontása, mivel a jelenlegi szabályozási környezet mindkét fél exportőreire komoly terhet ró. A korlátozó akadályok lebontása közvetlenül akár 30%-os exportbővülést is okozhat a magyar exportban, az import 0,5%-os növekedése mellett.

Feldolgozott termékek

A feldolgozott termékek súlya az USA-ba irányuló magyar exportban 8,3%-os, míg az importban 12%-os. A főcsoport kereskedelme mindkét irányban dinamikusan bővült az elmúlt években, így a kereskedelmi akadályok lebontása nélkül is számottevő növekedés lenne várható a következő években.

4.5 ábra: Feldolgozott termékek kereskedelme Magyarország és az USA között – alappálya (millió Euró)

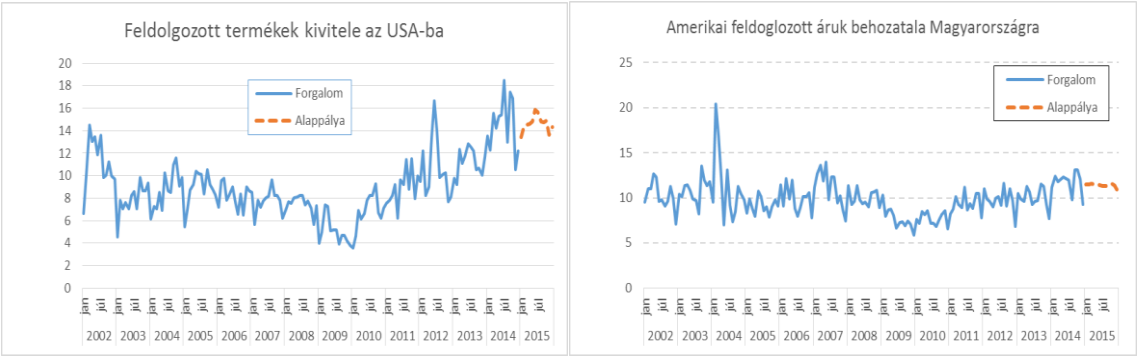

A modellszámítás szerint a *közvetlen* export akár további 16%-kal is emelkedhet a TTIP hatására, alapvetően a színesfémek kivitelének köszönhetően, de a textilipari gyártmányok is pozitívan reagálnak a vámok lebontására. Az importban a vámok lebontásának hatása 1%-os növekedést okozna. A főcsoportban a legnagyobb súlyú, egyéb nemfémes ásványból készült termékek (pl.: üveg, cement stb.) forgalma várhatóan nem fog változni (ebben a csoportban a vám mindösszesen 1,3%-os).

A *közvetett* hatás egyik irányban sem kimutatható. Meg szükséges jegyezni, hogy az EU-ba irányuló magyar exportban 2,46%-os súlyt képviselő vas és acéltermékek amerikai import-vámtétele 0%, vagyis ebben a csoportban a vámok lebontása ab ovo nem okoz semmilyen hatást. Ugyanúgy 0%-os vám terheli az EU-ban, az amerikai vas és acéltermékeket, ám hazánk se az USA-ból, se az EU-ból vas és acélipari terméket szinte alig importál (súlya a teljes magyar uniós importban mindösszesen 0,6%).

Gépek és szállítóeszközök

A gépek és szállítóeszközök teszik ki az USA-ba irányuló magyar export 78,6%-át (lásd 2.9 táblázat az előző fejezetben), a magyar importnak pedig a 67,6%-át (2.16. táblázat). Kiemelt jelentősége miatt ezt a főcsoportot megbontjuk a legfontosabb termékcsoportokra: energiafejlesztő gépekre, irodagépekre és közúti járművekre. Közúti járműből a közvetlen kereskedelem az USA-val nem jelentős, közvetett módon azonban annál inkább, ezért ezt a termékcsoportot is kiemeljük.

Energiafejlesztő gépek

Az USA-ba irányuló magyar export 22,3%-át az energiafejlesztő gépek adják (pl.: motorok). Ugyanez a termékcsoport az import közel 33%-át teszi ki. A magyar export 2012 után kezdett felfutni, a kivitel értéke folyó áron mérve megtriplázódott. Habár egy-egy hónapban kiugróan magas akár 60 millió eurónyi exportot is regisztráltak, a trend jelenleg átlagosan havi 3 millió euró körül alakul. Az import területén hasonló irányú bár mérsékeltebb folyamatok figyelhetők meg, szintén 2012-től kezdődően. Jelentős különbség azonban, hogy míg a

magyar behozatal alapvetően gázturbinák és alkatrészeik importjára épül, addig az export nagy részét áramfejlesztő gépek forgóalkatrészei adják.

A modellszámítás alapján az emelkedő trend minden bizonnyal mindkét esetben megmarad, a vámok eltörlésével pedig a *közvetlen* export 15,3%-kal növekedhet addicionálisan, míg az import 0,3%-kal lehet magasabb. Ami a *közvetett* hatást illeti, a vámok megszüntetése növeli az Európából származó importot 0,1%-kal, míg az exportot 0,5%-kal emeli.

4.6 ábra: Energiafejlesztő gépek kereskedelme Magyarország és az USA között – alappálya (millió euró)

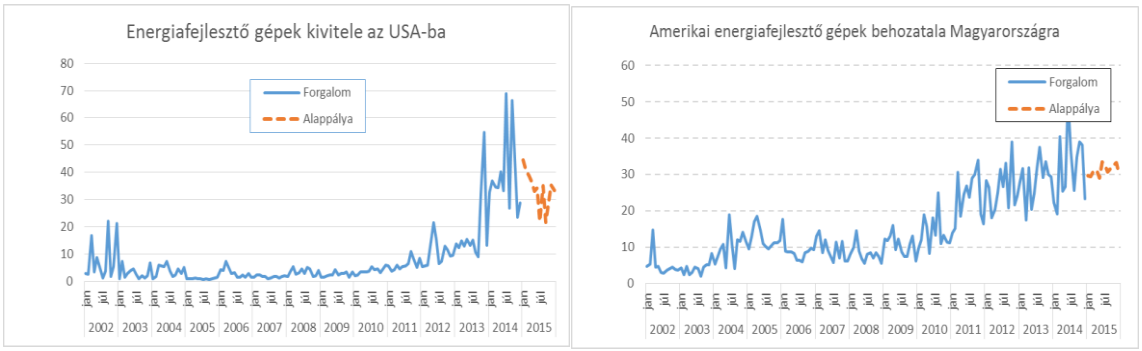

Irodagépek

Az Egyesült Államokba irányuló, illetve az onnan származó külkereskedelem nagy részét számítógép alkatrészek, valamint számítógépek alkotják. Az exportban jelentős szerepe van még továbbá az adattárolóknak is. 2014-ben összesen 214 millió euró értékben exportált Magyarország az USA-ba számítógép alkatrészeket. Az import szerkezete többé-kevésbé hasonló, kiegészülve a pénztárgépekkel, amelyből tavaly közel másfél millió euró értékben hoztak be az országba.

4.7 ábra: Irodagépek kereskedelme Magyarország és az USA között – alappálya (millió euró)

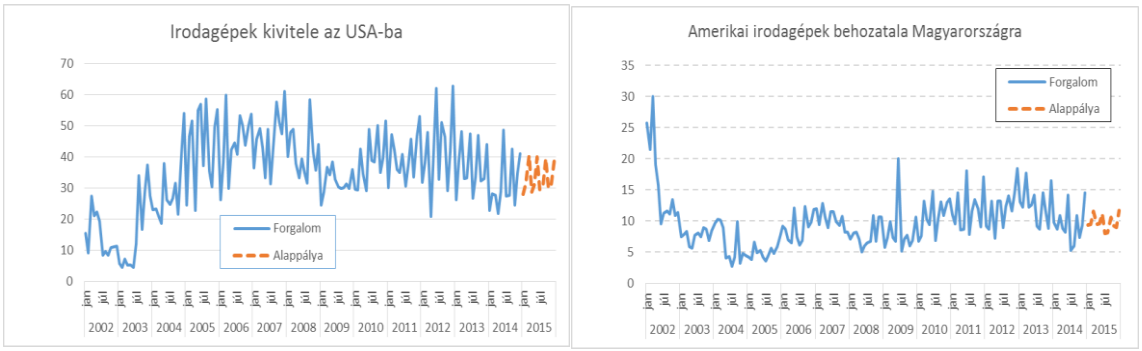

Általánosan elmondható, hogy a kereskedelem mindkét irányba igen hektikus, a trend időben állandó. A vámok eltörlése az import trendjét 0,1%-kal csökkenti, az exportét ugyanakkor 1,3%-kal emeli. A közvetett hatás igen hasonló az energiafejlesztő gépek esetén becsültekhez; a vámok eltörlése után az indirekt import 3%-kal, az export 1%-kal emelkedik.

Villamos gépek

A villamos gépek jelentik Magyarország USA-ból származó importjának 10,3%-át, az oda irányuló export 17%-át. Az import fele nyomtatott áramkörökből, vezetőkből és félvezetőkből áll, míg az export izzólámpákból, kisüléses lámpákból valamint elektromos átalakítókból áll. Ezen termékcsoportokból a magyar export 2014-ben elérte a 160 millió eurót. Míg a kivitel dinamikusan emelkedik, a behozatal jóval alacsonyabb szinten stagnál. Az export esetében már az alappálya is határozottan emelkedő trendet mutat.

4.8 ábra: Villamos gépek kereskedelme Magyarország és az USA között – alappálya (millió euró)

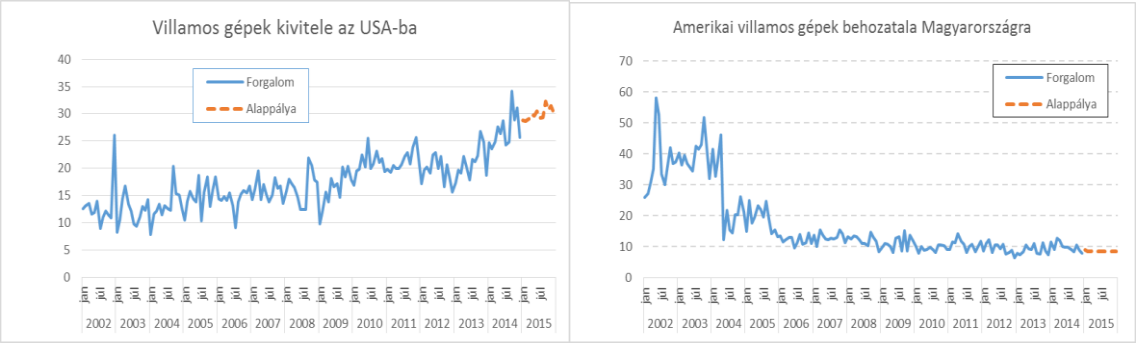

Számításaink szerint az alappályától az export mintegy 1,8%-kal fog eltérni a növekedés irányában, míg az importot 1,1%-kal emeli meg a megállapodás. Tekintve, hogy ezen termékcsoportban szigorú műszaki megfelelési szabványok vannak, a nem-vám jellegű tételek eltörlésekor a kereskedelem akár 10%-os emelkedése sem kizárt hosszú távon. A közvetett kereskedelemben a bővülés jóval szerényebb léptékű; az importban nincs kimutatható hatás, míg az export 0,9%-os bővülését várjuk.

Közúti járművek

A közvetlen amerikai-magyar kereskedelemben a járművek ki- és behozatala nem jelentős tétel. Az importban 3%-ot tesz ki, az exportban 4,3%-ot. A forgalomban szereplő áruk döntő része alkatrész, az USA-ból származó magyar import túlnyomó részben tengelyváltóból áll, míg a magyar export egyéb járműipari alkatrészekből. Érdekesség, hogy személygépjárművek magyar importja (amely egyébként alig 780 ezer euró) triplája az exportnak (252 ezer euró), míg haszongépjárműből hazánk 3,5 millió euró értékben importál (haszongépjármű export az USA-ba Magyarországról nincsen).

4.9 ábra: Közúti járművek kereskedelme Magyarország és az USA között – alappálya (millió euró)

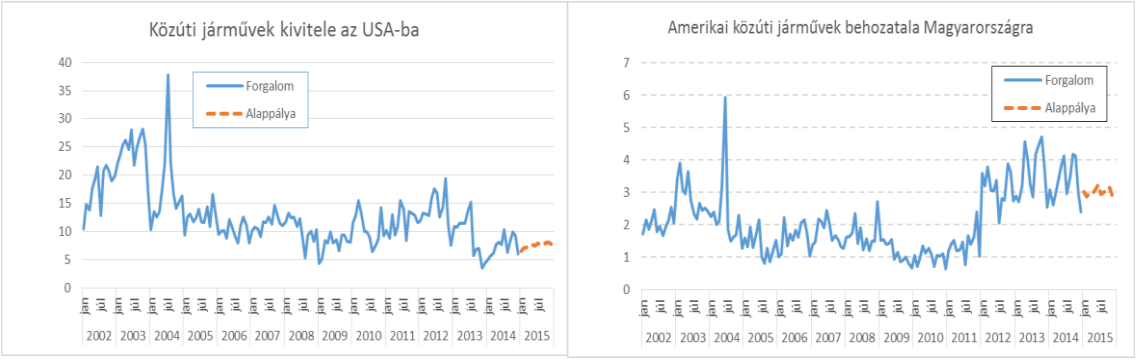

Számításaink szerint a közvetlen magyar import Amerikából 1,1%-kal fog növekedni, és ugyanekkora mértékű exportbővülésre számítunk. A *közvetett* forgalomban a modell nem mutat importbővülést, az exportban azonban 2,2%-os növekedést jelez előre. A vámok leépítése következtében tehát a magyar közúti járműgyártók nettó exportja nő.

A TTIP-vel foglalkozó tanulmányok többsége egyetért abban, hogy elsősorban az európai járműipar lesz majd a megállapodás nyertese, azon belül is a német autóipar. ez a magyar ipar számára rendkívül kedvező, részben a nagy közúti járműgyártó globális cégek magyarországi jelenléte, részben az ezekhez való magyar beszállítás bővülő lehetősége miatt. A nem vámjellegű tételek a gépjárművek esetében mindkét irányban 25% körül mozognak (lásd 1.4. táblázat az 1. fejezetben), ennek csak részleges leépülése is jelentős mértékben emelheti a magyar járműexportot.

Gépek és szállítóeszközök főcsoport

Összességében a legnagyobb főcsoportban a közvetlen export 0,5%-os emelkedését jelezzük előre, míg az import nem fog változni. Ezzel szemben a közvetett behozatal 0,6%-os növekedése várható, és a kivitel 1% körüli mértékben bővülhet.

Egyéb feldolgozott termékek

A termékcsoport USA-ból származó importjában komoly súlya van a tudományos mérőműszereknek és berendezéseknek, amelyek a teljes USA behozatal mintegy 4%-át teszik ki, az exportban pedig 7%-os részt képviselnek az elsősorban folyamatszabályozási eszközök. Bár alapvetően nem terheli a termékcsoportot magas vám egyik irányba sem (átlagosan 2,5%), jelentős élénkülést várunk az export területén.

4.10 ábra: Szakmai, tudományos mérőműszerek és berendezések kereskedelme Magyarország és az USA között – alappálya (millió Euró)

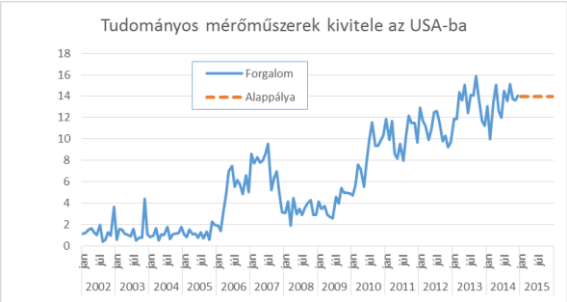

Modellszámításaink alapján az importban a teljes főcsoportban 1,4%-os lehet a növekedés, ugyanakkor a vámok eltörlése komoly lökést adhat az egyébként is dinamikusan emelkedő csoportnak; a tudományos eszközöknél nem kizárt a közvetlen export alappálya 20-30%-os emelkedése sem, ami a teljes főcsoportban 6%-os bővülést jelentene. A közvetett hatás lényegében semleges az exportban (0,2%), és némiképp jelentősebb az importban (0,9%).

A hatásvizsgálat összefoglaló eredménye

A modellszámítás eredményeit összegző táblázatot az egyszerűbb átláthatóság érdekében termékfőcsoportonként közöljük.

Az eredményeket minden esetben, mint a termékcsoport exportjának és importjának az alappályája *trendjétől a TTIP hatására való eltérését* kell értelmezni. A pozitív érték növekedést, a negatív csökkenést jelent. A nulla az alappálya változatlanságát mutatja.

A nem vámjellegű akadályoknál a következő forgatókönyvvel dolgoztunk: a teljes nem vámjellegű akadályok lebontása nagy valószínűséggel nem lehetséges, mivel a legtöbb szabványügyi, népegészségügyi stb. szabályozás eltörlése nagyobb ráfordítást igényelne, mint a várható nyereség (például az USA-ban használt egyfázisú feszültség 120V, míg Európában 230V használatos, és a csatlakozók is eltérőek – bár ebben az EU sem egységes). Erről nincs is szó. A nemzetközi szakértői becslések a nem vámjellegű akadályok 25-50%-os csökkentésével számolnak, az utóbbi különösen ambiciózus tervnek számít. Ezért a modellben az feltételeztük, hogy a nem vámjellegű akadályok egynegyedét sikerül megszüntetni.

4.4 táblázat: A TTIP megállapodás várható hatása az alappályára termékcsoportonként

SITC kód	Termékcsoport	Vám jellegű akadályok				Nem vámjellegű akadályok[67]	
		Közvetlen hatás (%)		Közvetett hatás (%)			
		Export	Import	Export	Import	Export	Import
05	Vegyipari termékek	18,8	0,4	0	0,2	29,8	0,5
06	Feldolgozott termékek	16,0	1,0	0	0,1	18,8	1,4
07	Gépek és szállítóeszközök	0,5	0,0	0,6	1,0	1,7	0,2
08	Egyéb feldolgozott termékek	6,1	1,4	0,2	0,9	12,9	2,9
Összesen		3,2	0,3	0,5	0,7	5,6	0,6

Megjegyzések:

[67] A nem vámjellegű akadályok forrása Ecorys (2009) adatok alapján saját számítás.

Közvetlen hatás: közvetlenül az amerikai-magyar külkereskedelemre gyakorolt hatás

Közvetett hatás: az EU és az USA külkereskedelem változásából fakadó hatás a magyar-EU külkereskedelemre

Nem vámjellegű akadályok: az eltérő szabályozásokból fakadó többletköltségek

A 4.5. táblázat a vámok teljes leépítésének közvetlen és közvetett hatását, valamint a nem vámjellegű akadályok csökkentésének a közvetlen hatását összegzi. A teljes hatás kiszámításánál a nem vámjellegű akadályok csak a közvetlen hatáshoz adódnak hozzá, mivel Magyarország és az EU között nincsenek ilyen típusú korlátozó tényezők. Megalapozottan feltételezhető azonban olyan forgatókönyv, miszerint a nem vámjellegű akadályok csökkentése pótlólagos keresletet támaszt olyan EU termékei iránt az USA-ban, amelyek gyártásában magyar vállalatok beszállítóként vesznek részt.

4.5 táblázat: A TTIP megállapodás várható hatása a teljes magyar külkereskedelemre

Teljes addicionális hatás a magyar külkereskedelmi forgalomra	Export (%)	Import (%)
	0,8	0,7

A közvetlen kereskedelmi hatás ugyan jelentős magyar nettó exporttöbbletet mutat, a közvetett hatás azonban inkább az EU-ból származó nettó import növekedését jelzi a TTIP hatására. Mivel azonban az USA súlya a magyar külkereskedelemben lényegesen alacsonyabb, mint az EU részesedése, a közvetlen és a közvetett hatások kereskedelmi forgalommal súlyozott átlaga a magyar nettó export enyhe csökkenését jelezné előre. Ugyanakkor a nem vámjellegű akadályok részleges lebontása inkább a magyar kivitelnek kedvez. Ha tehát az utóbbit is bevonjuk a hatáselemzés számszerűsítésébe (a magyar-amerikai közvetlen kereskedelmi forgalommal súlyozva), akkor összességében az az eredmény adódik, hogy a TTIP hatására a magyar export 0,8%-kal, az import 0,7%-kal emelkedik. A nettó exportra való hatás tehát plusz 0,1%.

4.3 A rendelkezésre álló kapacitások azonosítása a magyar-amerikai exportszerkezetben

A 20 legnagyobb forgalmú termék az Amerikába irányuló magyar kivitelben a teljes forgalom 97%-át lefedte 2014-ben. Ugyanez a 20 termék a magyar világexportban (amerikai kivitel nélkül) 75%-os részesedéssel bír. Az USA-ba irányuló kivitel termékszerkezete (legalábbis termékfőcsoport-bontásban) tehát nagyban megegyezik a teljes magyar export struktúrájával, a különbséget nagyrészt az élelmiszerek és egyéb szezonális, romlandó termékek képezik.

Az USA-ba irányuló kivitel nemzetgazdasági ágak szerint 14 ágazatba sorolható be, ennek a 14 ágazatnak a termelése 2008-14 között *évente* átlagosan 2,7%-kal emelkedett, az összesített növekedés 2008. évi bázison 16,4%. Az érintett ágazatok termelése az elmúlt 6 évben hektikusan ingadozott. Az elektromos termékek termelése 33%-kal, a fémtermékeké 31%-kal, a

nem-fémes termékeké pedig 28%-kal volt alacsonyabb 2014-ben, mint 6 évvel korábban. Ezzel szemben a gépipar termelése 89%-kal, a járműiparé pedig 47%-kal volt magasabb 2014-ben, mint 2008-ban. Kis súlya (0,4%) ellenére meg kell még említeni az egyéb feldolgozóipari termékeket előállító ágazatot, amely ipari termelése 107%-kal volt magasabb, a legdinamikusabban tehát ez a szektor bővült.

4.6 táblázat: Az USA irányuló magyar kivitel 20 legfontosabb terméke, valamint ezen termékekhez kapcsolható ágazatok teljesítménye 2008 és 2014 között

Termék	Súly az USA-ba irányuló exportban	Súly a teljes magyar exportban	A terméket elsődlegesen előállító ágazat	Az USA-ba irányuló export éves átlagos dinamikája 2008-2014	Az ágazat termelésének éves átlagos dinamikája 2008-2014
71 – Energia-fejlesztő gépek	21,9%	8,7%	27 – Villamos berendezés gyártása	175%	-5,5%
75 - Irodagépek	17,4%	3,7%	26 - Számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása	-4%	-4,5%
77 - Villamos gép	15,1%	12,1%	26 - Számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása	11%	-4,5%
74 – Általános ipari gép	8,0%	4,7%	28 – Gép, gépi berendezés gyártása	30%	14,8%
87 – Szakmai, tudományos mérőműszerek	7,5%	3,6%	26 - Számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása	49%	-4,5%
78 – Közúti jármű	4,2%	14,1%	29 – Közúti jármű gyártása	-5%	7,8%
76 – Telekommunikációs eszközök	4,1%	7,4%	26 - Számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása	-13%	-4,5%
66 – Nemfémes ásványi anyag	3,6%	1,4%	23 – Nemfém ásványi termék gyártása	27%	-4,7%
89 – Egyéb feldolgozóipari termékek	2,8%	2,8%	32 – Egyéb feldolgozóipari tevékenység	0%	17,8%
62 – Gumiipari termék	2,1%	2,1%	22 – Gumi-, műanyag termék gyártása	27%	1,7%
72 – Szakipari gépek	2,0%	1,4%	28 – Gép, gépi berendezés gyártása	0%	14,8%
82 – Bútor	1,5%	1,3%	31 – Bútorgyártás	15%	-5,0%
54 – Gyógyszer és gyógyászati készítmény	1,4%	4,6%	21 – Gyógyszergyártás	-2%	1,4%
51 – Szerves vegyi anyag	1,2%	1,6%	20 – Vegyi anyag, termék gyártása	5%	2,9%
23 – Nyers gumi	0,9%	0,2%	22 – Gumi-, műanyag termék gyártása	14279%	1,7%
69 – Egyéb fémtermékek	0,8%	2,6%	24 – Fémalapanyag gyártása	-4%	-5,2%
29 – Állati és növényi nyersanyag	0,7%	0,3%	10 – Élelmiszer gyártása	4%	1,7%

68 – Színesfémek	0,6%	0,9%	24 – Fémalapanyag gyártása	74%	-5,2%
84 – Ruházati cikk	0,5%	0,7%	14 – Ruházati termék gyártása	34%	-1,9%
55 – Illóolajok, gyanta és parfüm alapanyagok	0,5%	1,1%	20 – Vegyi anyag, termék gyártása	46%	2,9%

Forrás: Eurostat

Az USA-ba irányuló export változása és a terméket előállító ágazatok dinamikája közötti kapcsolat a 4.6. táblázat adatainak a tanúsága szerint laza. Ez részben azzal magyarázható, hogy az USA-ba való magyar export kis részét képezi Magyarország teljes exportjának. Másrészt, az amerikai export jellemzően nem termékcsoportokra, hanem inkább egy-egy konkrét termékre koncentrálódik, és így az abban bekövetkező változások elvésznek a teljes főcsoport illetve az ágazat dinamikájában.

4.4. A TTIP reálgazdasági és jóléti hatása

A nettó export 0,1%-os bővülésének hatása a teljes magyar nemzetgazdaságban csekély mértékű, megközelítőleg 0,16%-os GDP bővülést eredményez. Mindez azonban csak akkor teljesül, ha a TTIP-ben megfogalmazott célok, azaz a vámok teljes leépítése, valamint a jelenlegi nem vám jellegű akadályok legalább negyedének eltörlése, maradéktalanul teljesül. Mindez csupán marginális jelentőségű változást idézhet elő a foglalkoztatottságban.

A teljes hatás aszimmetrikusan oszlik el az iparágak között, ám minden ágazatban a nettó kihatás pozitív, azaz várhatóan nem lesz olyan nemzetgazdasági iparág, amely vesztene a megállapodással. A közvetlen hatások eredményeképpen a vegyipar és a feldolgozott termékeket előállítók járnak a legjobban, és a relatív foglalkoztatottság-bővülés is itt lehet a legnagyobb.

A tervezett megállapodásnak jótékony hatása lehet egyes ágazatok további integrációja, a globális értékláncokba való beépülés szempontjából. A vámok és nem vám jellegű kereskedelmi akadályok lebontása elősegíti a termelési folyamatok globális asszimilációját, amely versenyképességi előnyöket teremt harmadik országokkal szemben.

Az USA-ból származó magyar importnak mindössze 5,8%-a számít háztartási fogyasztási cikknek, ami a magyar fogyasztóknak átlagosan 0,3%-os megtakarítást jelent az amerikai importtermékekből. Fogyasztási cikkek terén az EU-n kívülről Magyarországra behozott termékeknek csak 6%-át teszik ki az USA-ból származó gyártmányok, vagyis a teljes EU-n kívüli import árindexre gyakorolt hatás alig kimutatható (0,02%). Mindazonáltal egyes konkrét amerikai termékek ára 2-5% között csökkenhet Magyarországon, ami kismértékű megtakarítást jelent a fogyasztók számára.

Felhasznált irodalom:

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/412 Irányelve. 2015.03.11. (Letöltve: 2015.06.21.) http://gmo.kormany.hu/download/d/a9/e0000/2015%20412%20EU%20ir%C3%A1nyelv-hu.pdf

Baranyai, G. – Szarvas, E. – Wagner, Zs. (2015): *A Transzatlanti Kereskedelmi és Beruházási Partnerségről szóló megállapodás lehetséges hatásai a fenntartható fejlődésre Magyarországon*. Készült a Parlament Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanácsa számára. http://nfft.hu/assets/NFFT_mt_24_TTIP_jogi_elemzes_2015_kezirat.pdf

Capaldo, J. (2014): *The Trans-Atlantic Trade and Investment Partnership: European Disintegration, Unemployment and Instability*. Global Development And Environment Institute, Working Paper No. 14-03, USA, Tufts University, Medford MA 02155, 2014.10. http://ase.tufts.edu/gdae/Pubs/wp/14-03CapaldoTTIP.pdf

CEPR (2013): *Reducing Transatlantic barriers to trade and investment. An economic assessment*. Final Project Report. Centre for Economic Policy Research, London Készítették: Francois, J. – Manchin, M. – Norberg, H. – Pindyuk, O. – Tombereger, P. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150737.pdf

CEPII, 2013, Transatlantic Trade: *Whither Partnership, Which Economic Consequences?,* Centre d'Etudes Prospectives et d'Informations Internationales, Paris http://www.cepii.fr/PDF_PUB/pb/2013/pb2013-01.pdf

ECORYS (2009): *Non-Tariff Measures in EU-US Trade and Investment – An Economic Analysis*. Rotterdam, ECORYS Research and Consulting Nederland BV, 2009.12.11. ECORYS http://ntm.ecorys.com/images/downloads/ntmfinalreport.pdf

ETUI (2015): *The TTIP's impact: bringing in the missing issue*. ETUI Working paper 2015.01. Euroepan Trade Union Institute. Készítették: Myant, M. – O'Brian, R. (2015) https://www.etui.org/Publications2/Working-Papers/The-TTIP-s-impact-bringing-in-the-missing-issue

EU (2014/a): *Impact Assessment Report on the future of EU-US trade relations*. Commission Staff Working Document. European Commission Strasbourg. 12.3.2013. SWD(2013) 68 final. http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150759.pdf

EU (2014/b): *Recommendation for a Council Decision authorising the opening of* negotiations *on a comprehensive trade and investment agreement, called the Transatlantic Trade and Investment Partnership, between the European Union and the United States of America*. COM(2013) 136 final, SWD(2013) 69 final

European Commission *(*2014), *The Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP), TTIP Explained*, available at:

http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/may/tradoc_152462.pdf

European Comission (2015): *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council*. Brüsszel, 2015.04.22. (Letöltve: 2015.06.21.) http://ec.europa.eu/food/plant/docs/plant_gmo_authorisation_proposal_regulation_en.pdf

European Commission: Fact Sheet: *Questions and Answers on EU's policies on GMOs*. Brüsszel, 2015.04.22. (Letöltve: 2015.06.22.) http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-4778_en.htm

European Parliament (2015): *TTIP Impacts on European Energy Markets and Manufacturing Industries*. Készítették: Rademaekers, K. - Slingerland, S. - Bressand, A. - Felbermayr, G. - Törnmarck, K. http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/536316/IPOL_STU(2015)536316_EN.pdf

Felbermayr, G. – Aichele, R. (2014): *Transatlantic Free Trade: The View Point of Germany*. CESifo Working Paper No. 5151 http://www.cesifo-group.de/portal/page/portal/DocBase_Content/WP/WP-CESifo_Working_Papers/wp-cesifo-2014/wp-cesifo-2014-12/cesifo1_wp5151.pdf

Felbermayr, G. J. – Larch, M. (2013): *The Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP): potential, problems and perspectives*. CESifo Forum, 2/2013, 49-60. http://www.cesifo-group.de/portal/page/portal/DocBase_Content/ZS/ZS-CESifo_Forum/zs-for-2013/zs-for-2013-2/forum2-13-special3.pdf

Felbermayr, G. - Heid, B. - Lehwald, S. (2013): *Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP): Who is benefits from a free trade deal? Part 1: Macroeconomic Effects* http://www.bfna.org/sites/default/files/TTIP-GED%20study%2017June%202013.pdf

Felbermayr, G. – Heid, B. – Larch, M. – Yalcin, E. (2014): *Macroeconomic Potentials of Transatlantic Free Trade: A High Resolution Perspective for Europe and the World*. CESifo Working Paper No. 5019. www.cesifo-group.de/ifoHome/publications/working-papers/CESifoWP/CESifoWPdetails?wp_id=19126564

Felbermayr, G. J. – Jung, B. – Larch, M. (2013): *Iceberg versus Tariffs: A Quantitative Perspective on the Gains from Trade*. CESifo Working Paper No. 4175 http://www.cesifo-group.de/portal/page/portal/DocBase_Content/WP/WP-CESifo_Working_Papers/wp-cesifo-2013/wp-cesifo-2013-03/cesifo1_wp4175.pdf

Financial Times (2014): *US pushes for greater transparency in EU business regulation*. 23. February 2014. http://www.ft.com/cms/s/0/6e9b7190-9a65-11e3-8e06-00144feab7de.html#axzz3e5CRpbkt

Gomez, A. (2013): *Chemical Regulation: observations on the Toxic Substances Control Act and EPA implementation*, Washington DC, United States Government Accountability Office. http://www.gao.gov/assets/660/655202.pdf

Kutasi, G. - Rezessy, G. - Szijártó, N. (2014): *Az USA-EU kereskedelmi tárgyalások várható hatása a magyar növekedésre*. Külgazdaság 2014/7-8. http://real.mtak.hu/15121/1/Kutasi-Rezessy-Szijarto_K%C3%BClg.2014_7-8.pdf

Laurence, P.: *TTIP talks: Food fights block EU–US trade deal*. BBC News, 2015.06.10. (Letöltve: 2015.06.22.)

http://www.bbc.com/news/world-europe-33055665

ÖFSE (2014) *ASSES_TTIP Assessing the claimed benefits of the Transatlantic Trade and Investment Partnership* (TTIP). Készítették: Raza, W. – Grumiller, J. – Taylor, L. – Tröster, B. – von Armin, R. (2014): Vienna, Austria Foundation for Development Research (Österreichische Forschungsstiftung für Internationale Entwicklung). http://www.guengl.eu/uploads/plenary-focus-pdf/ASSESS_TTIP.pdf

Taylor, L. - von Arnim, R. (2006): *Modelling the impact of trade liberalisation: a critique of computable general equilibrium models*, Oxfam Research Report, New York, New School for Social Research.

http://www.academia.edu/234041/Modelling_the_Impact_of_Trade_Liberalisation_A_Critique_of_Computable_General_Equilibrium_Models